

प्रकाशकः
श्रीवल्लभाचार्य ट्रस्ट,
कंसारा बजार, मांडवी, जि. कच्छ,
गुजरात, ३७०४६५
फोन : (०२८३४) २३१४६३,
८४२६८३२३००

प्रथम संस्करण प्रति : १०,०००

<http://vallabhacharyavidyapeeth.org/>
www.pushtimarg.net

प्रकाशन सहाय : ३.१०/

मुद्रकः
पूर्वी ऑफ़सेट, राजकोट

॥ अनुक्रमणिका ॥

मंगलाचरण	१
श्रीसर्वोत्तमस्तोत्रम्	३
श्रीवल्लभाष्टकम्	७
स्फुरत्कृष्णप्रेमामृतस्तोत्रम्	८
नामरत्नाभ्यस्तोत्रम्	१२
षोडशग्रन्थमाहात्म्यम्	१५
श्रीयमुनाष्टकम्	१६
बालबोधः	१८
सिद्धान्तमुक्तावली	२१
पुष्टिप्रवादमर्यादाभेदः	२५
सिद्धान्तरहस्यम्	२८
नवरत्नम्	३०
अन्तःकरणप्रबोधः	३२
विवेकधैर्याश्रयः	३३
कृष्णाश्रयस्तोत्रम्	३६
यतुःश्लोकी	३८
भक्तिवर्धिनी	३९
जलभेदः	४१
पञ्चपद्यानि	४५

संन्यासनिर्णयः	४६
निरोधलक्षणम्	४८
सेवाङ्गलम्	५३
पञ्चश्लोकी	५५
साधनप्रकरणम्	५६
शिक्षापद्यानि	६५
साधनटीपिका	६६
यतुःश्लोकी	८४
श्रीपरिवृढाष्टकम्	८५
श्रीकृष्णाष्टकम्	८७
श्रीगिरिराजधार्यष्टकम्	८८
श्रीगोपीजनवल्लभाष्टकम्	९०
श्रीमधुराष्टकम्	९२
श्रीगोकुलेशाष्टकम्	९३
श्रीगोपीजनवल्लभाष्टकम्	९५
स्वस्वामिपाण्डियुगलाष्टकम्	९७
श्रीकृष्णशरणाष्टकम्	९८
पञ्चाक्षरमन्त्रगर्भस्तोत्रम्	९९
श्रीपुरुषोत्तमनामसहस्रं स्तोत्रम्	१०१
त्रिविधनामावली	१३१

॥ गंगसायरणम् ॥

(आचार्ययरण, श्रीगोपीनाथ-श्रीविट्ठलनाथप्रभुयरणो, स्वमार्गधि
ज्ञानोपदेशक गुरु अने भागवतदशमस्कन्धार्थरूप भगवान ने वन्दन)

यिन्ता-सन्तान-उन्तारो यत् पादाब्जुज-रेणुवः॥

स्वीयानां तान् निज्जयार्यान् प्राणमामि मुहुर्मुहुः ॥१॥

यदनुग्रहतो जन्तुः सर्वदुःखा तिगो भवेत् ॥

तम् अहं सर्वदा वन्दे श्रीमद्-वल्लभ-नन्दनम् ॥२॥

अज्ञान-तिमिरान्धस्य ज्ञानांजन-शलाकया ॥

यक्षुरुन्मीलितं येन तस्मै श्रीगुरवे नमः ॥३॥

नमामि हृदये शेषे लीला-क्षीराब्धि-शायिनम् ॥

लक्ष्मी-सहस्र-लीलाभिः सेव्यमानं क्लानिधिम् ॥४॥

यतुर्भिश्य यतुर्भिश्य यतुर्भिश्य त्रिभिस्तथा ॥

षड्भिर् विराजते योऽसौ पंचधा हृदये मम ॥५॥

(महाप्रभु तथा प्रभुयरण द्वारा प्रादुर्भावित स्वऽपोनुं ध्यान)

श्रीगोवर्धननाथ-पादयुगलं हैयंगवीन-प्रियम्

नित्यं श्रीमथुराधिपं सुषकरं श्रीविट्ठलेशं मुदा ॥

श्रीमद्द्वारवतीश-गोकुलपती श्रीगोकुलेन्दुं विभुम्

श्रीमन्मन्मथमोहनं नटवरं श्रीबालकृष्णं भजेत् ॥६॥

(श्रीमहाप्रभु-प्रभुयरण, तेमना सप्तसुतो, तेमना वंशज्जे,
श्रीयमुनाञ्ज, पोताना दीक्षादाता गुरु, श्रीगिरिराजञ्ज, पोताना गुरुदेवना

सेव्यस्वरूप अने पोताना सेव्यस्वरूपनुं ध्यान)

श्रीमद्-वल्लभ-विट्ठलौ गिरिधरं गोविन्दरायाभिधं
श्रीमद्-बालकृष्ण-गोकुलपती नाथं रघूणांस्तथा ॥
अवं श्रीयदुनायकं किल धनश्यामं य तद्-वंशजान्
कालिन्दिंस्वगुरुं गिरिं गुरुविलुं स्वीयप्रभूंश्च स्मरेत् ॥७॥

(श्रीभागवतना प्रमेयप्रकरणमां निरूपित प्रमेयरूप भगवाननुं ध्यान)

बर्हापीडं नटवर-वपुः कर्णयोः कर्णिकारं
बिभ्रद् वासः कनक-कपिशं वैजयन्तीं च मालां ॥
रन्ध्रान् वेणोर् अधर-सुधया पूरयन् गोपवृन्दैः
वृन्दारण्यं स्वपद-रमणं प्राविशद् गीतकीर्तिः ॥८॥

(श्रीमदाचार्यचरणाना त्रितयात्मक स्वरूपनुं ध्यान)

सौन्दर्यं निजहृद्गतं प्रकटितं श्री-गूढ-भावात्मकं
पुंरूपं च पुनस् तदन्तर्गतं प्रावीविशत् स्वप्रिये ॥
संश्लिष्टावुलयोर् बभौ रसमयः कृष्णो हि तत् साक्षिकं
रूपं तत्-त्रितयात्मकं परमभिध्येयं सदा वल्लभम् ॥९॥
श्रीवल्लभ-प्रतिनिधिं तेजो-राशीं दयार्णवम् ॥
गुणातीतं गुणनिधिं श्रीगोपीनाथमाश्रये ॥१०॥

(श्रीविट्ठलनाथप्रभुचरणनुं ध्यान)

सायं कुंजलयस्थासनम् उपविलसत्-स्वर्णपात्रं सुधौतं
राजद्वयशोपवीतं परितनुवसनं गौरम् अम्भोजवक्त्रम् ॥

प्राणानायम्य नासापुट-निहितकरं कर्णराजद्विमुक्तं
वन्देऽर्धोन्मीलिताङ्गं मृगमदतिलकं विट्ठलेशं सुकेशम् ॥११॥

॥ धृति मंगलाचरणं सम्पूर्णम् ॥

॥ श्रीसर्वोत्तमस्तोत्रम् ॥

(मंगल उपक्रमः)

प्राकृतधर्मानाश्रयम् अप्राकृत-निजिल-धर्मरूपम् धृति ।
निगमप्रतिपाद्यं यत् तत् शुद्धं साकृति स्तौमि ॥१॥

(स्तोत्रने प्रकट करवाना प्रयोजननुं निरूपण)

कलिकाल-तमश्छन्न-दष्टित्वाद् विदुषामपि ॥

सम्प्रत्यविषयस्तस्य माहात्म्यं समलूद् भुवि ॥२॥

दयया निजमाहात्म्यं करिष्यन् प्रकटं हरिः ॥

वाण्या यदा तदा स्वास्यं प्रादुर्भूतं यकार छि ॥३॥

तदुक्तम् अपि दुर्बोधं सुबोधं स्याद् यथा तथा ॥

तन्नामाष्टोत्तरशतं प्रवक्ष्याम्यजिलाघहृत् ॥४॥

(आ स्तोत्रना ऋषि, छन्द, देवता, बीज, विनियोग, अने सिद्धिनुं निरूपण)

ऋषिर् अग्नि-कुमारस्तु नाम्नां छन्दो जगत्यसौ ॥

श्रीकृष्णास्यं देवता य बीजं कारुणिकः प्रभुः ॥५॥

विनियोगो भक्तियोग-प्रतिबन्ध-विनाशने ॥

कृष्णगाधरामृतास्वाद-सिद्धिर् अत्र न संशयः ॥६॥

(श्रीमदाचार्यरघुना १०८ नामो)

आनन्दः परमानन्दः श्रीकृष्णस्यं कृपानिधिः ॥

द्वैवोद्धार-प्रयत्नात्मा स्मृतिमात्रार्तिनाशनः ॥७॥

श्रीभागवत-गूढार्थ-प्रकाशन-परायणः ॥

साकार-ब्रह्मवादैक-स्थापको वेदपारगः ॥८॥

मायावाद-निराकर्ता सर्ववादि-निरासकृत् ॥

भक्तिमार्गाब्जमार्तः स्त्री-शूद्राद्युद्धृतिक्षमः ॥९॥

अंगीकृत्यैव गोपीश-वल्लभी-कृत-मानवः ॥

अंगीकृतौ समर्यादो महाकारुणिको विभुः ॥१०॥

अद्वेय-दान-दक्षश्य महोदार-चरित्रवान् ॥

प्राकृतानुकृति-व्याज-मोहितासुर-मानुषः ॥११॥

वैश्वानरो वल्लभाभ्यः सद्रूपो हितकृत्सताम् ॥

जनशिक्षा-कृते कृष्ण-भक्तिकृन् निष्पिलेष्टः ॥१२॥

सर्व-लक्षण-सम्पन्नः श्रीकृष्ण-ज्ञानदो गुरुः ॥

स्वानन्द-तुन्दिलः पद्मदलायत-विलोचनः ॥१३॥

कृपा-दग्वृष्टि-संहृष्ट-दास-दासी-प्रियः पतिः ॥

रोषदक्पातसम्प्लुष्ट-भक्तद्विर् भक्तसेवितः ॥१४॥

सुभसेव्यो दुराराध्यो दुर्लभांघिसरोरुहः ॥

उग्रप्रतापो वाक्सीधु-पूरिताशेष-सेवकः ॥१५॥
 श्रीभागवत-पीयूष-समुद्र-मथन-क्षमः ॥
 तत्सारभूत-रास-स्त्री-भावपूरित-विग्रहः ॥१६॥
 सान्निध्य-मात्र-दत्त-श्रीकृष्ण-प्रेमा विमुक्तिदः ॥
 रासलीलैक-तात्पर्यः कृपयैतत्-कथा-प्रदः ॥१७॥
 विरहानुभवैकार्थ-सर्व-त्यागोपदेशकः ॥
 भक्त्यायारोपदेशार्थ-कर्म-मार्ग-प्रवर्तकः ॥१८॥
 यागादौ भक्तिमार्गैक-साधनत्वोपदेशकः ॥
 पूर्णानंदः पूर्णकामो वाक्पतिर् विबुधेश्वरः ॥१९॥
 कृष्णनाम-सहस्रस्य वक्ता भक्तपरायणः ॥
 भक्त्यायारोपदेशार्थ-नानावाक्यनिर्पकः ॥२०॥
 स्वार्थोज्ज्वलाभिल-प्राण-प्रियस् तादृश-वेष्टितः ॥
 स्वदासार्थ-कृताशेष-साधनः सर्वशक्ति-धृक् ॥२१॥
 भुवि भक्ति-प्रथारैक-कृते स्वान्वय-कृत् पिता ॥
 स्ववंशे स्थापिताशेष-स्वमाहात्म्यः स्मयापहः ॥२२॥
 पतिव्रता-पतिः पार-लौकिकैलिक-दानकृत् ॥
 निगूढ-हृदयोऽनन्य-भक्तेषु ज्ञापिताशयः ॥२३॥
 उपासनादि-मार्गाऽति-मुग्ध-मोह-निवारकः ॥
 भक्तिमार्गे सर्वमार्ग-वैलक्षण्यानुभूतिकृत् ॥२४॥

पृथक्-शरणा-मार्गोपदेशा श्रीकृष्ण-छादवित् ॥
 प्रतिक्षण-निकुंजस्थ-लीलारस-सुपूरितः ॥२५॥
 तत्कथाक्षिप्त-चित्तस् तद्-विस्मृतान्यो ब्रजप्रियः ॥
 प्रियब्रज-स्थितिः पुष्टि-लीलाकर्ता रसःप्रियः॥२६॥
 भक्तेच्छा-पूरकः सर्वा-ज्ञातलीलोऽतिमोहनः ॥
 सर्वासक्तो भक्तमात्रासक्तः पतित-पावनः॥२७॥
 स्व-यशो-गान-संहृष्ट-हृदयाम्भोज-विष्टरः॥
 यशः-पीयूष-लहरी-प्लावितान्य-रसः परः ॥२८॥
 लीलामृत-रसार्द्रार्द्रा-कृताभिल-शरीर-भृत् ॥
 गोवर्धन-स्थित्युत्साहः तल्लीला-प्रेम-पूरितः॥२९॥
 यज्ञ-भोक्ता यज्ञ-कर्ता यतुर्वर्ग-विशारदः ॥
 सत्य-प्रतिज्ञः त्रिगुणातीतो नय-विशारदः ॥३०॥
 स्वकीर्ति-वर्धनस् तत्त्वसूत्र-भाष्य-प्रदर्शकः ॥
 मायावादाप्य-तूलाग्निः ब्रह्मवाद-निर्पकः॥३१॥
 अप्राकृताभिलाकल्प-भूषितः सङ्ग-स्मितः ॥
 त्रिलोकी-भूषणं भूमिभाष्यं सङ्ग-सुन्दरः ॥३२॥
 अशेष-भक्त-सम्प्रार्थ्य-यरणाब्ज-रञ्जोधनः ॥
 (१०८ नामोना पाठनी इलश्रुति)
 र्थत्यानन्दनिधेः प्रोक्तं नाम्नाम् अष्टोत्तरं शतम् ॥३३॥

શ્રદ્ધા-વિશુદ્ધ-બુદ્ધિર્ યઃ પઠત્યનુદિનં જનઃ ॥
 સ તદેકમનાઃ સિદ્ધિમ્ ઉક્તાં પ્રાપ્નોત્યસંશયમ્ ॥૩૪॥
 તદપ્રાપ્તૌ વૃથા મોક્ષઃ તદાપ્તૌ તદ્ગતાર્થતા ॥
 અતઃ સર્વોત્તમં સ્તોત્રં જપ્યં કૃષ્ણગરસાર્થિભિઃ ॥૩૫॥
 ॥ ઈતિ શ્રીમદગ્નિકુમારપ્રોક્તં સર્વોત્તમસ્તોત્રં સમ્પૂર્ણમ્ ॥

॥ શ્રીવલ્લભાષ્ટકમ્ ॥

(ભૂમિ ઊપર શ્રીવલ્લભસ્વરૂપે પ્રાદુર્ભાવિના હેતુ અને પ્રયોજન)
 શ્રીમદ્વૃન્દાવનેન્દુ-પ્રકટિત-રસિકાનન્દ-સન્દોહરૂપ-
 સ્ફૂર્જદ્દરાસાદિલીલામૃતજલધિભરાક્રાન્તસર્વોડપિ શશ્વત્ ॥
 તસ્યૈવાત્માનુભાવ-પ્રકટન-હૃદયસ્યાજ્ઞયા પ્રાદુરાસીદ્
 ભૂમૌ યઃ સન્મનુષ્યાકૃતિરતિકુણ્ડાસૂ તં પ્રપદ્યે હુતાશમ્ ૧।
 (શ્રીવલ્લભનો પ્રાદુર્ભાવ જો ન થયો હોત તો દૈવી સૃષ્ટિ પ્રકટ કરવાનું
 પ્રયોજન વ્યર્થ થઈ જાત)

નાવિર્ભૂયાદ્ ભવાંશ્યેદધિધરણિતલંભૂતનાથોદિતાસન્-
 માર્ગધ્વાન્તાન્ધતુલ્યા નિગમપથગતૌ દેવસર્ગોડપિ જાતાઃ ॥
 ધોષાધીશં તદેમે કથમપિ મનુજાઃ પ્રાપ્નુયુર્ નૈવ દૈવી-
 સૃષ્ટિર્ વ્યર્થા ચ ભૂયાન્ નિજફલરહિતા દેવ વૈશ્વાનરૈષા ૨।

(વાણીના પતિ શ્રીવલ્લભ વિના વેદવાણીનો સાચો અર્થ કોઈથી
 સમજી શકાતો નથી)

ન હ્યન્યો વાગધીશાત્ શ્રુતિગણવચસાં ભાવમાજ્ઞાતુમ્ ઈષ્ટે
 યસ્માત્ સાધ્વી સ્વભાવં પ્રકટયતિ વધૂરગ્રતઃ પત્યુરેવ ॥
 તસ્માત્ શ્રીવલ્લભાખ્ય! ત્વદ્દૃદિતવચનાદન્યથા રૂપયન્તિ
 બ્રાન્તા યે તે નિસર્ગત્રિદશરિપુતયા કેવલાન્ધન્તમોગાઃ ॥૩॥

(પોતાના મુખારવિન્દે પ્રકટાવેલ માર્ગમાં જે કાંઈ નિવેદિત કરવામાં
 આવે તેનો પ્રભુ સાક્ષાદ્ ઉપભોગ કરે છે)

પ્રાદુર્ભૂતેન ભૂમૌ વ્રજપતિચરણામ્બોજસેવાખ્યવર્ત્મ-
 પ્રાકટ્યં યત્ કૃતં તે તદ્દુત નિજકૃતે શ્રીહુતાશેતિ મન્યે ॥
 યસ્માદસ્મિન્ સ્થિતો યત્કિમપિ કથમપિ

ક્વાખ્યુપાહર્તુમિચ્છ-

ત્યદ્વા તદ્ ગોપિકેશઃ સ્વવદનકમલે ચારુહાસે કરોતિ ॥૪॥

(મહાપ્રભુ ભૌતિક અગ્નિ નહિ, શ્રીકૃષ્ણના મુખવિરહરૂપ અગ્નિ છે)
 ઉગ્ણત્વૈકસ્વભાવોડપ્યતિશિશિરવચઃ પુંજપીયૂષવૃષ્ટિર્-
 આર્તેષ્વત્યુગ્રમોહાસુરનૃષુ યુગપત્ તાપમપ્યત્ર કુર્વન્ ॥
 સ્વસ્મિન્ કૃષ્ણાસ્યતાં ત્વં પ્રકટયસિ ચ નો ભૂતદેવત્વમેતદ્
 યસ્માદાનન્દદં શ્રીવ્રજજનનિચયે નાશકં ચાસુરાગ્નેઃ ॥૫॥

(આનન્દરૂપ શ્રીવલ્લભાગ્નિથી આનન્દરૂપ જ શ્રીકૃષ્ણસેવારૂપ
 સાગરનું પ્રાકટ્ય થયું છે)

આમ્નાયોક્તં યદમ્બો ભવનમનલતસ્ તચ્ચ સત્યં વિભો યત્
 સર્ગાદૌ ભૂતરૂપાદ્ અભવદ્ અનલતઃ પુષ્કરં ભૂતરૂપમ્ ॥

આનન્દૈકસ્વરૂપાત્ ત્વદધિભુ યદભૂત્ કૃષ્ણસેવારસાબ્ધિઃ
યાનન્દૈકસ્વરૂપસ્ તદધિભુચિતં હેતુસામ્યં હિ કાર્યે ॥૬॥

(શ્રીવલ્લભના મુખદર્શનને કારણે કૃષ્ણદર્શનની લાલસા અને આર્તિતાપ વધે છે)

સ્વામિન્ શ્રીવલ્લભાગ્ને! ક્ષણમપિ ભવતઃ

સન્નિધાને કૃપાતઃ

પ્રાણપ્રેષ-બ્રહ્મધીશ્વર-વદનદિદક્ષાર્તિ-તાપો જનેષુ ॥

યત્ પ્રાદુર્ભાવમાપ્નોત્યુચિતતરમિદં યત્તુ પશ્યાદ્ અપીત્યં
દષ્ટેડપ્યસ્મિન્ મુખેન્દૌ પ્રચુરતરમુદેત્યેવ તચ્ચિત્રમેતત્ ॥૭॥

(અજ્ઞાનરૂપી અન્ધકારના નિવારક હોવાથી શ્રીવલ્લભ 'અગ્નિ'રૂપે વર્ણવાયા છે. વસ્તુતઃ તો આપ શ્રીકૃષ્ણનુંજ આચાર્યરૂપે પ્રકટ રૂપ છો)
અજ્ઞાનાઅન્ધકારપ્રશમનપટ્ટતાખ્યાપનાય ત્રિલોક્યામ્
અગ્નિત્વં વર્ણિતં તે કવિભિરપિ સદા વસ્તુતઃ કૃષ્ણ એવ ॥
પ્રાદુર્ભૂતો ભવાન્ ઈત્યનુભવનિગમાદ્યુક્તમાનૈર્ અવેત્ય
ત્વાં શ્રીશ્રીવલ્લભેમે નિખિલબુધજનાઃ ગોકુલેશં ભજન્તે ॥૮॥

॥ ઈતિ શ્રીમદ્વિદ્ઠલદીક્ષિતવિરચિતં શ્રીવલ્લભાષ્ટકં સમ્પૂર્ણમ્ ॥

॥ શ્રીરઘુરત્કૃષ્ણપ્રેમામૃતસ્તોત્રમ્ ॥

[પુષ્ટિસમ્પ્રદાયના પ્રવર્તક ગુરુ શ્રીવલ્લભાચાર્યચરણનું સાત પ્રકારે વર્ણન : ધર્મિસ્વરૂપનું અને ઐશ્વર્ય વિગેરે ૯૭ ગુણધર્મોનું નિરૂપણ]

(પુષ્ટિસમ્પ્રદાયના પ્રવર્તક ગુરુરૂપ શ્રીવલ્લભાચાર્યનું સ્વરૂપઃ
 “શ્રીકૃષ્ણલીલારૂપી સેવા-કથામાં સદા પરાયણ રહેવું” તેને જ ધર્મિસ્વરૂપ
 તરીકે કહેવામાં આવે છે)

સ્ફુરત્-કૃષ્ણ-પ્રેમામૃત-રસ-ભરેણાતિ-ભરિતા
 વિહારાન્ કુર્વાણા વ્રજપતિ-વિહારાબ્ધિષુ સદા ॥
 પ્રિયા ગોપીભર્તુઃ સ્ફુરતુ સતતં ‘વલ્લભ’ ઈતિ
 પ્રથાવત્યસ્માકં હૃદિ સુભગમૂર્તિઃ સકરુણા ॥૧૧॥

(પુષ્ટિસમ્પ્રદાયમાં ગુરુરૂપ શ્રીવલ્લભનો ઐશ્વર્ય રૂપી ગુણ :
 શ્રીમદ્ભાગવતના પરમતત્ત્વજ્ઞ હોવું)

શ્રીભાગવત-પ્રતિપદ-મણિવરભાવાંશુભૂષિતા મૂર્તિઃ ॥
 શ્રીવલ્લભાભિધાનસ્તનોતુ નિજદાસસ્ય સૌભાગ્યમાર ॥

(પુષ્ટિસમ્પ્રદાયમાં ગુરુરૂપ શ્રીવલ્લભનો વીર્ય રૂપી ગુણઃ પ્રભુસેવામાં
 પ્રતિબન્ધક વાદોનું નિરાકરણ કરી શ્રીકૃષ્ણસેવા કરવાની પ્રેરણા આપવી)

માયાવાદ-તમો નિરસ્ય મધુભિત્-સેવાખ્ય-વર્ત્માદ્ભુતં
 શ્રીમદ્-ગોકુલનાથ-સંગમસુધા-સમ્પ્રાપકં તત્ક્ષણાત્ ॥

દુષ્પ્રાપં પ્રકટીયકાર કરુણા-રાગાતિ-સમ્મોહનઃ
 સ શ્રીવલ્લભ-ભાનુરુલ્લસતિ યઃ શ્રીવલ્લવીશાન્તરઃ ॥૩॥

(પુષ્ટિસમ્પ્રદાયમાં ગુરુરૂપ શ્રીવલ્લભના યશો રૂપી ગુણો : પાંડિત્ય,
 વેદાદિશાસ્ત્રોમાં પારંગતતા, શાસ્ત્રાનુકૂલ આચરણ, વૈષ્ણવમાર્ગીયતા અને
 શ્રીવ્રજપતિમાં અનન્ય રતિમાન હોવું છે)

ક્વચિત્ પાંડિત્યં ચેત્ ન નિગમગતિઃ સાપિ યદિ ન

ક્રિયા સા સાપિ સ્યાત્ યદિ ન હરિમાર્ગે પરિચયઃ ॥
 યદિ સ્યાત્ સોઽપિ શ્રીવ્રજપતિ-રતિર્ નેતિ નિષ્કલેઃ
 ગુણૈર્ અન્યઃ કો વા વિલસતિ વિના વલ્લભવરમ્ ॥૪॥

(પુષ્ટિસમ્પ્રદાયમાં ગુરુરૂપ શ્રીવલ્લભના શ્રી રૂપી ગુણો : શ્રીકૃષ્ણની
 સેવામાં પ્રતિબન્ધક બધા વાદોનું નિરાકરણ કરી પ્રમાણયતુષ્ટ્યની
 એકવાક્યતા પર આધારિત સિદ્ધાંતના ઉપદેશક હોવું, પોતે શ્રીકૃષ્ણ-
 સેવાપરાયણ હોવું અને ભગવત્સેવોચિત નિરુપધિસ્નેહના ઉદ્બોધક હોવું)
 માયાવાદિ-કરીન્દ્ર-દર્પ-દલનેનાસ્યેન્દુ-રાજોદ્ગત-
 શ્રીમદ્ભાગવતાખ્યદુર્લભસુધા-વર્ષેણ વેદોક્તિભિઃ ॥
 રાધાવલ્લભ-સેવયા તદ્દુચિત-પ્રેમણો પદે શૈરપિ
 શ્રીમદ્વલ્લભનામધેયસદશો ભાવિ ન ભૂતોઽસ્ત્યપિાપા

(પુષ્ટિસમ્પ્રદાયમાં ગુરુરૂપ શ્રીવલ્લભનો જ્ઞાન રૂપી ગુણ : કલિકાળની
 પ્રબળતાની ભીતિને દૂર કરી ભગવત્પ્રીતિજનક સેવામાર્ગનું પ્રવર્તન કરવું)
 યદં દ્વિ-નખ-મણ્ડલ-પ્રસૂત-વારિ-પીયૂષ-યુગ્-
 વરાંગ-હૃદયૈઃ કલિસ્ તૃણમિવેહ તુચ્છીકૃતઃ ॥
 વ્રજધિપતિરિન્દિરા-પ્રભૃતિ-મૃગ્ય-પાદામ્બુજઃ
 ક્ષણેન પરિતોષિતસ્ તદનુગત્વમેવાસ્તુ મે ॥૬॥

(પુષ્ટિસમ્પ્રદાયમાં ગુરુરૂપ શ્રીવલ્લભનો વૈરાગ્ય રૂપી ગુણ : પોતાના
 અનુગામિઓમાંથી કલિયુગના દોષો કેમ દૂર થાય તે સિવાયની તેમની બીજી
 બાબતોમાં શ્રીવલ્લભનું વિરક્ત હોવું)

અધૌઘ-તમસાવૃતં કલિ-ભુજંગમાસાદિતમ્

જગદ્વિષયસાગરે પતિતમ્ અસ્વધર્મે રતમ્ ॥
 યદીક્ષણ-સુધા-નિધિ-સમુદિતોડનુકમ્પામૃતાદ્
 અમૃત્યુમ્ અકરોત્ ક્ષણાદ્ અરણમસ્તુ મે તત્પદમ્ ॥૭॥
 ॥ઈતિ શ્રીવિદ્ઠલેશ્વરવિરચિતં શ્રીસ્કુરત્કૃષ્ણગુપ્તેમામૃતસ્તોત્રં સમ્પૂર્ણમ્॥

॥ નાગરત્નાખ્યસ્તોત્રમ્ ॥

(મંગલ-ઉપક્રમ)

યન્નામાર્કોદયાત્ પાપ-ધ્વાન્ત-રાશિઃ પ્રશામ્યતિ ॥
 વિકસન્તિ હૃદબ્જાનિ તન્નામાનિ સદાશ્રયે ॥૧॥

(સ્તોત્રના ઋષિ, છન્દ, દેવ, વિનિયોગ અને ક્ષણ નું નિરૂપણ)

આનુષ્ટુભમ્ ઈહચ્છન્દઃ ઋષિર્ અગ્નિકુમારજઃ ॥
 સર્વશક્તિસમાયુક્તો દેવઃ શ્રીવલ્લભાત્મજઃ ॥૨॥
 વિનિયોગઃ સમસ્તેષ્ટ-સિદ્ધ્યર્થે વિનિરૂપિતઃ ॥

(શ્રીવિદ્ઠલનાથપ્રભુચરણના ૧૦૮ નામો)

શ્રીવિદ્ઠલઃ કૃપાસિન્ધુર્ ભક્તવશ્યોડતિસુન્દરઃ ॥૩॥
 કૃષ્ણલીલા-રસાવિષ્ટઃ શ્રીમાન્ વલ્લભનન્દનઃ ॥
 દુર્દશ્યો ભક્તસન્દશ્યો ભક્તિગમ્યો ભયાપહઃ ॥૪॥
 અનન્ય-ભક્ત-હૃદયો દીનાનાથૈક-સંશ્રયઃ ॥
 રાજીવ-લોચનો રાસ-લીલારસ-મહોદધિઃ ॥૫॥
 ધર્મસેતુઃ ભક્તિસેતુઃ સુખસેવ્યો વ્રજેશ્વરઃ ॥

ભક્તશોકાપહઃ શાન્તઃ સર્વજ્ઞઃ સર્વકામદઃ ॥૬॥
 રુકિમણીરમણઃ શ્રીશો ભક્તરત્નપરીક્ષકઃ ॥
 ભક્તરક્ષૈકદક્ષઃ શ્રીકૃષ્ણભક્તિપ્રવર્તકઃ ॥૭॥
 મહાસુર-તિરસ્કર્તા સર્વ-શાસ્ત્ર-વિદગ્રણીઃ ॥
 કર્મ-જ્ઞાન્યભિદુષ્ણાંશુઃ ભક્ત-નેત્ર-સુધાકરઃ ॥૮॥
 મહાલક્ષ્મી-ગર્ભરત્નં કૃષ્ણવર્ત્મ-સમુદ્ભવઃ ॥
 ભક્ત-ચિન્તા-મણિઃ ભક્તિ-કલ્પદ્રુમ-નવાંકુરઃ ॥૯॥
 શ્રીગોકુલ-કૃતાવાસઃ કાલિન્દી-પુલિન-પ્રિયઃ ॥
 ગોવર્ધનાગમરતઃ પ્રિયવૃન્દાવનાયલઃ ॥૧૦॥
 ગોવર્ધનાદ્રિ-મખકૃત્ મહેન્દ્ર-મદ-ભિત્-પ્રિયઃ ॥
 કૃષ્ણલીલૈક-સર્વસ્વઃ શ્રીભાગવત-ભાવવિત્ ॥૧૧॥
 પિતૃ-પ્રવર્તિત-પથ-પ્રચાર-સુવિચારકઃ ॥
 વ્રજેશ્વર-પ્રીતિકર્તા તન્નિમન્ત્રણ-ભોજકઃ ॥૧૨॥
 બાલ-લીલાદિ-સુપ્રીતો ગોપી-સમ્બન્ધિ-સત્કથઃ ॥
 અતિ-ગમ્ભીર-તાત્પર્યઃ કથનીય-ગુણાકરઃ ॥૧૩॥
 પિતૃ-વંશોદધિ-વિધુઃ સ્વાનુરૂપ-સુતપ્રસૂઃ ॥
 દિક્ષ્યકવર્તિ-સત્કીર્તિઃ મહોજ્જ્વલ-ચરિત્રવાન્ ॥૧૪॥
 અનેક-ક્ષિતિપ-શ્રેણી-મૂર્ધાસક્ત-પદામ્બુજઃ ॥
 વિપ્ર-દારિદ્ર્ય-દાવાગ્નિઃ ભૂદેવાગ્નિ-પ્રપૂજકઃ ॥૧૫॥

गो-ब्राह्मण-प्राणरक्षा-परः सत्य-परायणः ॥
 प्रिय-श्रुति-पथः शश्वन् मडा-मभकरः प्रभुः ॥१६॥
 कृष्णानुग्रह-संलभ्यो मडा-पतित-पावनः ॥
 अनेकमार्ग-संक्लिष्ट-श्रव-स्वास्थ्यप्रदो मडान् ॥१७॥
 नाना-भ्रम-निराकर्ता भक्ताज्ञानभिदुत्तमः ॥
 मडापुरुष-सत्-भ्यातिः मडापुरुष-विग्रहः ॥१८॥
 दर्शनीयतमो वाग्मी मायावाद-निरास-कृत् ॥
 सदा प्रसन्न-वदनो मुग्ध-स्मित-मुष्णाम्बुजः ॥१९॥
 प्रेमार्द्रदग्-विशालाक्षः क्षिति-मंडल-मंडनः ॥
 त्रिजगद्व्यापि-सत्कीर्ति-धवलीकृत-मेयकः ॥२०॥
 वाक्सुधाकृष्ट-भक्तान्तःकरणः शत्रुतापनः ॥
 भक्त-सम्प्रार्थित-करो दास-दासीप्सितप्रदः ॥२१॥
 अचिन्त्य-महिमा-मेयो विस्मयास्पद-विग्रहः ॥
 भक्त-कुलेशासहः सर्व-सहो भक्तकृते वशः ॥२२॥
 आचार्य-रत्नं सर्वानु-ग्रहकृन्-मन्त्र-वित्तमः ॥
 सर्वस्व-दान-कुशलो गीत-संगीत-सागरः ॥२३॥
 गोवर्धनायलसणो गोप-गो-गोपिका-प्रियः ॥
 चिन्तितज्ञो मडाबुद्धिः जगद्वन्द्य-पदाम्बुजः ॥२४॥
 जगदाश्चर्यरसकृत् सदा कृष्ण-कथा-प्रियः ॥

सुषोदककृतिः सर्व-सन्देहच्छेद-दक्षिणः ॥२५॥
 स्वपक्ष-रक्षणो दक्षः प्रतिपक्ष-क्षयंकरः ॥
 गोपिकाविरहाविष्टः कृष्णात्मा स्वसमर्पकः ॥२६॥
 निवेदि-भक्त-सर्वस्वः शरणाध्व-प्रदर्शकः ॥
 श्रीकृष्णानुगृहीतैक-प्रार्थनीय-पदाम्बुजः ॥२७॥

(आ स्तोत्रना पाठनुं इण)

ईमानि नामरत्नानि श्रीविट्ठल-पदाम्बुजम् ॥
 ध्यात्वा तदेक-शरणो यः पठेत् स हरिं लभेत् ॥२८॥
 यद्-यन्-मनस्यभिध्यायेत् तत्तद् आप्नोत्यसंशयम् ॥
 'नामरत्ना'भिधम् ईदं स्तोत्रं यः प्रपठेत् सुधीः ॥२९॥
 तदीयत्वं गृहाणाशु प्रार्थ्यम् अतन् मम प्रभो! ॥
 श्रीविट्ठल-पदाम्बुज-मकरन्द-शुषोडनिशम् ॥
 ईयं श्रीरघुनाथस्य कृतिः विजयतेतराम् ॥३०॥
 ॥ ईति श्रीरघुनाथविरचितं नामरत्नाप्यस्तोत्रं सम्पूर्णम् ॥

॥ षोडशग्रन्थगाहात्म्यम् ॥

श्रीमदाचार्यशरणाः स्वीयानां भक्तिसिद्धये ॥
 अकार्षुः षोडशग्रन्थान् स्वसिद्धान्तार्थ-बोधकान् ॥१॥
 तद्भ्याप्यानं कृतं पूर्वेः प्रभुमिश्र पृथक् स्वयित् ॥
 यमुनाष्टकम् आरभ्य सेवाङ्गलम् उदाहृताः ॥२॥

એવં ષોડશત્તિઃ ગ્રન્થૈઃ પુરુષોત્તમ-સેવનમ્ ॥
 પ્રતિપાદ્ય ફલત્વેન ચક્રે જીવોદ્ધૃતિં વિભુઃ ॥૩॥
 અવતાર-દશાયાન્તુ ઉદ્ધૃતી રૂપ-દર્શનાત્ ॥
 ઈહ નામાત્મકૈઃ ગ્રન્થૈઃ સ્વદાસાનાં સદોદ્ધૃતિઃ ॥૪॥
 તસ્માત્ સર્વપ્રયત્નેન દૈવૈઃ કર્તવ્યમેવ હિ ॥
 સેવનં શ્રીવ્રજેશસ્ય તદ્ગ્રન્થાનાં ચ પાઠનમ્ ॥૫॥
 ॥ઈતિ શ્રીદ્વારકેશચરણવિરચિતં ષોડશગ્રન્થમાહાત્મ્યમ્॥

॥ શ્રીયમુનાષ્ટકમ્ ॥

(પુષ્ટિપ્રભુદ્વારા શ્રીયમુનાજીમાં સ્થાપિત અષ્ટવિધ ઐશ્વર્યો પૈકી પ્રથમ
 ઐશ્વર્યઃ શ્રીયમુનાજી આ માર્ગમાં સકલસિદ્ધિઓના હેતુરૂપ છે)
 નમામિ યમુનામ્ અહં સકલ-સિદ્ધિ-હેતું મુદા
 મુરારિ-પદ-પંકજ-સ્ફુરદમન્દ-રેણૂત્કટામ્ ॥
 તટસ્થ-નવકાનન-પ્રકટ-મોદ-પુષ્પામ્બુના
 સુરાસુર-સુપૂજિત-સ્મરપિતુઃ શ્રિયં બિભ્રતીમ્ ॥૧॥
 (બીજું ઐશ્વર્યઃ શ્રીયમુનાજી ભગવદ્દરતિને વધારનારા છે)
 કલિન્દ-ગિરિ-મસ્તકે પતદમન્દ-પૂરોજ્જ્વલા
 વિલાસ-ગમનોલ્લસત્-પ્રકટ-ગંડ-શૈલોન્નતા ॥
 સધોષ-ગતિ-દન્તુરા સમધિરૂઢ-દોલોત્તમા
 મુકુન્દ-રતિ-વર્ધિની જયતિ પદ્મબન્ધોઃ સુતા ॥૨॥

(ત્રીજું ઐશ્વર્ય : ભુવનપાવની શ્રીયમુનાજી પુષ્ટિજીવો અને પુષ્ટિપ્રભુના સમ્બન્ધ વચ્ચે આવતા પ્રતિબન્ધોને દૂર કરીને ભગવદ્ભુવનવયોગ્ય શુદ્ધિ કરનારા છે)

ભુવં ભુવન-પાવનીમ્ અધિગતામ્ અનેક-સ્વનૈઃ
પ્રિયાભિરિવ સેવિતાં શુક-મયૂર-હંસાદિભિઃ ॥
તરંજગ-ભુજ-કંકણ-પ્રકટ-મુકિતકા-વાલુકા-
નિતમ્બ-તટ-સુન્દરીં નમત કૃષ્ણ-તુર્ય-પ્રિયામ્ ॥૩૧॥

(ચોથું ઐશ્વર્ય : ભગવાનના સમાન ગુણધર્મવાળા હોવાથી શ્રીયમુનાજી સાથે જીવનો સંબંધ બંધાતા ભગવાન સાથેય બંધાઈ જાય છે)

અનન્ત-ગુણ-ભૂષિતે શિવ-વિરંચિ-દેવ-સ્તુતે
ધનાધન-નિભે સદા ધ્રુવ-પરાશરાભીષ્ટ-દે ॥
વિશુદ્ધ-મથુરા-તટે સકલ-ગોપ-ગોપી-વૃતે
કૃપાજલધિ-સંશ્રિતે મમ મનઃ સુખં ભાવય ॥૪૧॥

(પાંચમું ઐશ્વર્ય : ભગવાનને પ્રિય એવા ભક્તોના કલિદોષોનું નિવારણ શ્રીયમુનાજી કરે છે)

યયા ચરણ-પદ્મજા મુરરિપોઃ પ્રિયમ્ભાવુકા
સમાગમન્તો-ડભવત્ સકલ-સિદ્ધિદા સેવતામ્ ॥
તયા સદશતામ્ ઈયાત્ કમલજા-સપત્નીવ યદ્-
હરિપ્રિય-કલિન્દયા મનસિ મે સદા સ્થીયતામ્ ॥૫૧॥

(છઠું ઐશ્વર્ય : પુષ્ટિજીવોને શ્રીયમુનાજી પુષ્ટિપ્રભુના પ્રિય બનાવે છે)
નમો-ડસ્તુ યમુને! સદા તવ ચરિત્રમ્ અત્યદ્ભુતં

न ज्ञातु यम-यातना भवति ते पयः-पानतः ॥
यमोऽपि भगिनी-सुतान् कथमु उन्ति दृष्टानपि
प्रियो भवति सेवनात् तव उरेर् यथा गोपिकाः ॥६॥

(सातमुं अैश्वर्यः श्रीयमुनाञ्च भगवत्सेवाकर्ताना शरीरमां अवौकिक -
सामर्थ्य अेटले तनुनवत्वनुं सम्पादन करी आपे छे)

ममास्तु तव सन्निधौ तनु-नवत्वम् अेतावता
न दुर्लभतमा रतिः मुररिपौ मुकुन्दप्रिये ॥
अतो-ऽस्तु तव लालना सुर-धुनी परं संगमात्
तवैव भुवि कीर्तिता नतु कदापि पुष्टि-स्थितैः ॥७॥

(आठमुं अैश्वर्यः पुष्टिप्रभुना वीलासामयिक श्रमञ्जलकणो साथे
पुष्टिञ्चवोनो सम्बन्ध सम्पादित करे छे)

स्तुतिं तव करोति कः कमलञ्ज-सपत्नि! प्रिये!
उरेर् यद् अनुसेवया भवति सौष्यम् आमोक्षतः ॥
ईयं तव कथाधिका सकल-गोपिका-संगम-
स्मर-श्रम-ञ्जलागुप्तिः सकल-गात्रजैः संगमः ॥८॥

(श्रीयमुनाष्टकना पाठथी सर्वपापक्षय, सकलसिद्धिनी प्राप्ति, भगवान्मां
प्रेम, प्रभुने सन्तोष; अने स्वभाव उपर विज्य इपी इणो सिद्ध थाय छे)
तवाष्टकम् ईदं मुदा पठति सूरसूते! सदा
समस्त-दुरित-क्षयो भवति वै मुकुन्दे रतिः ॥
तया सकल-सिद्धयो मुररिपुश्य सन्तुष्यति

સ્વભાવ-વિજયો ભવેદ્ વદતિ વલ્લભઃ શ્રીહરેઃ ॥૯॥

॥ ઈતિ શ્રીવલ્લભાચાર્યવિરચિતં શ્રીયમુનાષ્ટકસ્તોત્રં સમ્પૂર્ણમ્ ॥

॥ બાલબોધઃ ॥

(ધર્મ-અર્થ-કામ-મોક્ષ રૂપ ચાર પુરુષાર્થોની બાબતમાં સકલ સિદ્ધાન્તોનો સંગ્રહ)

નત્વા હરિં સદાનન્દં સર્વ-સિદ્ધાન્ત-સંગ્રહમ્ ॥

બાલ-પ્રબોધનાર્થાય વદામિ સુવિનિશ્ચિતમ્ ॥૧॥

(પુરુષાર્થોના લૌકિક તથા અલૌકિક આમ બે પ્રકારો હોય છે. પુરુષાર્થો પૈકી ધર્મ, અર્થ અને કામ ની વિચારણા આ ગ્રન્થમાં અનાવશ્યક હોવાથી કરવામાં આવતી નથી.)

‘ધર્માર્થ-કામ-મોક્ષા’ખ્યાઃ ચત્વારો-ઽર્થા મનીષિણામ્ ॥

જીવેશ્વર-વિચારેણ દ્વિધા તે હિ વિચારિતાઃ ॥૨॥

અલૌકિકાસ્તુ વેદોક્તાઃ સાધ્ય-સાધન-સંયુતાઃ ॥

લૌકિકા ઋષિભિઃ પ્રોક્તાઃ તથૈવેશ્વર-શિક્ષયા ॥૩॥

લૌકિકાંસ્તુ પ્રવક્ષ્યામિ વેદાદ્ આદ્યા યતઃ સ્થિતાઃ ॥

ધર્મશાસ્ત્રાણિ નીતિશ્ચ કામશાસ્ત્રાણિ ચ ક્રમાત્ ॥૪॥

ત્રિવર્ગ-સાધકાનીતિ ન તન્નિર્ણય ઉચ્યતે ॥

(સ્વતોમોક્ષ અને પરતોમોક્ષ આમ મોક્ષોના બે પ્રકારોમાં સ્વતો મોક્ષના બાહ્યત્યાગ અને આભ્યન્તરત્યાગ હેતુક બે પ્રકારો)

મોક્ષે ચત્વારિ શાસ્ત્રાણિ લૌકિકે પરતઃ સ્વતઃ ॥૫॥

द्विधा द्वे-द्वे स्वतस् तत्र सांख्य-योगौ प्रकीर्तितौ ॥
 त्यागात्याग-विभागेन सांख्ये त्यागः प्रकीर्तितः ॥६॥
 अहन्ता-ममता-नाशे सर्वथा निरहंकृतौ ॥
 स्वऽपस्थो यदा ज्वः कृतार्थः स निगद्यते ॥७॥
 तदर्थं प्रक्रिया काचित् पुराणोऽपि निऽपिता ॥
 ऋषिभिर्बहुधा प्रोक्ता इलम् ऐकम् अबाह्यतः ॥८॥
 अत्यागे योगमार्गो हि त्यागोऽपि मनसैव हि ॥
 यमाद्यस्तु कर्तव्याः सिद्धे योगे कृतार्थता ॥९॥

(परब्रह्मना त्रणु देवऽपो पैकी ब्रह्मा मोक्षदायक ज्ञानदाता देवता होवाथी,
 परतो मोक्षना बे प्रकारोमां शैव-वैष्णवशास्त्रो मुञ्ज निर्दोष-पूर्णगुण
 सर्वात्मक ब्रह्म तरीके निऽपित सृष्टिना संसारक अने पालक केवल शिव-विष्णु
 ज तदीयता अथवा तदाश्रय द्वारा ज्वोने मुक्तिनुं दान करे छे)

पराश्रयेण मोक्षस्तु द्विधा सोऽपि निऽप्यते ॥
 ब्रह्मा ब्राह्मणतां यातः तद्रूपेण सुसेव्यते ॥१०॥
 ते सर्वार्था न याद्येन शास्त्रं किञ्चिद् उदीरितम् ॥
 अतः शिवश्च विष्णुश्च जगतो हितकारकौ ॥११॥
 वस्तुनः स्थिति-संसारौ कार्यौ शास्त्र-प्रवर्तकौ ॥
 ब्रह्मैव तादृशं यस्मात् सर्वात्मकतयोदितौ ॥१२॥
 निर्दोष-पूर्णा-गुणता तत्-तच्छास्त्रे तयोः कृता ॥
 भोग-मोक्ष-इले दातुं शक्तौ द्वावपि यद्यपि ॥१३॥

भोगः शिवेन मोक्षस्तु विष्णुनेति विनिश्चयः ॥
 लोकेऽपि यत् प्रभुर्भुङ्क्ते तन्नयच्छति कर्त्तियित् ॥१४॥
 अतिप्रियाय तदपि दीयते क्वचिदेव हि ॥
 नियतार्थ-प्रदानेन तदीयत्वं तदाश्रयः ॥१५॥
 प्रत्येकं साधनं यैतद् द्वितीयार्थे मदान् श्रमः ॥

(स्वाभाविक दोषने दूर करवामाटे तदाश्रय तेमञ्ज तदीयता मेणववानी
 बुद्धिथी स्वधर्मविरणने नभाववुं पणु आवश्यक छे)

शुभाः स्वभावतो दृष्टा दोषाभावाय सर्वदा ॥१६॥
 श्रवणादि ततः प्रेम्णा सर्वं कार्यं हि सिध्यति ॥
 मोक्षस्तु सुलभो विष्णोः भोगश्च शिवतस्तथा ॥१७॥
 समर्पणेन आत्मनो हि तदीयत्वं भवेद् ध्रुवम् ॥
 अतदीयतया यापि केवलश्च यैत् समाश्रितः ॥१८॥
 तदाश्रय-तदीयत्वबुद्धयै किञ्चित् समाचरेत् ॥
 स्वधर्मम् अनुतिष्ठन् वै भारद्वैगुण्यम् अन्यथा ॥
 र्थत्येवं कथितं सर्वं नैतज्ज्ञाने भ्रमः पुनः ॥१९॥

॥ र्थति श्रीवल्लभाचार्यविरचितो बालबोधः सम्पूर्णाः ॥

॥ सिद्धान्तगुस्तावली ॥

(स्वमार्गायि सिद्धान्तना विनिश्चयनो उपदेश)

नत्वा हरिं प्रवक्ष्यामि स्वसिद्धान्त-विनिश्चयम् ॥

(શ્રીકૃષ્ણસેવાની નિત્યકર્તવ્યતાનો ઉપદેશ, તેની ફલાવસ્થા, સેવાનું સ્વરૂપ, સેવાની સાધનાવસ્થા અને સેવાના અવાન્તરફલનું નિરૂપણ)

કૃષ્ણસેવા સદા કાર્યા માનસી સા પરા મતા ॥૧॥

યેતસ્ તત્પ્રવણં સેવા તત્સિદ્ધયૈ તનુવિત્તજા ॥

તતઃ સંસાર-દુઃખસ્ય નિવૃત્તિર્ બ્રહ્મ-બોધનમ્ ॥૨॥

(પુષ્ટિમાર્ગીય સેવામાં સેવ્ય બ્રહ્મના પર અને અક્ષરરૂપે બે ભેદ તથા અક્ષરબ્રહ્મના પણ જગદ્રૂપ અને જગદ્વિલક્ષણ એવા બે રૂપો)

પરં બ્રહ્મ તુ કૃષ્ણો હિ સચ્ચિદાનન્દકં બૃહત્ ॥

દ્વિરૂપં તદ્વિસર્વસ્યાદ્ એકં તસ્માદ્ વિલક્ષણમ્ ॥૩॥

(સચ્ચિદાનન્દક બૃહદ્ ના વિષયમાં પ્રચલિત વિવિધ મતભેદોની ગણના તેમજ તે બાબતમાં શ્રીત મતનો નિષ્કર્ષ)

અપરં તત્ર પૂર્વસ્મિન્ વાદિનો બહુધા જગુઃ ॥

માયિકં સગુણં કાર્યં સ્વતન્ત્રં ચેતિ નૈકધા ॥૪॥

તદેવૈતત્ પ્રકારેણ ભવતીતિ શ્રુતેર્ મતમ્ ॥

(અક્ષરબ્રહ્મનું પ્રત્યક્ષજ્ઞાન શ્રુત્યાદિ વિહિત શ્રવણ વિગેરે સાધનોથી થાય કિન્તુ પરોક્ષ શાસ્ત્રીય જ્ઞાનથી પણ આટલું તો સમજાય જ કે ભક્ત્યૈકગમ્ય શ્રીકૃષ્ણની સેવામાં ઉપયોગી અખિલ સામગ્રી બ્રહ્માત્મક જ છે. આની જલ-તીર્થ-દેવી આમ ત્રણ રૂપોવાળા ગંગાજીના દષ્ટાન્તથી ઉપપત્તિ)

દ્વિરૂપં ચાપિ ગંગાવજ્ જ્ઞેયં સા જલરૂપિણી ॥૫॥

માહાત્મ્ય-સંયુતા નૃણાં સેવતાં ભુક્તિ-મુક્તિ-દા ॥

મર્યાદામાર્ગવિધિના તથા બ્રહ્માપિ બુદ્ધતામ્ ॥૬॥

તત્રૈવ દેવતા-મૂર્તિઃ ભક્ત્યા યા દશ્યતે ક્વચિત્ ॥
 ગંગાયાં ચ વિશેષેણ પ્રવાહાભેદ-બુદ્ધયે ॥૭॥
 પ્રત્યક્ષા સા ન સર્વેષાં પ્રાકામ્યં સ્યાત્ તયા જલે ॥
 વિહિતાત્ ચ ફલાત્ તદ્ધિ પ્રતીત્યાપિ વિશિષ્યતે ॥૮॥
 યથા જલં તથા સર્વં યથા શક્તા તથા બૃહત્ ॥
 યથા દેવી તથા કૃષ્ણઃ ॥

(લૌકિક જગત્ સત્ત્વ-રજો-તમો ગુણાત્મક ત્રિવિધ હોવાથી તેવા લૌકિક વ્યવહારના નિયામકો દેવતા પણ ત્રણ ગુણોના અધિષ્ઠાતા બ્રહ્મા-વિષ્ણુ-શિવ દેવો છે. સ્વમાર્ગીય સેવા, જગત્ને અક્ષરબ્રહ્માત્મક સમજીને માહાત્મ્યજ્ઞાનપૂર્વક, શ્રીકૃષ્ણ માં અનન્યાસક્તિરૂપા હોવાથી તેના નિયામક ફક્ત શ્રીકૃષ્ણ જ છે)

... .. તત્રાપ્યેતદ્ ઈહોચ્યતે ॥૯॥
 જગત્તુ ત્રિવિધં પ્રોક્તં બ્રહ્મ-વિષ્ણુ-શિવાસ્ તતઃ ॥
 દેવતારૂપવત્-પ્રોક્તા બ્રહ્મણીત્યં હરિર્ મતઃ ॥૧૦॥
 કામચારસ્તુ લોકેઽસ્મિન્ બ્રહ્માદિભ્યો ન ચાન્યથા ॥
 પરમાનન્દરૂપે તુ કૃષ્ણો સ્વાત્મનિ નિશ્ચયઃ ॥૧૧॥
 અતસ્તુ બ્રહ્મવાદેન કૃષ્ણો બુદ્ધિર્ વિધીયતામ્ ॥

(સેવાકર્તામાં પોતાના સ્વરૂપનું જ્ઞાન, પરબ્રહ્મના માહાત્મ્યનું જ્ઞાન, શ્રીકૃષ્ણમાં અનન્યરતિ અને તદનુકૂલ ક્રિયા આમ જો ચારેય યોગ્યતા હોય તો તે ઉત્તમાધિકારી. તેમાંથી જો એકાદ ન હોય તો મધ્યમાધિકારી. કેવલ

ક્રિયાપરાયણ કનિષ્ઠાધિકારી હોય છે; અને લોકાર્થી બનીને ભગવત્સેવા કરનારાને તો હીનાધિકારી જ જાણવા)

આત્મનિ બ્રહ્મરૂપે તુ છિદ્રા વ્યોમ્નીવ ચેતનાઃ ॥૧૨॥

ઉપાધિ-નાથે વિજ્ઞાને બ્રહ્માત્મત્વાવબોધને ॥

ગંગા-તીર-સ્થિતો યદ્વત્ દેવતાં તત્ર પશ્યતિ ॥૧૩॥

તથા કૃષ્ણં પરં બ્રહ્મ સ્વસ્મિન્ જ્ઞાની પ્રપશ્યતિ ॥

સંસારી યસ્તુ ભજતે સ દૂરસ્થો યથા તથા ॥૧૪॥

અપેક્ષિત-જલાદીનામ્ અભાવાત્ તત્ર દુઃખભાક્ ॥

તસ્માત્ શ્રીકૃષ્ણમાર્ગસ્થો વિમુક્તઃ સર્વલોકતઃ ॥૧૫॥

આત્માનન્દ-સમુદ્રસ્થં કૃષ્ણમેવ વિચિન્તયેત્ ॥

લોકાર્થી ચેદ્ ભજેત્ કૃષ્ણં ક્લિષ્ટો ભવતિ સર્વથા ॥૧૬॥

ક્લિષ્ટોઽપિ ચેદ્ ભજેત્ કૃષ્ણં લોકો નશ્યતિ સર્વથા ॥

(ઉત્તમાધિકારી ન હોય તેના માટે ભગવત્સેવાના અનુષ્ઠાનના પ્રકારનો

તેમજ સ્થળનો ઉપદેશ)

જ્ઞાનાભાવે પુષ્ટિમાર્ગી તિષ્ઠેત્ પૂજોત્સવાદિષુ ॥૧૭॥

મર્યાદાસ્થસ્તુ ગંગાયાં શ્રીભાગવત-તત્પરઃ ॥

અનુગ્રહઃ પુષ્ટિમાર્ગે નિયામક ઈતિ સ્થિતિઃ ॥૧૮॥

ઉભયોસ્તુ ક્રમેણૈવ પૂર્વોક્તૈવ ફલિષ્યતિ ॥

જ્ઞાનાધિકો ભક્તિમાર્ગઃ એવં તસ્માત્ નિરૂપિતઃ ॥૧૯॥

(ભક્તિ તદ્દન ન હોય તેવામાં અન્યથાભાવે કરવામાં આવતી

(भगवत्सेवा तो व्यर्थ न होय छे)

भक्त्यभावे तु तीरस्थो यथा दृष्टैः स्वकर्मभिः॥

अन्यथाभावमापन्तः तस्मात् स्थानाच्च नश्यति॥२०॥

(भगवत्सेवाना उपदेशनो उपसंसार)

अवं स्व-शास्त्र-सर्वस्वं मया गुप्तं निरूपितम्॥

अतद् बुद्ध्वा विमुच्येत पुरुषः सर्व-संशयात्॥२१॥

॥ इति श्रीवल्लभाचार्यविरचिता सिद्धान्तमुक्तावली सम्पूर्णा ॥

॥ पुष्टिप्रवाहगर्यादाभेदः ॥

(पुष्टि प्रवाह अने मर्यादा ना मार्ग सर्ग इव ना पार्थक्यनुं निरूपण)

पुष्टि-प्रवाह-मर्यादा विशेषेण पृथक्-पृथक्॥

अव-देह-क्रिया-भेदैः प्रवाहोऽपि इलेन च ॥१॥

वक्ष्यामि सर्व-सन्देहा न भविष्यन्ति यत् श्रुतेः ॥

(त्राण्येय मार्गोना भेदने सिद्ध करनारा प्रमाणोनुं संकलन)

भक्तिमार्गस्य कथनात् पुष्टिरस्तीति निश्चयः ॥२॥

‘द्वौ भूतसर्गावि’त्युक्तेः प्रवाहोऽपि व्यवस्थितः ॥

वेदस्य विद्यमानत्वात् मर्यादापि व्यवस्थिता ॥३॥

(पुष्टिमार्ग अक गुदो मार्ग होवा जाअत विशेष प्रमाण)

कश्चिदेव हि भक्तो हि ‘यो मद्भक्त’ इतीरणात् ॥

सर्वत्रोत्कर्ष-कथनात् पुष्टिर् अस्तीति निश्चयः ॥४॥

न सर्वोऽतः प्रवाडाद् हि भिन्नो वेदाय्य भेदतः ॥
 'यदा यस्ये'ति वचनात् 'नाहं वेदैर्' धृतीरणात् ॥५॥
 मार्गैकत्वेऽपि येद् अन्त्यौ तनू भक्त्यागमौ मतौ ॥
 न तद् युक्तं सूत्रतो हि भिन्नो युक्त्या हि वैदिकः ॥६॥
 श्रव-देल-कृतीनां य भिन्नत्वं नित्यता-श्रुतेः ॥
 यथा तद्वत् पुष्टिमार्गो द्वयोरपि निषेधतः ॥७॥
 प्रमाण-भेदाद् भिन्नो हि पुष्टिमार्गो निरूपितः ॥

(पुष्टि-प्रवाल-मर्यादाना सर्गो भिन्न होवाना हेतु)

सर्गभेदं प्रवक्ष्यामि स्वर्पांग-क्रिया-युतम् ॥८॥
 धृष्ट्यामात्रेण मनसा प्रवालं सृष्टवान् हरिः ॥
 वयसा वेदमार्गं हि पुष्टिं कायेन निश्चयः ॥९॥

(त्राण्येय मार्गोना श्रुदा-श्रुदा क्षणो होवा पाछणना हेतुओ)

मूलेऽथातः इलं लोके वेदोक्तं वैदिकेऽपि य ॥
 कायेन तु इलं पुष्टौ भिन्नेऽथातोऽपि नैकधा ॥१०॥

(श्रवोना त्रिविध सर्ग)

'तान् अहं द्विषतो' वाक्याद् भिन्ना श्रवाः प्रवाडिणः ॥
 अत अवेतरौ भिन्नौ सान्तौ भोक्ष-प्रवेशतः ॥११॥

(पुष्टिसर्गमां श्रव देल क्रियाओ ना विशेष उपभेदो)

तस्माद् श्रवाः पुष्टिमार्गो भिन्नाश्रव न संशयः ॥
 भगवद्-रूपसेवार्थं तत्सृष्टिः नान्यथा भवेत् ॥१२॥

स्वर्पेणवतारेण लिंगेन च गुणेन च ॥
 तारतम्यं न स्वर्पे देहे वा तत्क्रियासु वा ॥१३॥
 तथापि यावता कार्यं तावत् तस्य करोति हि ॥
 तेहि द्विधा शुद्धमिश्रभेदान् मिश्रास् त्रिधा पुनः ॥१४॥
 प्रवाहादि-विभेदेन भगवत्कार्य-सिद्धये ॥
 पुष्ट्या विमिश्राः सर्वज्ञाः प्रवाहेण क्रियारताः ॥१५॥
 मर्यादया गुणज्ञास्ते शुद्धाः प्रेम्णा-ऽति-दुर्लभाः ॥
 अवं सर्गस्तु तेषां हि ॥

(पुष्टिमार्गीय इलनुं सविशेष निरूपण)

... .. इलं त्वत्र निरूप्यते ॥१६॥
 भगवानेव हि इलं स यथाविर्भवेद् भुवि ॥
 गुण-स्वर्प-भेदेन तथा तेषां इलं भवेत् ॥१७॥
 आसक्तौ भगवान् अेव शापं दापयति कुवयित् ॥
 अलंकारे-ऽथवा लोके तन्मार्ग-स्थापनाय हि ॥१८॥
 न ते पाषंडतां यान्ति न च रोगाद्युपद्रवः ॥
 मदानुभावाः प्रायेण शास्त्रं शुद्धत्व-हेतवे ॥१९॥
 भगवत्-तारतम्येन तारतम्यं भजन्ति हि ॥
 लौकिकत्वं वैदिकत्वं कापट्यात् तेषु नान्यथा ॥२०॥
 वैष्णवत्वं हि सलं ततो-ऽन्यत्र विपर्ययः ॥

(कर्मोनी गहन गतिने कारणे सदा परिभ्रमण करता पुष्टि-प्रवाह-

मर्यादाइप त्रशमांधी कोई अेक मार्ग पर आवी यढेवा, तन्मार्गीय न होवा
छतांय तन्मार्गीय होवानो आभास प्रकट करनारा यर्षणी जवो)

सम्बन्धिनस्तु ये जवाः प्रवालस्थास् तथा परे ॥२१॥

‘यर्षणी’शब्द-वाच्यास् ते ते सर्वे सर्व-वर्त्मसु ॥

क्षणात् सर्वत्वमायान्ति रुचिस् तेषां न कुत्रचित् ॥२२॥

तेषां क्रियानुसारेण सर्वत्र सकलं इलम् ॥

(यर्षणी जेवा प्रवालमार्गीय जवो नां बे उपभेद)

प्रवालस्थान् प्रवक्ष्यामि स्वइपांगक्रियायुतान् ॥२३॥

जवास्ते ह्यासुराः सर्वे ‘प्रवृत्तिये’ति वर्णिताः ॥

ते य द्विधा प्रकीर्त्यन्ते ह्यज्ञ-दृज्ञ-विभेदतः ॥२४॥

दृक्षास् ते भगवत्प्रोक्ता ह्यज्ञास् तान् अनु ये पुनः ॥

प्रवालेऽपि समागत्य पुष्टिस्थस् तैर् न युज्यते ॥२५॥

सोऽपि तैस् तत्कुले जातः कर्मणा जायते यतः ॥

... .. ॥

(आधी आगण ग्रन्थ त्रुटित देजाय छे)

॥४॥ति श्रीवल्लभाचार्यविरचितः पुष्टिप्रवालमर्यादाभेदः सम्पूर्णाः॥

॥ सिद्धान्तरहस्यम् ॥

(“सर्वथा निर्दोष अेवा भगवान् अनेक प्रकारना दोषोवाणा जवोद्वारा
सेव्य केवी रीते बनी शके!” आवी श्रीमलाप्रभुजनी चिन्ताने दूर करवामाटे
पोते भगवाने प्रकट थईने, समर्पणपूर्वक सेवा करवाधी जवोनां दोषो

સેવામાં બાધક નહીં થાય તેવા વચન આપ્યાનો વૃતાન્ત)

શ્રાવણસ્યામલે પક્ષે એકાદશ્યાં મહા-નિશિ ॥
સાક્ષાદ્ ભગવતા પ્રોક્તં તદક્ષરશ ઉચ્યતે ॥૧॥

(પોતાનું તથા પોતીકી સકલ વસ્તુનું પરમાત્માને સમર્પણ કરવાથી
બ્રહ્મસમ્બન્ધ સિદ્ધ થાય છે. બ્રહ્મસમ્બન્ધ થતાં પાંચમાંથી એકેય પ્રકારનો
દોષ ભગવત્સેવામાં બાધક બની શકતો નથી)

બ્રહ્મ-સમ્બન્ધ-કરણાત્ સર્વેષાં દેહ-જીવયોઃ ॥
સર્વ-દોષ-નિવૃત્તિર્ હિ દોષાઃ પંચવિધાઃ સ્મૃતાઃ ॥૨॥
સહજા દેશ-કાલોત્થાઃ લોક-વેદ-નિરૂપિતાઃ ॥
સંયોગજાઃ સ્પર્શજાશ્ ચ ન મન્તવ્યાઃ કથંચન ॥૩॥
અન્યથા સર્વદોષાણાં ન નિવૃત્તિઃ કથંચન ॥

(આત્મનિવેદીના ત્રણ કર્તવ્યો : અસમર્પિતવસ્તુનો ત્યાગ સમર્પિતનો
જ ઉપભોગ અને અર્ધભુક્ત વસ્તુઓનું અસમર્પણ)

અસમર્પિત-વસ્તૂનાં તસ્માદ્ વર્જનમ્ આચરેત્ ॥૪॥
નિવેદિભિઃ સમર્પ્યેવ સર્વ કુર્યાદ્ ઈતિ સ્થિતિઃ ॥
ન મતં દેવદેવસ્ય સામિભુક્ત-સમર્પણમ્ ॥૫॥
તસ્માદ્ આદૌ સર્વકાર્યે સર્વ-વસ્તુ-સમર્પણમ્ ॥

(જૂના જમાનામાં દાસો જેમ પોતાનું તથા પોતાની દરેક વસ્તુઓનું
સમર્પણ, દાન નહીં, પોતાના સ્વામીને કરતા હતા, તેમ જીવે પણ ભગવાન
પ્રતિ સમર્પણ જ કરવાનું છે, દાન નહીં. આમ કરતાં 'દત્તાપહાર' નામનો
દોષ લાગી શકતો નથી)

દત્તાપહાર-વચનં તથા ચ સકલં હરેઃ ॥૬॥
 ન ગ્રાહ્યમ્ ઈતિ વાક્યં હિ ભિન્ન-માર્ગ-પરં મતમ્ ॥
 સેવકાનાં યથા લોકે વ્યવહારઃ પ્રસિધ્યતિ ॥૭॥
 તથા કાર્યં સમર્પ્યૈવ સર્વેષાં બ્રહ્મતા તતઃ ॥

(આત્મા અને આત્મીય દરેક વસ્તુનું પ્રભુને સમર્પણ કરવાથી સેવામાં તેનો વિનયોગ કરી શકાય તેવી શુદ્ધિ થાય જ છે)

ગંગાત્વં સર્વદોષાણાં ગુણદોષાદિ-વર્ણના ॥૮॥
 ગંગાત્વે ન નિરૂપ્યા સ્યાત્ તદ્દદ્ અત્રાપિ ચૈવ હિ ॥

॥ ઈતિ શ્રીવલ્લભાચાર્યવિરચિતં સિદ્ધાન્તરહસ્યં સમ્પૂર્ણમ્ ॥

॥ નવરત્નમ્ ॥

(લૌકિક કે અલૌકિક બાબતમાં, સેવામાં ઉપયોગી કે અનુપયોગી વસ્તુઓની બાબતમાં કરવામાં આવતી કોઈ પણ જાતની ચિન્તાનું સમાધાન આત્મનિવેદનના સ્વરૂપનું ચિન્તન કરીને કરવું)

ચિન્તા કાપિ ન કાર્યા, નિવેદિતાત્મભિઃ કદાપીતિ ॥
 ભગવાનપિ પુષ્ટિસ્થો, ન કરિષ્યતિ લૌકિકીં ચ ગતિમ્ ॥૧॥
 નિવેદનન્તુ સ્મર્તવ્યં સર્વથા તાદૃશૌર્ જનૈઃ ॥
 સર્વેશ્વરશ્ચ સર્વાત્મા નિજેચ્છાતઃ કરિષ્યતિ ॥૨॥

(આત્મનિવેદન કરનાર પોતાનો કે તેના નિવેદિત સ્વકીયોનો, જે નિવેદિત કે અનિવેદિત વ્યક્તિઓમાટે વિનયોગ થતો હોય, ત્યારે

आत्मनिवेदनना स्वप्नना विचारे भक्तिमाटे थती चिन्ता दूर करवी)
 सर्वेषां प्रभुसम्बन्धो न प्रत्येकम् ऽति स्थितिः ॥
 अतो-दन्यविनियोगेऽपि चिन्ता क्र स्वस्य सोऽपि येत् ॥३॥
 अज्ञानाद् अथवा ज्ञानात् कृतम् आत्मनिवेदनम् ॥
 यैः कृष्ण-सात्कृत-प्राणैः तेषां का परिदेवना ॥४॥

(आत्मनिवेदनमां विश्वास न होवाथी के भगवत्सेवामां निवेदितनो विनियोग
 न थवाने कारणे थती चिन्ता श्रीपुरुषोत्तमना स्वप्नचिन्तनद्वारा दूर करवी)
 तथा निवेदने चिन्ता त्याज्या श्रीपुरुषोत्तमे ॥
 विनियोगेऽपि सा त्याज्या समर्थो हि हरिः स्वतः ॥५॥

(पोते के पोताना स्वकीयो लौकिक के वैदिक व्यवहारोमां स्वस्थ न रही
 सकता होय तो तेवा कारणे करवामां आवती चिन्ता पाण पोताना
 साक्षिभावना चिन्तनथी आत्मनिवेदीअे दूर करवी)

लोके स्वास्थ्यं तथा वेदे हरिस्तु न करिष्यति ॥
 पुष्टिमार्गस्थितो यस्मात् साक्षिणो भवताऽभिलाः ॥६॥

(गुरु-भगवान् अन्ने के अेमांथी अेकनी आज्ञा भंग थवाना भयथी करवामां
 आवती स्वसेव्यप्रभुविषयक चिन्ता भगवत्सेवाना तात्पर्यना विवेकथी दूर करवी)
 सेवाकृतिर् गुरोर् आज्ञा बाधनं वा हरीच्छया ॥
 अतः सेवापरं चित्तं विधाय स्थीयतां सुभम् ॥७॥

(उपदेशेल प्रकारे सेवानो निर्वाह करवानुं सामर्थ्य होय के न होय, तेना
 कारणे स्वाभाविक रूपे उत्पन्न थति चिन्ताने भगवत्स्वीलानी भावना के
 भगवत् शरणागति थी दूर करवी)

चित्तोद्वेगं विधायापि हरिर् यद्-यत् करिष्यति ॥
 तथैव तस्य लीलेति मत्वा चिन्तां द्रुतं त्यजेत् ॥८॥
 तस्मात् सर्वात्मना नित्यं 'श्रीकृष्णः शरणं मम' ॥
 वदद्भिर् अवं सततं स्थेयम् धृत्येव मे मतिः ॥९॥
 ॥ धिति श्रीवल्लभाचार्यविरचितं नवरत्नं सम्पूर्णम् ॥

॥ अन्तःकरणप्रबोधः ॥

(भगवदाज्ञानुं अनुसरण करवामाटे अन्तःकरणुं प्रबोधन)
 अन्तःकरण! मद्वाक्यं सावधानतया शृणु ॥
 कृष्णात् परं नास्ति दैवं वस्तुतो दोषवर्जितम् ॥१॥
 (आत्मसमर्पण करनारनो मनोरथ भगवदाज्ञाथी प्रतिकूल लोवाथी पूर्ण
 न थर् शके तो पाण पश्यात्ताप न करवो)
 यांडाली येद् राजपत्नी जाता राज्ञा य मानिता ॥
 कदाचिद् अपमानेपि मूलतः का क्षतिर् भवेत् ॥२॥
 समर्पणाद् अहं पूर्वम् उत्तमः किं सदा स्थितः ॥
 का ममाधमता भाव्या पश्यात्तापो यतो भवेत् ॥३॥
 (भगवाननी आज्ञा तो अनुसरणीय ज लोय छे ते माटेना त्रण करणो)
 सत्यसंकल्पतो विष्णुः नान्यथा तु करिष्यति ॥
 आशैव कार्या सततं स्वामिद्रोहो-ऽन्यथा भवेत् ॥४॥
 सेवकस्य तु धर्मो-ऽयं स्वामी स्वस्य करिष्यति ॥
 (आचार्ययरणोअे जे बे भगवदाज्ञाओनुं अनुसरण न कर्यु तेनुं वरुनि)

आशा पूर्वं तु या जाता गंगा-सागर-संगमे ॥५॥
यापि पश्यात् मधुवने न कृतं तद् द्वयं मया ॥

(लोकगोचर देह-देश परित्याग करी देवा माटे त्रीञ्ज भगवदाज्ञा नुं
अनुसरण करवामां पश्यात्ताप करवानुं कोई कारण नथी तेना छ हेतु)

देह-देश-परित्यागः तृतीयो लोकगोचरः ॥६॥

पश्यात्तापः कथं तत्र सेवकोऽहं न यान्यथा ॥

लौकिक-प्रभुवत् कृष्णो न द्रष्टव्यः कदाचन ॥७॥

सर्वं समर्पितं भक्त्या कृतार्थो-ऽसि सुधी भव ॥

प्रौढापि दृष्टिता यद्गत् स्नेहात् न प्रेष्यते वरे ॥८॥

तथा देहे न कर्तव्यं वरस् तुष्यति नान्यथा ॥

लोकवत् येत् स्थितिर्भेस्यात्किं स्यादिति विचारया ॥९॥

अशक्ये हरिरेवास्ति मोहं मा गाः कथंचन ॥

(पोताना अन्तःकरणनुं प्रबोधन करीने आचार्यचरणे स्वीय जनोनी
चिन्ताओनुं निवारण करी दीधुं छे ते ज्ञाणवुं)

ईति श्रीकृष्ण-दासस्य वल्लभस्य हितं वचः ॥१०॥

चित्तं प्रति यदाकर्ण्य भक्तो निश्चिन्ततां व्रजेत् ॥

॥ ईति श्रीवल्लभाचार्यविरचितो अन्तःकरणप्रबोधः सम्पूर्णः ॥

॥ विवेकधैर्याश्रयः ॥

(विवेक धैर्य अने आश्रयना रक्षणानी आवश्यकता)

विवेक - धैर्ये सततं रक्षाणीये तथाश्रयः॥

(विवेकनुं स्वप्न, तेनी प्राप्तिना चार उपायो : प्रार्थनात्याग,
अभिमानत्याग, लुप्त्याग अने अनाग्रल)

विवेकस्तु हरिः सर्वं निजेच्छातः करिष्यति॥१॥

प्रार्थिते वा ततः किं स्यात् स्वाम्यभिप्राय-संशयात्॥

सर्वत्र तस्य सर्वं हि सर्वसामर्थ्यमेव चार॥

अभिमानश्च सन्त्याज्यः स्वाम्यधीनत्व-भावनात्॥

विशेषतश्च येद् आशा स्याद् अन्तःकरण-गोचरः॥३॥

तदा विशेष-गत्यादि भाव्यं भिन्नं तु दैहिकात्॥

आपद्-गत्यादि-कार्येषु लुप्त्याज्यश्च सर्वथा॥४॥

अनाग्रलश्च सर्वत्र धर्माधिर्माग्र-दर्शनम्॥

विवेको-ऽयं समाख्यातो... ..॥

(धैर्यनुं वक्षाण, तेनी प्राप्तिना सोदाहरण चार उपायो: अनाग्रल,
सहन, त्याग अने असामर्थ्यनी भावना)

... .. धैर्यन्तु विनिश्चयते ॥५॥

त्रिदुःख-सहनं धैर्यम् आमृतेः सर्वतः सदा ॥

तक्वद् देहवद् भाव्यं जडवद् गोप-भार्यवत्॥६॥

प्रतीकारो यदृच्छातः सिद्धश्च येत् नाग्रही भवेत्॥

भार्यादीनां तथा-ऽन्येषाम् असतश्चाक्रमं सहेत्॥७॥

स्वयम् ईन्द्रिय-कार्याणि काय-वाङ्-मनसा त्यजेत्॥

अशूरेणापि कर्तव्यं स्वस्यासामर्थ्य-भावनात् ॥८॥
 अशक्ये हरिरेवास्ति सर्वम् आश्रयतो भवेत् ॥
 अेतत् सदनम् अत्रोक्तम्... .. ॥

(आश्रयनुं स्वरूपलक्षणं)

... .. आश्रयो-ऽतो निश्च्यते ॥९॥
 अैलिके पारलोके य सर्वथा शरणं हरिः ॥

(आगण कलेवामां आवता हेतुओ मांथी कोर्ष पाण हेतुओथी कां तो
 अेवीञ्च अन्य पाण कोर्ष अवस्थांमां भगवदाश्रय तो ञ्णववो ञ्)

दुःखदानौ तथा पापे भये कामाद्यपूरणे ॥१०॥

भक्तद्रोहे भक्त्यभावे भक्तैश्च यातिक्रमे कृते ॥

अशक्ये वा सुशक्ये वा सर्वथा शरणं हरिः ॥११॥

अहंकार-कृते यैव पोष्य-पोषण-रक्षणं ॥

पोष्यातिक्रमणे यैव तथान्तेवास्यतिक्रमे ॥१२॥

अलौकिक-मनःसिद्धौ सर्वथा शरणं हरिः ॥

(भगवदाश्रयनी सिद्धिमाटे यार उपाय : आश्रयभावनी मानसिक-
 वायिक भावना, अन्याश्रयत्याग, दृढविश्वास तथा शरणभावना हृदयमां
 दृढराष्ठीने ञे कंर्ष सलञ् प्राप्त थाय तेनो ममतारहित उपभोग)

अेवं चित्ते सदा भाव्यं वाया य परिकीर्तयेत् ॥१३॥

अन्यस्य भजनं तत्र स्वतो-गमनमेव य ॥

प्रार्थना कार्यमात्रेऽपि तथा-ऽन्यत्र विवर्जयेत् ॥१४॥

અવિશ્વાસો ન કર્તવ્યઃ સર્વથા બાધકસ્તુ સઃ ॥
 બ્રહ્માસ્ત્ર-ચાતકૌ ભાવ્યૌ પ્રાપ્તં સેવેત નિર્મમઃ ॥૧૫॥
 યથા-કથંચિત્ કાર્યાણિ કુર્યાદ્ ઉચ્ચાવચાન્યપિ ॥
 કિં વા પ્રોક્તેન બહુના શરણં ભાવયેદ્ હરિમ્ ॥૧૬॥
 (ભગવદ્દાશ્રયની આવશ્યકતાની એક વધુ ઉપપત્તિ અને ઉપસંહાર)
 એવમ્ આશ્રયણં પ્રોક્તમ્ સર્વેષાં સર્વદા હિતમ્ ॥
 કલૌ ભક્ત્યાદિમાર્ગા હિ દુઃસાધ્યા ઈતિ મે મતિઃ ॥૧૭॥
 ॥ ઈતિ શ્રીવલ્લભાચાર્યવિરચિતં વિવેકધૈર્યાશ્રયનિરૂપણં સમ્પૂર્ણમ્ ॥

॥ કૃષ્ણાશ્રયસ્તોત્રમ્ ॥

[કલિયુગમાં લોકાશ્રય અને વેદાશ્રયની વિક્ષણતાના નિરૂપણપૂર્વક
 શ્રીકૃષ્ણાશ્રયની સફળતાના નિરૂપણમાટે ધર્મના છ અંગો : કાલ દેશ દ્રવ્ય
 કર્તા મન્ત્ર અને કર્મ ની વર્તમાન સમયમાં અસાધકતા અને કર્મ જ્ઞાન ભક્તિ
 તેમજ પ્રપત્તિ ના માર્ગો મુજબ પણ શ્રીકૃષ્ણાશ્રય જ કર્તવ્ય છે.]

(લોકાશ્રય હાલે ફળસાધક નથી છતાં કૃષ્ણાશ્રયની સફળતાના નિરૂપણ
 માટે ધર્મના છ અંગોમાંના કાલની વર્તમાન સમયમાં ફલાસાધકતાનું નિરૂપણ)
 સર્વમાર્ગેષુ નષ્ટેષુ કલૌ ચ ખલ-ધર્મિણિ ॥
 પાષંડ-પ્રચુરે લોકે કૃષ્ણ એવ ગતિર્ મમ ॥૧॥

(લોકાશ્રય હાલે ફળસાધક નથી છતાં કૃષ્ણાશ્રયની સફળતાના નિરૂપણમાટે
 ધર્મના ષડંગોમાંના દેશની વર્તમાન સમયમાં ફલાસાધકતાનું નિરૂપણ)

भलेच्छाकान्तेषु देशेषु पापैक-निलयेषु च ॥
सत्पीडा-व्यग्र-लोकेषु कृष्ण अवे गतिर् मम ॥२॥

(लोकाश्रय लाले इणसाधक नथी छतां कृष्णाश्रयनी सङ्गताना निरुपाणामाटे धर्मना छ अंगोमांना द्रव्यनी वर्तमान समयमां इलासाधकतानुं निरुपाण)

गंगादि- तीर्थ- वर्येषु दुष्टै रे वा वृतेष्विह ॥
तिरोहितार्थदेवेषु कृष्ण अवे गतिर् मम ॥३॥

(लोकाश्रय लाले इणसाधक नथी छतां कृष्णाश्रयनी सङ्गताना निरुपाणामाटे धर्मना छ अंगोमांना कर्तानी वर्तमान समयमां इलासाधकतानुं निरुपाण)

अहंकार-विमूढेषु सत्सु पापानुवर्तिषु ॥
लाभ-पूजार्थ-यत्नेषु कृष्ण अवे गतिर्मम ॥४॥

(लोकाश्रय लाले इणसाधक नथी छतां कृष्णाश्रयनी सङ्गताना निरुपाणामाटे धर्मना छ अंगोमांना मन्त्रनी वर्तमान समयमां इलासाधकतानुं निरुपाण)

अपरिज्ञान-नष्टेषु मन्त्रेष्वप्रत-योगिषु ॥
तिरोहितार्थदेवेषु कृष्ण अवे गतिर् मम ॥५॥

(लोकाश्रय लाले इणसाधक नथी छतां कृष्णाश्रयनी सङ्गताना निरुपाणामाटे धर्मना छ अंगोमांना कर्मनी वर्तमान समयमां इलासाधकतानुं निरुपाण)

नाना-वाद-विनष्टेषु सर्व-कर्म-व्रतादिषु ॥
पापडैक-प्रयत्नेषु कृष्ण अवे गतिर् मम ॥६॥

(कर्ममार्गना विचारे पाण कृष्णाश्रयनी इणसाधकतानुं निरुपाण)

अज्ञमिलादि-दोषाणां नाशकोऽनुभवस्थितः ॥
ज्ञापिताजिल-माहात्म्यः कृष्ण अवे गतिर् मम ॥७॥

(ज्ञानोपासनामार्गनी दृष्टिथी पण कृष्णाश्रयनी इणसाधकतानुं निरूपण)
 प्राकृताः सकला देवा गणितानन्दकं बृहत् ॥
 पूर्णानन्दो हरिस् तस्मात् कृष्णो अवे गतिर् ममा ॥८॥

(भक्तिमार्गना विचारे पण कृष्णाश्रयनी इणसाधकतानुं निरूपण)
 विवेक-धैर्य-भक्त्यादि-रहितस्य विशेषतः ॥
 पापासक्तस्य दीनस्य कृष्णो अवे गतिर् ममा ॥९॥

(प्रपत्तिमार्गना विचारे पण कृष्णाश्रयनी इणसाधकतानुं निरूपण)
 सर्व-सामर्थ्य-रहितः सर्वत्रैवाण्डिलार्थ-कृत् ॥
 शरणस्थसमुद्धारं कृष्णं विज्ञापयाम्यहम् ॥१०॥
 'कृष्णाश्रयम्' ईदं स्तोत्रं यः पठेत् कृष्ण-सन्निधौ ॥
 तस्याश्रयो भवेत् कृष्णो ईति श्रीवल्लभोऽब्रवीत् ॥११॥

॥ ईति श्रीवल्लभाचार्यविरचितं कृष्णाश्रयस्तोत्रं सम्पूर्णम् ॥

॥ चतुःश्लोकी ॥

(पुष्टिभक्तिमार्गायि धर्मपुरुषार्थ ते तो व्रजधिपनुं लज्जन)
 सर्वदा सर्व-भावेन लज्जनीयो व्रजधिपः ॥
 स्वस्यायमेव धर्मो हि नान्यः क्वापि कदाचन ॥१॥

(पुष्टिभक्तिमार्गायि अर्थपुरुषार्थ तो पोते श्रीहरि स्वयं)
 एवं सदा स्म कर्तव्यं स्वयमेव करिष्यति ॥
 प्रभुः सर्व-समर्थो हि ततो निश्चिन्ततां व्रजेत् ॥२॥

(પુષ્ટિભક્તિમાર્ગીય કામપુરુષાર્થ તે તો શ્રીહરિ દર્શનની આર્તિ હોવી તે જ)
 યદિ શ્રીગોકુલાધીશો ધૃતઃ સર્વાત્મના હૃદિ ॥
 તતઃ કિમ્ અપરં બ્રૂહિ લૌકિકૈર્ વૈદિકૈર્ અપિ ॥૩૥

(પુષ્ટિભક્તિમાર્ગીય મોક્ષપુરુષાર્થ તે તો ભગવદ્ભજન-સ્મરણ-
 પરાયાણ જીવન સિવાય બીજું કાંઈ જ નહિ)

અતઃ સર્વાત્મના શશ્વદ્ ગોકુલેશ્વર-પાદયોઃ ॥
 સ્મરણું ભજનં ચાપિ ન ત્યાજ્યમ્ ઈતિ મે મતિઃ ॥૪॥

॥ ઈતિ શ્રીવલ્લભાચાર્યવિરચિતા ચતુઃશ્લોકી સમ્પૂર્ણા ॥

॥ ભક્તિવર્ષિની ॥

(દૃઢ બીજભાવવાળા પુષ્ટિજીવોમાટે ભક્તિની ક્ષણાત્મક પ્રવૃદ્ધિનો ઉપાય)
 યથા ભક્તિઃ પ્રવૃદ્ધા સ્યાત્ તથોપાયો નિરૂપ્યતે ॥
 બીજભાવે દૃઢે તુ સ્યાત્ ત્યાગાત્ શ્રવણ-કીર્તનાત્ ॥૧॥

(અદૃઢ બીજભાવવાળામાં અવ્યાવૃત્ત અને વ્યાવૃત્ત પુષ્ટિ- જીવોમાટે
 ભક્તિની ક્ષણાત્મક પ્રવૃદ્ધિના ઉપાયો)

બીજ-દાઢર્ય-પ્રકારસ્તુ ગૃહે સ્થિત્વા સ્વધર્મતઃ ॥
 અવ્યાવૃત્તો ભજેત્ કૃષ્ણં પૂજ્યા શ્રવણાદિભિઃ ॥૨॥
 વ્યાવૃત્તોઽપિ હરૌ ચિત્તં શ્રવણાદૌ ન્યસેત્ સદા ॥

(અદૃઢ બીજભાવવાળા વ્યાવૃત્ત જીવને શ્રવણાદિ કરવાથી સાંસારિક
 રાગનો વિનાશક ભગવત્પ્રેમ, ઘરમાં અરુચિ વધારનારી ભગવદાસક્તિ તથા
 વ્યસનદશા સિદ્ધ થાય છે. આમ બીજભાવ દૃઢ થતા ભક્ત કૃતાર્થ થાય છે)

તતઃ પ્રેમ તથાસક્તિઃ વ્યસનં ચ યદા ભવેત્ ॥૩॥
 બીજં તદ્ ઉચ્યતે શાસ્ત્રે દઢં યન્ નાપિ નશ્યતિ ॥
 સ્નેહાદ્ રાગવિનાશઃ સ્યાદાસક્ત્યા સ્યાદ્ ગૃહારુચિઃ ॥૪॥
 ગૃહસ્થાનાં બાધકત્વમ્ અનાત્મત્વં ચ ભાસતે ॥
 યદાસ્યાદ્ વ્યસનં કૃષ્ણગે કૃતાર્થઃ સ્યાત્ તદૈવહિ ॥૫॥

(ભગવાનમાં વ્યસનભાવવાળો પણ ભક્ત જે વ્યાવૃત્ત હોય તો ઘરમાં
 સદા-સર્વદા રહેવું ભક્તિભાવમાં ક્યારેક બાધક થઈ શકે છે તે કારણે
 ગૃહત્યાગની પ્રશંસા)

તાદૃશસ્યાપિ સતતં ગૃહસ્થાનં વિનાશકમ્ ॥
 ત્યાગં કૃત્વા યતેદ્ યસ્તુ તદર્થાર્થિક-માનસઃ ॥૬॥
 લભતે સુદઢાં ભક્તિં સર્વતો-ડપ્યધિકાં પરામ્ ॥

(સંગદોષ અને અન્નદોષ નો ભય હોય તો ગૃહત્યાગનો અનુકલ્પઃ
 ૩ભગવાનની સેવા-કથામાં પરાયણ ભગવદીયોની ન બહુ પાસે કે ન બહુ દૂર
 રહીને તેમની સાથે સેવા-પરિચર્યા અને કથાશ્રવણ માં તત્પર થવું)

ત્યાગે બાધક-ભૂયસ્ત્વં દુઃસંસર્ગાત્ તથા-ડન્નતઃ ॥૭॥
 અતઃ સ્થેયં હરિ-સ્થાને તદીયૈઃ સહ તત્પરૈઃ ॥
 અદૂરે વિપ્રકર્ષે વા યથા ચિત્તં ન દુષ્યતિ ॥૮॥

(સ્વગૃહમાં કે કોઈ સ્વકીયના ઘરમાં પણ ભગવત્સેવા-કથામાં જે
 પરાયણ હોય તેની ભક્તિનો નાશ ક્યારેય થતો નથી)
 સેવાયાં વા કથાયાં વા યસ્યાસક્તિર્ દઢા ભવેત્ ॥
 યાવજ્-જીવં તસ્ય નાશો ન ક્વાપીતિ મતિર્ મમ ॥૯॥

(ભક્તિભાવના બાધની સમ્ભાવનામાં એકાન્તમાં વાસ કરવો ઈચ્છનીય નથી)
 બાધ-સમ્ભાવનાયાન્તુ નૈકાન્તે વાસ ઈષ્યતે ॥
 હરિસ્તુ સર્વતો રક્ષાં કરિષ્યતિ ન સંશયઃ ॥૧૦॥

(ગ્રન્થોપસંહાર અને ગ્રન્થના પાઠનું ક્ષણ)

ઈત્યેવં ભગવચ્-છાસ્ત્રં ગૂઢતત્ત્વં નિરૂપિતમ્ ॥
 ય એતત્ સમધીયીત તસ્યાપિ સ્યાદ્ દઢા રતિઃ ॥૧૧॥
 ॥ ઈતિ શ્રીવલ્લભાચાર્યવિરચિતા ભક્તિવર્ધિની સમ્પૂર્ણા ॥

॥ જલભેદઃ ॥

(“કૂપ્યાભ્યઃ સ્વાહા... સર્વાભ્યઃ સ્વાહા” (તૈત્તિ.સંહિ.૭ાઠા૧૨)
 વચનમાં જે કુલ વીસ પ્રકારના જલના ભેદો વર્ણવાયા છે તેમની માફક
 ભગવત્કથા કરનારાઓના પણ અપ્રકીર્ણ^{૧-૧૯} =વર્ગીકૃત અને વિપ્રકીર્ણ^{૨૦}
 =અવર્ગીકૃત ભાવો કહી શકાય છે. આમ બે જે મુખ્ય ભેદો તે પૈકી
 અપ્રકીર્ણભાવો - વિષયાસક્ત^૧ પ્રવચનકર્તાઓના ભાવો^(૧-૧૧) મુમુક્ષુ^૨
 પ્રવચનકર્તાઓના ભાવો^(૧-૧૮) વિમુક્ત^૩ પ્રવચનકર્તાઓના ભાવો^{૧૯} આમ ત્રિવિધ
 હોય છે. આમાં વિપ્રકીર્ણ ભાવો^{૨૦} ના ઉપભેદો અપરિગણિત છે)

નમસ્કૃત્ય હરિં વક્ષ્યે તદ્ગુણાનાં વિભેદકાન્ ॥
 ભાવાન્ વિંશતિધા ભિન્નાન્ સર્વસન્દેહ-વારકાન્ ॥૧॥
 ગુણ-ભેદાસ્તુ તાવન્તો યાવન્તો હિ જલે મતાઃ ॥
 (‘કૂપ્યાભ્યઃ સ્વાહા’વચનમાં કહેલા જળ જેવા વિષયાસક્ત પ્રવક્તાનો અનિન્દ્ય ભાવ)
 ગાયકાઃ કૂપસંકાશા ‘ગન્ધર્વા’ ઈતિ વિશ્રુતાઃ ॥૨॥

કૂપભેદાસ્તુ યાવન્તસ્ તાવન્તસ્ તેઽપિ સમ્મતાઃ ॥

(‘કૂલ્યાભ્યઃ સ્વાહા’માં કહેલા જળ જેવા વિષયાસક્ત પ્રવક્તાનો નિન્દ્ય ભાવ)

‘કુલ્યાઃ’ પૌરાણિકાઃ પ્રોક્તાઃ પારમ્પર્યયુતા ભુવિ ॥૩૫॥

(‘વિકર્યાભ્યઃ સ્વાહા’માં કહેલા જળ જેવા વિષયાસક્ત પ્રવક્તાનો નિન્દ્ય ભાવ)

ક્ષેત્ર-પ્રવિષ્ટાસ્ તે યાપિ સંસારોત્પત્તિ-હેતવઃ ॥

(‘અવટ્યાભ્યઃ સ્વાહા’માં કહેલા જળ જેવા વિષયાસક્ત પ્રવક્તાનો નિન્દ્ય ભાવ)

વેશ્યાદિ-સહિતા મત્તા ગાયકા ‘ગર્ત’સંશિતાઃ ॥૪॥

(‘ખન્યાભ્યઃ સ્વાહા’માં કહેલા જળ જેવા વિષયાસક્ત પ્રવક્તાનો નિન્દ્ય ભાવ)

જલાર્થમેવ ગર્તાસ્ તુ નીચા ગાનો પશુવિનઃ ॥

(‘હદ્યાભ્યઃ સ્વાહા’માં કહેલા જળ જેવા કર્મમાર્ગીય મોક્ષકામી પ્રવક્તાનો ભાવ)

‘હદા’સ્તુપંડિતાઃ પ્રોક્તા ભગવચ્-છાસ્ત્રતત્પરાઃ ॥૫॥

(‘સૂદ્યાભ્યઃ સ્વાહા’માં કહેલા જળ જેવા કર્મમાર્ગીય મોક્ષકામી પ્રવક્તાનો ભાવ)

સન્દેહ-વારકાસ્ તત્ર ‘સૂદા’ ગમ્ભીર-માનસાઃ ॥

(‘સરસ્યાભ્યઃ સ્વાહા’માં કહેલા જળ જેવા કર્મમાર્ગીય મોક્ષકામી પ્રવક્તાનો ભાવ)

‘સરઃ’-કમલસમ્પૂર્ણાઃ પ્રેમયુક્તાસ્ તથા બુધાઃ ॥૬॥

(‘વેશન્તીભ્યઃ સ્વાહા’માં કહેલા જળ જેવા કર્મમાર્ગીય મોક્ષકામી પ્રવક્તાનો ભાવ)

અલ્પ-શ્રુતાઃ પ્રેમયુક્તા ‘વેશન્તાઃ’ પરિકીર્તિતાઃ ॥

(‘પલ્વલ્યાભ્યઃ સ્વાહા’માં કહેલા જળ જેવા કર્મમાર્ગીય મોક્ષકામી પ્રવક્તાનો ભાવ)

કર્મશુદ્ધાઃ ‘પલ્વલાનિ’ તથાલ્પશ્રુત-ભક્તયઃ ॥૭॥

(‘વર્ધ્યાભ્યઃ સ્વાહા’માં કહેલા જળ જેવા જ્ઞાનમાર્ગીય મોક્ષકામી પ્રવક્તાનો ભાવ)

યોગ-ધ્યાનાદિ-સંયુક્તા ગુણા ‘વર્ધ્યાઃ’ પ્રકીર્તિતાઃ ॥

(‘સ્વેદજ્ઞાભ્યઃ સ્વાહા’માં કહેલા જળ જેવા જ્ઞાનમાર્ગીય મોક્ષકામી પ્રવક્તાનો ભાવ)

તપોજ્ઞાનાદિ-ભાવેન 'સ્વેદજાસુ'તુ પ્રકીર્તિતાઃ ॥૮॥

('હાદુનીભ્યઃ સ્વાહા'માં કહેલા જળ જેવા જ્ઞાનમાર્ગીય મોક્ષકામી પ્રવક્તાનો ભાવ)

અલૌકિકેન જ્ઞાનેન યે તુ પ્રોક્તા હરેર્ ગુણાઃ ॥

કાદાયિત્કાઃ શબ્દગમ્યાઃ 'પતચ્છબ્દાઃ' પ્રકીર્તિતાઃ ॥૯॥

('પૃષ્વાભ્યઃ સ્વાહા'માં કહેલા જળ જેવા ઉપાસનામાર્ગીય મોક્ષકામી પ્રવક્તાનો ભાવ)

દેવાદ્યુપાસનોદ્ભૂતાઃ 'પૃષ્વા' ભૂમેર્ ઈવોદ્ગતાઃ ॥

સાધનાદિ-પ્રકારેણ નવધા ભક્તિમાર્ગતઃ ॥૧૦॥

પ્રેમપૂર્ત્યા સ્ફુરદ્ધર્માઃ 'સ્યન્દમાનાઃ' પ્રકીર્તિતાઃ ॥

('સ્થાવરાભ્યઃ સ્વાહા'વચનમાં કહેલા જળ જેવા ઉપાસનામાર્ગીય મોક્ષકામી પ્રવક્તાનો ભાવ)

યાદશાસુ તાદશાઃ પ્રોક્તા વૃદ્ધિક્ષયવિવર્જિતાઃ ॥૧૧॥

'સ્થાવરાસુ' તે સમાખ્યાતા મયાદૈક-પ્રતિષ્ઠિતાઃ ॥

('નાદેયીભ્યઃ સ્વાહા'માં કહેલા જળ જેવા ઉપાસનામાર્ગીય મોક્ષકામી પ્રવક્તાનો ભાવ)

અનેક-જન્મ-સંસિદ્ધા જન્મ-પ્રભૃતિ સર્વદા ॥૧૨॥

સંગાદિ-ગુણ-દોષાભ્યાં વૃદ્ધિ-ક્ષય-યુતા ભુવિ ॥

નિરન્તરોદ્ગમયુતા 'નદ્યસુ' તે પરિકીર્તિતાઃ ॥૧૩॥

('સૈન્ધવીભ્યઃ સ્વાહા'માં કહેલા જળ જેવા ભક્તિમાર્ગીય મોક્ષકામી પ્રવક્તાનો ભાવ)

એતાદશાઃ સ્વતન્ત્રાશુ ચેત્ 'સિન્ધવઃ' પરિકીર્તિતાઃ ॥

("સમુદ્રીયાભ્યઃ સ્વાહા" વિમુક્ત વક્તાઓના ભાવ ભગવાન્ના લોકવેદ-પ્રસિદ્ધ, અપ્રસિદ્ધ કે ઉભયમિશ્રિત ગુણોનું વર્ણન કરવાવાળા ક્ષારદિ પાંચ સમુદ્રોના જલ જેવા પંચવિધ ભાવ^{૧૧૦}. વિમુક્તોમાં પણ છઠા અમૃતસમુદ્ર જેવાં અતિ-ઉત્તમ

प्रवृत्ताओना भावो भगवानना सख्यिदानन्द्यात्मक अप्राकृत गुणोनां वर्णन
करवाना होवाथी तेओना अत्युत्तम भावने अमृतोदधिना जल जेवा समजवा)

पूरुगा भगवदीया ये शेष-व्यासाग्नि-मारुताः ॥१४॥

जड-नारद-मैत्राद्यास् ते 'समुद्राः' प्रकीर्तिताः ॥

लोक-वेद-गुणैः मिश्र-भावेनैके उरेर् गुणान् ॥१५॥

वर्णयन्ति समुद्रास् ते 'क्षाराद्याः षट्' प्रकीर्तिताः ॥

गुणातीततया शुद्धान् सख्यिदानन्दरूपिणः ॥१६॥

सर्वान् अेव गुणान् विष्णोर् वर्णयन्ति विद्यक्षाणाः ॥

ते'ऽमृतोद्यः' समाप्यातास् तद्वाक्पानं सुदुर्लभम् ॥१७॥

तादृशानां क्वचिद् वाक्यं दृतानाम् एव वर्णितम् ॥

(अमृतोदधि जेवा भाववाणा भगवद्गुणाना प्रवृत्ताओनी अेक ओर विशेषता)

अजामिलाकर्णनवद् बिन्दुपानं प्रकीर्तितम् ॥१८॥

रागाज्ञानादि-भावानां सर्वथा नाशनं यदा ॥

तदा लेहनम् एत्युक्तं स्वानन्दोद्गम-कारणम् ॥१९॥

('सर्वाभ्यः स्वाहा'मां कलेवा जण जेवा वीसमा विप्रकीर्ण=अवर्गकृत भावो)

उद्धृतोदकवत् 'सर्वे' पतितोदकवत् तथा ॥

उक्तातिरिक्त-वाक्यानि इलं यापि तथा ततः ॥२०॥

(ग्रन्थनो उपसंहार)

एति श्रुवेन्द्रियगता नाना-भावं-गता भुवि ॥

इपतः इलतश्चैव गुणा विष्णोर् निरूपिताः ॥२१॥

॥ एति श्रीवल्लभाचार्यविरचितो जलभेदः सम्पूर्णः ॥

॥ पंचपद्यानि ॥

[लक्ति अने प्रपत्ति मार्गोना अधिकारभेदधी भगवत्कथाना श्रोताओना बे भेद थाय छे. त्यां लक्तिमार्गमां उत्तमाधिकार मध्यमाधिकार अने कनिष्ठाधिकार आम त्रिविधता छे]

(लक्तिमार्गीय उत्तमाधिकारी श्रोतानुं स्वऽप)

श्री कृष्ण - रस - वि क्षि प्त - मा न सा र तिव र्जि ताः ॥

अनिर्वृता लोक - वेदे ते मुष्याः श्रवणोत्सुकाः ॥१॥

(लक्तिमार्गीय मध्यमाधिकारी श्रोतानुं स्वऽप)

विक्लिन्त - मनसो ये तु भगवत् - स्मृति - विह्वलाः ॥

अर्थैक - निष्ठास् ते यापि मध्यमाः श्रवणोत्सुकाः ॥२॥

(लक्तिमार्गीय कनिष्ठाधिकारी श्रोतानुं स्वऽप)

निःसन्दिग्धं कृष्णतत्त्वं सर्वभावेन ये विदुः ॥

ते त्वावेशात्तु विकला निरोधाद् वा न यान्यथा ॥३॥

पूर्णाभावेन पूर्णार्थाः कदाचित् न तु सर्वदा ॥

अन्यासक्तास्तु ये केचिद् अधमाः परिकीर्तिताः ॥४॥

(प्रपत्तिमार्गीय उत्तमाधिकारी श्रोतानुं स्वऽप)

अनन्य - मनसो मर्त्या उत्तमाः श्रवणादिषु ॥

देश - काल - द्रव्य - कर्तृ - मन्त्र कर्म - प्रकारतः ॥५॥

॥ ष्टि श्रीवल्लभाचार्यविरचितानि पंचपद्यानि ॥

॥ संन्यासनिर्णयः ॥

(कर्ममार्ग, ભક્તિમાર્ગ અને જ્ઞાનમાર્ગ ના ભેદે સંન્યાસના પણ ત્રણ પ્રકાર હોય છે. તેમાં કર્મમાર્ગીય સંન્યાસના બે પ્રકારો છે— કર્મફલત્યાગરૂપ અને ચતુર્થાશ્રમરૂપ. ભક્તિમાર્ગીય સંન્યાસની સાધનદશામાં ભક્તિસાધનાના નિર્વાહાર્થ અને ભક્તિમાં બાધક ગૃહાદિના ત્યાગમાટે આમ બે ભેદ જાણવા. તે જ પ્રમાણે સિદ્ધદશામાં ભક્ત્યુત્તર વિરહાનુભવોત્તર અને ભક્તિમાર્ગીય વિરહાનુભવાર્થ આમ બે ભેદ થાય છે. તે જ પ્રમાણે જ્ઞાનમાર્ગીય સંન્યાસના પણ જ્ઞાનાર્થ સંન્યાસ અને જ્ઞાનોત્તર સંન્યાસ આમ બે પેટા ભેદો છે. સંન્યાસના આ વિવિધ પ્રકારો પૈકી આપણા સંપ્રદાયમાં કયો સંન્યાસ લઈ શકાય અને કયો ન લઈ શકાય તેની વિચારણા)

**પશ્યાત્તાપ-નિવૃત્ત્યર્થ પરિત્યાગો વિચાર્યતે ॥
સ માર્ગદ્વિતયે પ્રોક્તો ભક્તૌ જ્ઞાને વિશેષતઃ ॥૧॥**

(તેમાં બાહ્ય ત્યાગની અપેક્ષા ન હોવાથી કર્મફળની લાલસાના ત્યાગરૂપ સંન્યાસ તો વિચાર કરવાયોગ્ય જ નથી. કર્મમાર્ગીય બીજા પ્રકારનો સંન્યાસ કલિકાળમાં સુશક્ય ન હોવાથી તેનો વિચાર પ્રાસંગિક હોવા છતાં તે સંન્યાસ કલિકાલમાં શક્ય નથી)

કર્મ માર્ગે ન કર્તવ્યઃ સુતરાં કલિકાલતઃ ॥

(ભક્તિની સાધનદશામાં શ્રવણાદિના નિર્વાહાર્થે સંન્યાસ અનુષ્ઠેય હોતો નથી, તેના ચાર હેતુ)

અત આદૌ ભક્તિમાર્ગે કર્તવ્યત્વાદ્ વિચારણા ॥૨॥

શ્રવણાદિ-પ્રસિદ્ધ્યર્થ કર્તવ્યશ્ ચેત્ સ નેષ્યતે ॥

सहाय-संग-साध्यत्वात् साधनानां च रक्षणत्वात् ॥३॥

अभिमानाद् नियोगात् च तद्-धर्मैश्च विरोधतः ॥

(भक्तिनी साधनदृश्यां भक्तिना बाधक एवा धर वगेरेना त्यागमाटे संन्यास पाण अनुष्ठेय नथी, तेना बे लेतु)

गृहाटेः बाधकत्वेन साधनार्थं तथा यद्वि ॥४॥

अत्रेऽपि तादृशैर् एव संगो भवति नान्यथा ॥

स्वयं च विषयाकान्तः पाषंडी स्यात् तु कालतः ॥५॥

विषयाकान्त-दृष्टानां नावेशः सर्वदा हरेः ॥

अतो-ऽत्र साधने भक्तौ नैव त्यागः सुभावः ॥६॥

(भक्तिनी सिद्धदृश्यां विरलानुभवोत्तर संन्यास तो प्रपंच-विस्मृतिपूर्वक भगवदासक्तिरूप निरोध सिद्ध थर्ष ज्वाथी भाव्यत्यागनी आवश्यकता रहती नथी, त्यागनिर्वाहक वैराग्य तो उत्कृष्टभक्तिना स्वभाववश होवाथी तेना कर्तव्य के अकर्तव्य ना विचारनी पाण आवश्यकता नथी. तेथी भक्तिनी सिद्धदृश्यां विरलानुभवार्थ संन्यास भक्तिभावनी दृढताने नभाववमां प्रशस्त मानवामां आवे छे)

विरलानुभवार्थं तु परित्यागः प्रशस्यते ॥

(संन्यासना प्रकारमां वेश, गुरु, साधकभावोद्बोधनना उपाय अने बाधको नुं निरुपाण)

स्वीय-बन्ध-निवृत्त्यर्थं वेशः सोऽत्र न चान्यथा ॥७॥

कौंडिन्यो गोपिकाः प्रोक्ताः गुरवः साधनं च तद्-॥

भावो भावनया सिद्धः साधनं नान्यद् ध्यते ॥८॥

विकलत्वं तथा-ऽस्वास्थ्यं प्रकृतिः प्राकृतं न हि ॥
ज्ञानं गुणाश्च तस्यैवं वर्तमानस्य आधकाः ॥८॥

(संन्यासना आ प्रकारनी इवावस्थानुं निरूपण)

सत्य-लोके स्थितिर् ज्ञानात् संन्यासेन विशेषितात् ॥
भावना साधनं यत्र इलं यापि तथा भवेत् ॥१०॥
तादृशाः सत्यलोकादौ तिष्ठन्त्येव न संशयः ॥
अडिश्येत् प्रकटः स्वात्मा वह्निवत् प्रविशेद् यद्वि ॥११॥
तद्वैव सकलो बन्धो नाशमेति न यान्यथा ॥
गुणास्तु संग-राहित्याद् शून्यार्थं भवन्ति हि ॥१२॥
भगवान् इलरूपत्वात् नात्र आधकं ष्यते ॥
स्वास्थ्य-वाक्यं न कर्तव्यं दयालुर् न विरुध्यते ॥१३॥
दुर्लभो-ऽयं परित्यागः प्रेम्णा सिध्यति नान्यथा ॥

(ज्ञानमार्गीय संन्यासना अ प्रकारोमांथी ज्ञानार्थसंन्यास अने ज्ञानोत्तर संन्यास मांथी प्रथम प्रकारनो कर्तव्य नथी तेना यार हेतुओनुं निरूपण अने द्वितीय तो कलिकाणमां दुर्लभ ञ छे)

ज्ञानमार्गे तु संन्यासो द्विविधोऽपि विचारितः ॥१४॥
ज्ञानार्थम् उत्तरांगं य सिद्धिर् ञन्मशतैः परम् ॥
ज्ञानं य साधनापेक्षं यज्ञादि-श्रवणान् मतम् ॥१५॥
अतः क्लौ स संन्यासः पश्यात्तापाय नान्यथा ॥
पाषंडित्वं भवेत् यापि तस्माद् ज्ञानेन संन्यसेत् ॥१६॥

सुतरां क्विदोषाणां प्रबलत्वाद् धृति स्थितिः॥

(“ज्ञानमार्गीय संन्यासनी जेम क्विकालञ्जन्य दोषो भक्तिमार्गीय संन्यासमां पाणु केम सम्भवी न शके ?” आ शंकांना समाधानो)

भक्तिमार्गेऽपि येद् दोषः तदा किं कार्यम् उच्यते ॥१७॥

अत्रारम्भे न नाशः स्याद् दृष्टान्तस्याप्यभावात् ॥

स्वास्थ्यहेतोः परित्यागाद् बाधः केनास्य सम्भवेत् ॥१८॥

हरिर् अत्र न शक्नोति कर्तुं बाधां कुतो-ऽपरे ! ॥

अन्यथा मातरो बालान् न स्तन्यैः पुपुषुः क्वथित् ॥१९॥

ज्ञानिनाम् अपि वाक्येन न भक्तं मोहयिष्यति ॥

आत्मप्रदः प्रियश्यापि किमर्थं मोहयिष्यति ॥२०॥

तस्माद् उक्त-प्रकारेण परित्यागो विधीयताम् ॥

अन्यथा भ्रश्यते स्वार्थाद् धृति मे निश्चिता मतिः ॥२१॥

(ग्रन्थोपसंसार)

धृति कृष्ण-प्रसादेन वल्लभेन विनिश्चितम् ॥

संन्यास-वरणं भक्तौ अन्यथा पतितो भवेत् ॥२२॥

॥ धृति श्रीवल्लभाचार्यविरचितः संन्यासनिर्णयः सम्पूर्णः ॥

॥ निरोधसहायम् ॥

(प्रपंचविस्मृतिपूर्वक भगवदासक्तिरूप निरोधावस्थाना परिपाक माटे भगवत्सेवा अने भगवत्कथा बन्नेमां परायण पुष्टिभक्तौ असे सेवाना

अनवसरमां = कथाकालमां प्रभुनी गोचारणकालिक वृन्दावनवीलानुं
अनुसन्धान करीने वियोगनी भावना करवी. ते ञ प्रमाणे सेवाना समये
गोकुलमां स्थित प्रभुना संयोगनी भावना करवी)

यद्य दृःषं यशोदाया नन्दादीनां य गोकुले ॥

गोपिकानां तु यद्दृःषं तद्दृःषं स्यान्मम क्वचित् ॥१॥

गोकुले गोपिकानां य सर्वेषां व्रजवासिनाम् ॥

यत् सुषं समभूत् तन्मे भगवान् किं विधास्यति ॥२॥

(गोकुल अने वृन्दावन मां गोप-गोपिकाओमाटे भगवाननो संदेशो
वर्धने उद्धवञ्चना आववाथी भगवद्वातानो सुमहान् मलोत्सव थयो लतो.
ते ञ प्रमाणे जेओ भगवत्सेवा करी न शकता होय तेवा भगवदीयो तेवा
मलोत्सवनी भावना करता-करता भगवदीयोनी साथे भगवद्वाता के
भगवद्गुणगान करता रहे तो पाण तेओनी भक्ति निरोधावस्था सुधी
पहोंची शके छे)

उद्धवागमने ज्ञात उत्सवः सुमहान् यथा ॥

वृन्दावने गोकुले वा तथा मे मनसि क्वचित् ॥३॥

महतां कृपया यावद् भगवान् दययिष्यति ॥

तावद् आनन्द-सन्दोहः कीर्त्यमानः सुभाय हि ॥४॥

महतां कृपया यद्वत् कीर्तनं सुषटं सदा ॥

न तथा लौकिकानां तु स्निग्धभोजन-इक्षवत् ॥५॥

गुणगाने सुभावाप्तिः गोविन्दस्य प्रजयते ॥

यथा तथा शुकादीनां नैवात्मनि कुतोऽन्यतः ॥६॥

क्लिश्यमानान् जनान् दृष्ट्वा कृपायुक्तो यदा भवेत् ॥
 तदा सर्वं सदानन्दं हृदिस्थं निर्गतं बहिः ॥७॥
 सर्वानन्द-मयस्यापि कृपानन्दः सुदुर्लभः ॥
 हृद्गतः स्वगुणान् श्रुत्वा पूर्णः प्लावयते जनान् ॥८॥
 तस्मात् सर्वं परित्यज्य निरुद्धैः सर्वदा गुणाः ॥
 सदानन्द-परैर् गेयाः सथ्यिदानन्दता ततः ॥९॥

(पोताना अनुभवने आधारे प्रपंचविस्मृति पूर्विका भगवदासक्तिरूपा
 भक्तिनी सर्वातिशायितानुं निरुद्धा अने स्वमार्गमां तेना उपदेशनी
 आवश्यकता)

अहं निरुद्धो रोधेन निरोधपदवीं गतः ॥
 निरुद्धानां तु रोधाय निरोधं वर्णयामि ते ॥१०॥
 हरिणा ये विनिर्मुक्तास् ते मग्ना भवसागरे ॥
 ये निरुद्धास् तत्रेवात्र मोदमायान्त्यहर्निशम् ॥११॥

(प्रपंचविस्मृतिपूर्विका भगवदासक्तिनी सिद्धिमाटे सकल देहेन्द्रियादिकनो
 भगवान्मां विनियोग करवो ज्ञेयै. तेनाथी भक्तिनो निरोधावस्थां
 परिपाक थाय छे)

संसारावेश-दृष्टानाम् ईन्द्रियाणां हिताय वै ॥
 कृष्णस्य सर्ववस्तूनि भूमन् ईशस्य योजयेत् ॥१२॥
 गुणेष्वविष्ट-चित्तानां सर्वदा मुरवैरिणः ॥
 संसार-विरह-क्लेशौ न स्यातां हरिवत् सुभम् ॥१३॥

તદા ભવેદ્ દયાલુત્વમ્ અન્યથા કૂરતા મતા ॥
 બાધ-શંકાપિ નાસ્ત્યત્ર તદધ્યાસોઽપિ સિદ્ધ્યતિ ॥૧૪॥
 ભગવદ્-ધર્મ-સામર્થ્યાદ્ વિરાગો વિષયે સ્થિરઃ ॥
 ગુણૈર્ હરિસુખ-સ્પર્શાત્ નદુઃખં ભાતિ કર્હિચિત્ ॥૧૫॥
 એવં જ્ઞાત્વા જ્ઞાન-માર્ગાદ્ ઉત્કર્ષો ગુણ-વર્ણને ॥
 અમત્સરૈર્ અલુબ્ધૈશ્ચ વર્ણનીયાઃ સદા ગુણાઃ ॥૧૬॥

(સકલ દેહેન્દ્રિયાદિનો ભગવાનમાં વિનિયોગ કરવાથી જ તેઓમાં
 ભગવદ્વ્યસન સિદ્ધ થાય છે. જેનાથી સાંસારિક વિષયોમાં આસક્તિ પણ
 ક્ષીણ થાય જ છે)

હરિમૂર્તિઃ સદા ધ્યેયા સંકલ્પાદ્ અપિ તત્ર હિ ॥
 દર્શનં સ્પર્શનં સ્પર્શં તથા કૃતિ-ગતી સદા ॥૧૭॥
 શ્રવણં કીર્તનં સ્પર્શં પુત્રે કૃષ્ણપ્રિયે રતિઃ ॥
 પાયોર્ મલાંશ-ત્યાગેન શેષભાગં તનૌ નયેત્ ॥૧૮॥
 યસ્ય વા ભગવત્કાર્યં યદા સ્પર્શં ન દશ્યતે ॥
 તદા વિનિગ્રહસ્ તસ્ય કર્તવ્ય ઈતિ નિશ્ચયઃ ॥૧૯॥

(નિરોધાવસ્થાપન્ન ભક્તિથી ઉત્કૃષ્ટતર પુષ્ટિભક્તિમાં બીજી કોઈ
 પણ સિદ્ધિ સમ્ભવ નથી)

નાતઃ પરતરો મન્ત્રો નાતઃ પરતરઃ સ્તવઃ ॥
 નાતઃ પરતરા વિદ્યા તીર્થં નાતઃ પરાત્ પરમ્ ॥૨૦॥

॥ ઈતિ શ્રીવલ્લભાચાર્યપ્રકટિતં નિરોધલક્ષણમ્ સમ્પૂર્ણમ્ ॥

॥ सेवाहृतम् ॥

(सेवाकर्तानि तेनी इलङ्गपता त्रણमांथी કોઈ એક પ્રકારે અનુભવાય છે :
અલૌકિકસામર્થ્ય, સાયુજ્ય અને વૈકુંઠ વિગેરે લોકોમાં સેવોપયોગિદેહ)
યાદશી સેવના પ્રોક્તા તત્સિદ્ધૌ ફલમ્ ઉચ્યતે ॥
અલૌકિકસ્ય દાને હિ ચાદ્યઃ સિધ્યેન્ મનોરથઃ ॥૧॥
ફલં વા હ્યધિકારો વા ન કાલો-૬૩ નિયામકઃ ॥

(સેવા કરતાં વિઘ્નો પણ ત્રણ જાતના આવી શકે છે : ઉદ્વેગ, પ્રતિબંધ અને ભોગ. તેથી આ ત્રણેઉના સાધનોનો પરિત્યાગ કરવો. ભોગના બે પ્રકાર હોય છે : લૌકિક અને અલૌકિક. તેમાં લૌકિકભોગવૃત્તિ તો ત્યાજ્ય જ છે; અલૌકિકભોગનો સમાવેશ તો ફળ ના પહેલા પ્રકારમાં જ થઈ જાય છે. તે જ પ્રમાણે પ્રતિબંધ પણ દ્વિવિધ છે : સાધારણ અને ભગવત્કૃત. તેમાં સાધારણ પ્રતિબંધનો ત્યાગ વિચારપૂર્વક કરવો. પ્રતિબંધ જો ભગવાન્ દ્વારા કરવામાં આવ્યો હોય તો ભગવાન્ ફળ આપવા નથી માંગતા એવું સમજી લેવું જોઈએ. તેવી સ્થિતિમાં અન્યસેવા પણ વ્યર્થ બની જાય છે. ત્યારે પોતાનામાં આસુરાવેશ છે એવો નિર્ધાર કરી લેવો જોઈએ. ત્યારે જ્ઞાનમાર્ગનો આશ્રય લઈને રહેવું કે જેથી શોકથી બચી શકાય. ઉદ્વેગને નિવારવાના ઉપાયો તો 'નવરત્ન' ગ્રન્થમાંજ ઉપદેશાયા છે, તેથી અહીં તેમને પુનઃ કહેવાની આવશ્યકતા નથી)

ઉદ્વેગઃ પ્રતિબંધો વા ભોગો વા સ્યાત્ તુ બાધકમ્ ॥૨॥
અકર્તવ્યં ભગવતઃ સર્વથા ચેદ્ ગતિર્ ન હિ ॥
યથા વા તત્ત્વનિર્ધારો વિવેકઃ સાધનં મતમ્ ॥૩॥

બાધકાનાં પરિત્યાગો ભોગેડપ્યેકં તથા પરમ્ ॥
નિષ્પ્રત્યૂહં મહાન્ ભોગઃ પ્રથમે વિશતે સદા ॥૪॥

(તેમાં સાધારણ ભોગ તો સવિઘ્ન હોવાથી અને અલ્પ હોવાથી ત્યાજ્ય જ છે. તેથી અલ્પભોગ અને સવિઘ્નભોગ બન્નેને પ્રતિબન્ધક જાણવા. બીજો ભગવત્કૃતપ્રતિબન્ધ જ્યારે થાય છે ત્યારે તો જ્ઞાનમાર્ગનો પણ આશ્રય સુલભ નહીં રહે. તેથી ઉત્કૃષ્ટ ફળ અને પ્રાપ્ત કરવાની ચિન્તા છોડી દેવી એ જ એક ઉપાય બચે છે)

સવિઘ્નોડલ્પો ઘાતકઃ સ્યાદ્બલાદ્ એતૌ સદા મતૌ ॥
દ્વિતીયે સર્વથા ચિન્તા ત્યાજ્યા સંસાર-નિશ્ચયાત્ ॥૫॥

(આંશિક રીતે પણ જો આદ્ય ફળ સિદ્ધ ન થતું હોય તો ભગવાન્ તેનું દાન હાલ કરવા નથી ઈચ્છતાં એમ સમજવું. આવે સમયે ભક્તદ્વારા કરાતી સેવાને આર્થિક ન જાણવી. આવી પરિસ્થિતિમાં ભોગવૃત્તિથી છુટકારો ત્યારે જ પામી શકાય કે જ્યારે ગુણગાનથી વ્યસનદશા સિદ્ધ થાય અને ગૃહપરિત્યાગ કરવો શક્ય બને)

ન ત્વાદ્યે દાતૃતા નાસ્તિ તૃતીયે બાધકં ગૃહમ્ ॥

(ફલદાન ભગવદ્દિશ્ચાને આધીન હોય છે અન્ય કોઈનો તેના ઉપર વશ નથી. કેમકે ભગવદ્દિશ્ચા સિવાય અન્ય બાબતોમાં હેતુબુદ્ધિ મનોભ્રમ છે^૧. ભગવાન્ પણ પુષ્ટિજીવોને પુષ્ટિફલદાનમાં વિલંબ નહિ જ કરે એવો વિશ્વાસ ભગવદીયોએ રાખીને ભજનમાં તત્પર રહેવું. ભક્તોના અન્તઃકરણમાં તામસાદિ ગુણોને કારણે થતી શંકા-કુશંકાઓને પણ ભ્રમણા જાણીને આ ઉપદેશને ભૂલવો નહિ)

અવશ્યેયં સદા ભાવ્યા સર્વમ્ અન્યન્ મનોભ્રમઃ ॥૬॥

तदीयैर् अपि तत्कार्यं पुष्टौ नैव विलम्बयेत् ॥
गुग्गुक्षोभेऽपि द्रष्टव्यम् अतदेवेति मे मतिः ॥७॥
कुसृष्टिर् अत्र वा काश्चिद् उत्पद्येत स वै भ्रमः ॥
॥ ईति श्रीवल्लभाचार्यविरचितं सेवाङ्गं सम्पूर्णम् ॥

॥ पंचश्लोकी ॥

[भक्तिवर्धिनी ग्रन्थमां कव्या अनुसार पुष्टिभक्तिमार्गमां दढ
बीजभाववाणा, अदढबीजभाववाणा अव्यावृत्त, व्यावृत्त अेवा
अधिकारिओनो; अने पुष्टिप्रपत्तिमार्गना अधिकारिओमाटे पाणु जे
त्याज्य के ग्राह्य छे तेनो त्याग के ग्रहणु केम करवो तेनो उपदेश]

(पोताना घरमां भगवत्सेवा करवामां असमर्थ लोकोअे भगवत्कथानी
प्रणालीधी जे पोतानो बीजभाव दढ क्यो होय तो तेवा अधिकारिओने
गृहत्यागनी अनुज्ञा. बीजभाव जे दढ न थयो होय तो अव्यावृत्तोने
पोताना घरमां भगवत्सेवा करवानी आज्ञा)

गृहं सर्वात्मना त्याज्यं तय् येत् त्यक्तुं न शक्यते ॥
कृष्णार्थे तत् प्रयुञ्जत कृष्णो-ऽनर्थस्य भोयकः ॥

(पोताना घरथी बीजे कशे भगवत्सेवा अने भगवत्कथा मां परायणु
अेवा भगवदीयो साथे भगवत्परियर्था अने भगवत्कथाश्रवणु करनारा
अदढबीजभाववाणा व्यावृत्तोअे संग कोनो करवो तेनो उपदेश)

संगः सर्वात्मना त्याज्यः स येत् त्यक्तुं न शक्यते ॥
स सद्भिः सह कर्तव्यः सन्तः संगस्य भेषजम् ॥२॥

(અદૃઢ બીજભાવાળાઓમાં અવ્યાવૃત્તો અને ભગવત્સેવામાટે જે ગૃહાદિનો વિનિયોગ કરવાનું કહ્યું છે તે કેવી રીતે કરવો તેની સમજ)

અનુકૂલે કલત્રાદૌ વિષ્ણોઃ કાર્યાણિ કારયેત્ ॥

ઉદાસીને સ્વયં કુર્યાત્ પ્રતિકૂલે ગૃહં ત્યજેત્ ॥૩૥

તત્-ત્યાગે દૂષણં નાસ્તિ યતઃ કૃષ્ણ-બહિર્મુખાઃ ॥

(પુષ્ટિપ્રપત્તિમાર્ગમાં શરણાગતિની છ રીતિઓનો ઉપદેશ)

અનુકૂલસ્ય સંકલ્પઃ પ્રતિકૂલ-વિસર્જનમ્ ॥૪૥

કરિષ્યતીતિ વિશ્વાસો ભર્તૃત્વે વરણં તથા ॥

આત્મનૈવેદ્ય-કાર્પણ્યે ષડ્વિધા શરણાગતિઃ ॥૫૥

॥ઈતિ શ્રીમદ્વલ્લભાચાર્યકૃતા પંચશ્લોકી સમાપ્તા ॥

॥ સાધનપ્રકરણમ્ ॥

::તત્ત્વાર્થદીપનિબન્ધના બીજા સર્વનિર્ણય પ્રકરણમાં આવતું સાધનપ્રકરણ. કારિકા ૨૧૨ થી ::

(પાખંડમતોના પ્રચુર પ્રચારવાળા આ કલિયુગમાં ધર્મમાર્ગનો પરિત્યાગ કરીને છલથી અધર્મ કરનારાઓનીજ બહુલતા થઈ છે. સ્વાધ્યાય-આચારાદિના વૈધ પ્રકારોમાં વિકૃતિ આવી જવાને કારણે, તેમજ દેશ કાલ દ્રવ્ય મંત્ર કર્મ કર્તા માં પણ અશુદ્ધિ આવી ગયેલી હોવાથી ધર્માચરણ અસંભવ થઈ ગયું છે. છતાંય જેઓ પાખંડ મતોનું અનુસરણ કર્યા વિના ભાગવતમાર્ગે શ્રીકૃષ્ણભજનપરાયણ બને છે તેઓ કલિના દોષોથી પ્રભાવિત નથી થતાં તેવો સાધનપ્રકરણનો ઉપક્રમ)

અધુના તુ કલૌ સર્વે વિરુદ્ધાચાર-તત્પરાઃ॥
 સ્વાધ્યાયાદિક્રિયાહીનાઃ તથાડચાર-પરાઙ્મુખાઃ॥૧॥
 ક્રિયમાણં તથા-ડચારં વિધિ-હીનં પ્રકુર્વતે ॥
 વિક્ષિપ્તમનસો ભ્રાન્તા જિહ્વોપસ્થ-પરાયણાઃ ॥૨॥
 ગ્રાત્ય-પ્રાયાઃ સ્વતો દુષ્ટાસ્ તત્ર ધર્મઃ કથં ભવેત્ ! ॥
 ષ્ઙ્ભિઃ સમ્પદ્યતે ધર્મસ્ તે દુર્લભતરાઃ કલૌ ॥૩॥
 અથાપિ ધર્મ-માર્ગેણ સ્થિત્વા કૃષ્ણં ભજેત્ સદા ॥
 શ્રીભાગવત-માર્ગેણ સ કથંચિત્ તરિષ્યતિ ॥૪॥

(વેદનિન્દા અથવા અધર્મીચરણથી હીનયોનિમાં ઉત્પન્ન થનારની પણ
 પૂર્વજન્મના સંસ્કારથી ભગવદ્ભજનમાં પ્રવૃત્તિ થાય તો તેનો ઉદ્ધાર થઈ
 શકે. પણ જો સંસારમાંથી આસક્તિ જતી ન હોય તો જન્મમરણના ચક્રમાં
 પુનઃ પાત થાય છે. તેથી જો વેદનિન્દા ક્યારેય કરવામા ન આવે તો
 ભક્તિમાર્ગ સમીચીન છે.)

અત્રાપિ વેદ-નિન્દાયામ્ અધર્મ-કરણાત્ તથા ॥
 નરકે ન ભવેત્ પાતઃ કિન્તુ હીનેષુ જાયતે ॥૫॥
 પૂર્વસંસ્કારતસ્ તત્ર ભજન્ મુચ્યેત જન્મભિઃ ॥
 અત્યન્તાભિનિવેશશ્ ચેત્ સંસારે ન ભવેત્ તદા ॥૬॥
 એતાવન્-માર્ગતાપ્યસ્તિ માર્ગે-ડસ્મિન્ મુરવૈરિણઃ ॥

(અન્ય બધા સાધનોને છોડીને, શ્રીકૃષ્ણમાં અનન્ય દાસ્યભાવના
 રાખીને, શ્રીકૃષ્ણમાં મનોનિવેશનનું ક્ષણ સાયુજ્ય છે. દારાગારપુત્રાપ્તાદિ
 સર્વેનું શ્રીકૃષ્ણ પ્રતિ સમર્પણ કરીને માહાત્મ્યજ્ઞાન સહિત પ્રેમાત્મિકા ભક્તિ

કરવાવાળા તો દુર્લભ હોય છે)

સર્વત્યાગે-ડનન્યભાવે કૃષ્ણમાત્રૈક-માનસે ॥૭॥
સાયુજ્યં કૃષ્ણદેવેન શીઘ્રમેવ ધ્રુવં ફલમ્ ॥
એતાદશસ્તુ પુરુષઃ કોટિષ્વપિ સુદુર્લભઃ ॥૮॥
યો દારાગાર-પુત્રાપ્તાન્ પ્રાણાન્ વિત્તમ્ ઈમં પરમ્ ॥
હિત્વા કૃષ્ણે પરં ભાવં ગતઃ પ્રેમખલુતઃ સદા ॥૯॥

(ભક્તિમાર્ગમાં પ્રમેય, ફલ, સાધન-અવાન્તરસાધન અને પ્રમાણ ચારેય ઉત્કૃષ્ટ હોવાથી ભક્તિમાર્ગ સર્વોત્તમ છે.)

વિશિષ્ટ-૩પં વેદાર્થઃ ફલં પ્રેમ ચ સાધનમ્ ॥
તત્સાધનં નવવિધા ભક્તિસ્ તત્પ્રતિપાદિકા ॥૧૦॥
ગીતા સંક્ષેપતસ્ તસ્યા વક્તા સ્વયમ્ અભૂદ્ હરિઃ ॥
તદ્વિસ્તારો ભાગવતં સર્વનિર્ણય-પૂર્વકમ્ ॥૧૧॥
વ્યાસઃ સમાધિના સર્વમ્ આહ કૃષ્ણોક્તમ્ આદિતઃ ॥
માર્ગો-ડયં સર્વમાર્ગાણામ્ ઉત્તમઃ પરિકીર્તિતઃ ॥૧૨॥
યસ્મિન્ પાતભયં નાસ્તિ મોચકઃ સર્વથા યતઃ ॥

(કલિદોષવશાત્ અન્ય ઉપાયો અસાધક થઈ ગયા હોવા છતાં ભક્તિમાર્ગ તો કલિકાળમાં પણ ધ્રુવ ફળ આપનારો છે)

વર્ણાશ્રમવતાં ધર્મે મુખ્યે નષ્ટે છલેન તુ ॥૧૩॥
ક્રિયમાણો ન ધર્મઃ સ્યાદ્ અતસ્ તસ્માન્ ન મોચનમ્ ॥
બુદ્ધિમાનાદરં તસ્મિન્ છલે સાધ્યેડપિ દુઃખતઃ ॥૧૪॥

ત્યક્ત્વા માર્ગે ધ્રુવફલે ભક્તિમાર્ગે સમાવિશેત્ ॥

(ભક્તિમાર્ગમાં શ્રુતિ-સ્મૃતિવિરુદ્ધ આચારો નથી, પ્રમેય પણ વેદવિરુદ્ધ નથી. યદ્યપિ માયાવાદિઓને ભક્તિ પ્રત્યે નિગૂઢ દ્વેષ રહેલો છે છતાં માયાવાદ પોતેજ અપ્રામાણિક છે, ભગવત્કૃપામૂલક હોવાથી ભક્તિમાર્ગ નહીં. તેથી ભગવત્કૃપાપાત્ર જે જીવો છે તેઓનો જ ભક્તિમાર્ગમાં ફલમુખ અધિકાર છે, બધાનો નહિ. કૃપાનું પરિજ્ઞાન પણ ભક્તિમાર્ગમાં રુચિથીજ નિશ્ચિત થાય છે તે સિવાય નહિ.)

વિરુદ્ધ-કરણં નાસ્તિ પ્રક્રિયા ન વિરુદ્ધ્યતે ॥૧૫॥

કલ્પિતૈર્ એવ બાધઃ સ્યાદ્ અવોચામ પ્રમાણતામ્ ॥

સર્વથા ચેદ્ હરિકૃપા ન ભવિષ્યતિ યસ્ય હિ ॥૧૬॥

તસ્ય સર્વમ્ અશક્યં સ્યાન્ માર્ગે-ડસ્મિન્ સુતરામપિ ॥

કૃપા-યુક્તસ્યતુ યથા સિદ્ધ્યેત્ કારણમ્ ઉચ્યતે ॥૧૭॥

(ભક્તિમાર્ગીય સાધનોમાં સર્વપ્રથમ સાધન છે : દમ્ભાદિ દોષોથી રહિત, શ્રીકૃષ્ણસેવાપરાયણ, શ્રીભાગવતતત્ત્વજ્ઞ, પુરુષ માં ગુરુબુદ્ધિ રાખીને તેનું અનુસરણ કરવું)

કૃષ્ણ-સેવા-પરં વીક્ષ્ય દમ્ભાદિ-રહિતં નરમ્ ॥

શ્રીભાગવતતત્ત્વજ્ઞં ભજેત્ જિજ્ઞાસુર્ આદરાત્ ॥૧૮॥

(એવા ગુરુ દુર્લભ હોય તો, પૂર્વોપદિષ્ટ કર્તવ્યના અનુકલ્પ રૂપે, જાતે પણ ભગવત્સેવામાં પ્રવૃત્ત થઈ શકાય. કેમકે શ્રીકૃષ્ણમૂર્તિ તો સાક્ષાદ્ ભગવત્સ્વરૂપ છે તેમાં શંકાને કોઈ સ્થાન જ નથી. આ બાબત ત્રણ હેતુઓ)

તદભાવે સ્વયં વાપિ મૂર્તિ કૃત્વા હરેઃ ક્વચિત્ ॥

परिचर्यां सदा कुर्यात् तद्रूपं तत्र य स्थितम्॥१८॥
साकार-व्यापकत्वात् य मन्त्रस्यापि विधानतः॥

(श्रीकृष्णानुं જ પૂજન અને તે પણ ભક્તિમાર્ગનુસારે જ યથોપલબ્ધ મુખ્ય ઉપચારો વડે ઘરમાં જ પ્રેમપૂર્વક કરવું. જો તેમાં પત્ની વિગેરે અનુકૂળ હોય તો તેમનો ભગવત્સેવામાં વિનિયોગ કરવાની અનુજ્ઞા, ઉદાસીન હોય તો વિનિયોગનો નિષેધ, જો પ્રતિકૂળ હોય તો તેમના ત્યાગની આજ્ઞા)

શ્રીકૃષ્ણં પૂજયેદ્ ભક્ત્યા યથા-લબ્ધોપચારકૈઃ ॥૨૦॥
યથા સુન્દરતાં યાતિ વસ્ત્રૈર્ આભરણૈર્ અપિ ॥
અલંકુર્વાત સપ્રેમ તથા સ્થાન-પુરઃસરમ્ ॥૨૧॥
ભાર્યાદિર્ અનુકૂલશ્ચ ચેત્ કારયેદ્ ભગવત્-ક્રિયામ્ ॥
ઉદાસીને સ્વયં કુર્યાત્ પ્રતિકૂલે ગૃહં ત્યજેત્ ॥૨૨॥
તત્-ત્યાગે દૂષણં નાસ્તિ યતો વિષ્ણુ-પરાઙ્-મુખાઃ ॥

(ભક્તિમાર્ગમાં પ્રવૃત્ત થયેલાથી આજીવિકાવશ જો અધિક ભગવત્સેવા ન અને તો એક યામ સેવામાટે જ્ઞાણવીને અન્ય સમયમાં આજીવિકાર્થે યત્ન કરવો. તેમ કરતાં બહિર્મુખ અનેલા ચિત્તને પુનઃ ભગવાનમાં જોડવા માટેનો ઉપાય તો નિયમથી ભાગવતપાઠ જ છે (જો તેવો અધિકાર હોય તો). કારણ કે ભાગવતનો પાઠ કૃષ્ણના આન્તર ભજનનોજ એક પ્રકાર છે. ભજનના આ પ્રકારમાં મનને અવ્યાકુળ રાખવાનો ઉપાયઃ સર્વત્ર શ્રીકૃષ્ણની ભાવન રાખીને જે કંઈ કડવા વેણ કોઈ કહે તો તેને ધીરજ રાખીને સહન કરવા, વૈરાગ્ય અને પરિતોષ નો કેમે કરીને ત્યાગ ન કરવો)

સર્વથા વૃત્તિ-હીનશ્ચ ચેદ્ એકં યામં હરૌ નયેત્ ॥૨૩॥

પઠેચ્ચ ય નિયમં કૃત્વા શ્રીભાગવતમ્ આદરાત્ ॥
 સર્વં સહેત પરુષં સર્વેષાં કૃષ્ણભાવનાત્ ॥૨૪॥
 વૈરાગ્યં પરિતોષં ચ સર્વથા ન પરિત્યજેત્ ॥
 એતદ્-દેહાવસાને તુ કૃતાર્થઃ સ્યાન્ ન સંશયઃ ॥૨૫॥
 ઈતિ નિશ્ચિત્ય મનસા કૃષ્ણં પરિચરેત્ સદા ॥
 (ભજન કરવાની રીતિ, ભજનોપયોગિ સામગ્રી, ભજનકર્તા અને ભજનકાલ)
 સર્વાપેક્ષાં પરિત્યજ્ય દઢં કૃત્વા મનઃ સ્થિરમ્ ॥૨૬॥
 દઢવિશ્વાસતો યુક્ત્યા યથા સિધ્યેત્ તથા-ડડચરેત્ ॥
 વૃથાલાપ-ક્રિયા-ધ્યાનં સર્વથૈવ પરિત્યજેત્ ॥૨૭॥
 યદ્-યદ્ ઈષ્ટતમં લોકે યચ્ચાતિ પ્રિયમ્ આત્મનઃ ॥
 યેન સ્યાન્ નિર્વૃત્તિશ્ચિત્તે તત્કૃષ્ણે સાધયેદ્ ધ્રુવમ્ ॥૨૮॥
 સ્વયં પરિચરેદ્ ભક્ત્યા વસ્ત્રપ્રક્ષાલનાદિભિઃ ॥
 એકકાલં દ્વિકાલં વા ત્રિકાલં વાપિ પૂજયેત્ ॥૨૯॥

(શાસ્ત્રોદ્વારા વિહિત નિત્યકર્મરૂપ ધર્મમાં પ્રવૃત્તિ, નિષિદ્ધ કર્મરૂપ
 અધર્મથી નિવૃત્તિ; અને ઈન્દ્રિયોનો વિનિગ્રહ આ પણ ભગવદ્ભજનના
 જરૂરી અંગો છે. કારણ કે દુષ્ટસંગ, શક્ય છતાં સ્વધર્મનું પાલન ન કરવું,
 નિષિદ્ધ કર્મોમાં જાણી જોઈને પ્રવૃત્ત થવું; અને ઈન્દ્રિયોપર સંયમ ન
 રાખવો આ બધી બાબતો ભક્તિમાં પણ બાધક અને જ છે તેથી તે બધાનો
 ત્યાગ કરવો. ભક્તિવિરોધી હોય તેવા સ્વધર્માચરણના ત્યાગમાં કોઈ દોષ
 નથી. તે જ પ્રમાણે પરોપકારાદિ ધર્મોના ત્યાગમાં પણ કોઈ દોષ નથી)

સ્વધર્માચરણં શક્ત્યા વિધર્માચ્ય નિવર્તનમ્ ॥

ઈન્દ્રિયાશ્વ-વિનિગ્રાહઃ સર્વથા ન ત્યજેત્ ત્રયમ્ ॥૩૦॥
 એતદ્-વિરોધિ યત્ કિંચિત્ તત્તુ શીઘ્રં પરિત્યજેત્ ॥
 ધર્માદીનાં તથા ચાસ્ય તારતમ્યં વિચારયન્ ॥૩૧॥

(ભક્તિમાર્ગમાં પૂજાસાધનનું પુનરાવર્તન કરતાં ભક્તના મનમાં જ્ઞેમ-જ્ઞેમ ભગવદાવેશ વધે છે તેમ-તેમ ભક્તિના સાધનોમાં નિષ્ઠા પણ વૃદ્ધિ પામે છે. અહીં દૈન્યની આવશ્યકતા અને અહંકારની ભક્તિબાધકતા છે. ભક્તિસિદ્ધ્યર્થ ભગવદ્ગુણગાન અને ભગવન્નામોચ્ચારણ નિર્ભય અને નિસ્પૃહ રહીને કરવું જોઈએ. ભાગવતપાઠ તો સર્વલેતુવિવર્જિત હોય તો જ ભગવાનમાં ભાવ ઉત્પન્ન કરી શકે છે)

યથા-યથા હરિઃ કૃષ્ણો મનસ્યાવિશતે નિજે ॥
 તથા-તથા સાધનેષુ પરિનિષ્ઠા વિવર્ધતે ॥૩૨॥
 કૃષ્ણો સર્વાત્મકે નિત્યં સર્વથા દીનભાવના ॥
 અહંકારં ન કુર્વાત માનાપેક્ષાં વિવર્જયેત્ ॥૩૩॥
 સર્વથા તદ્ગુણાલાપં નામોચ્ચારણમેવ વા ॥
 સભાયામપિ કુર્વાત નિર્ભયો નિઃસ્પૃહસ્તતઃ ॥૩૪॥
 સાધનં પરમ્ એતદ્દિ શ્રીભાગવતમ્ આદરાત્ ॥
 પઠનીયં પ્રયત્નેન નિર્હેતુકમ્ અદમ્ભતઃ ॥૩૫॥

(ભક્તિમાર્ગમાં ભગવત્પૂજાંગભૂત શંખચક્રાદિ મુદ્રા ધારણ કરવી, તુલસીકાષ્ઠની માલા અને ઊર્ધ્વપુંડ્ર આદિ વૈષ્ણવચિહ્નોને ધારણ કરવા)

શંખ-ચક્રાદિકં ધાર્ય મૃદા પૂજાંગમેવ તત્ ॥
 તુલસી-કાષ્ઠજા માલા તિલકં લિંગમેવ તત્ ॥૩૬॥

(દશમીના વેધ વિનાની એકાદશીનો ઉપવાસ, તેમજ સપ્તમીના વેધથી વર્જિત જન્માષ્ટમીવ્રત, તે જ પ્રમાણે રામનવમી, નૃસિંહચતુર્દશી, વામનદ્વાદશી જ્યન્તિમાં પણ ઉત્સવ અને ઉપવાસ કરવા જ)

એકાદશ્યુપવાસાદિ કર્તવ્યં વેધ-વર્જિતમ્ ॥

તથા કૃષ્ણાષ્ટમી ચાપિ સપ્તમીવેધ-વર્જિતા ॥૩૭॥

અન્યાન્યપિ તથા કુર્યાદ્ ઉત્સવો યત્ર વૈ હરેઃ ॥

(ગૃહસ્થમાટે આ બધા મુખ્ય કર્તવ્ય છે. બ્રહ્મચારી વગેરેએ પણ જો તેઓને સેવક વિગેરે સાધનોની સગવડ હોય તો આમજ કરવું, અન્યથા ન કરવું. સંન્યાસિઓમાટે તો નિરન્તર પર્યટન કરવું તે જ મુખ્ય કલ્પ છે, ભગવત્સેવા નહિ)

એતત્ સર્વં પ્રયત્નેન ગૃહસ્થસ્ય પ્રકીર્તિતમ્ ॥૩૮॥

અન્યેષાં સમ્ભવેત્ તુ સ્યાદ્ યતેઃ પર્યટનં વરમ્ ॥

(ગૃહસ્થોને પણ માનસિક, શારીરિક, પારિવારિક, આહંકારિક, મામકારિક દોષોની જો સમ્ભાવના હોય તો પૂજના નિયમનો પરિત્યાગ કરીને તીર્થપર્યટન અથવા દોષરહિત એવા પૂજનકૂલદેશમાં દોષરહિત સ્થિતિનો વિકલ્પ)

વિક્ષેપાદ્ અથવાઽશક્ત્યા પ્રતિબન્ધાદપિ ક્વચિત્ ॥૩૯॥

અત્યાગ્રહ-પ્રવેશે વા પરપીડાદિ સમ્ભવે ॥

તીર્થ-પર્યટનં શ્રેષ્ઠં સર્વેષાં વર્ણિનાં તથા ॥૪૦॥

(યજ્ઞ અને તીર્થ માંથી જે બને તે કરવા પણ વર્ણાશ્રમમાં સંનિષ્ઠોને પણ વર્ણાશ્રમધર્મના નિર્વાહની સાથોસાથ તીર્થાટન કરવાનું વિકલ્પ તરીકે પ્રાપ્ત હોવાથી નિરન્તર તીર્થાટનના નિયમ અને તીર્થયાત્રાનું ઉત્તમોત્તમ

હોવાનું નિરૂપણ)

યજ્ઞાસ્ તીર્થાનિ ચ પુનઃ સમાનિ હરિણા કૃતાઃ ॥

અતસ્ તેષ્વપ્રતિગ્રાહી તદ્દિનાન્ નાધિકસ્ય હિ ॥૪૧॥

હતત્રપઃ પઠેન્ નિત્યં નામાનિ ચ કૃતાનિ ચ ॥

એકાકી નિસ્પૃહઃ શાન્તઃ પર્યટિત્ કૃષ્ણગતત્પરઃ ॥૪૨॥

દેહપાતન-પર્યન્તમ્ અવ્યગ્રાત્મા સદાગતિઃ ॥

ઉત્તમોત્તમમ્ એતદ્દિ પૂર્વમ્ ઉત્તમમ્ ઈરિતમ્ ॥૪૩॥

(દૃઢ બીજભાવવાળા ભક્તને ભગવદ્વિરહાનુભવાર્થ ઘર-ધન વગેરેના ત્યાગની અનુજ્ઞા=છૂટ, અદૃઢ બીજભાવવાળાને ગૃહ-ધન આદિનો સંગ્રહ ભગવત્સેવામાટે કરવાની આજ્ઞા)

ગૃહં સર્વાત્મના ત્યાજ્યં તચ્ચેત્ ત્યક્તું ન શક્યતે ॥

કૃષ્ણાર્થં તન્ નિયુંજીત કૃષ્ણઃ સંસાર-મોચકઃ ॥૪૪॥

ધનં સર્વાત્મના ત્યાજ્યં તચ્ચેત્ ત્યક્તું ન શક્યતે ॥

કૃષ્ણાર્થં તત્ પ્રયુંજીત કૃષ્ણો-ડનર્થસ્ય વારકઃ ॥૪૫॥

(પૂર્વોક્ત બન્ને કલ્પોના અનુસરણમાં અસામર્થ્ય હોય તો ત્રીજો અનુકલ્પ સર્વહેતુવિવર્જિત ભાગવતનો પાઠ છે. આ કલ્પમાં પ્રાણસંકટ ઉભું થયું હોય તો પણ અર્થોપાર્જનમાટે દ્રવ્યાદિરૂપે દક્ષિણા લેવામાટે ભાગવતકથા ન કરવી. ઉપર જણાવેલ ત્રણ માર્ગો કે ઉપાયો માંથી કોઈ પણ એક સરખી રીતે અપનાવીને ભજન કરનારને શ્રીકૃષ્ણસાયુજ્ય થાય જ છે)

અથવા સર્વદા શાસ્ત્રં શ્રીભાગવતમ્ આદરાત્ ॥

પઠનીયં પ્રયત્નેન સર્વ-હેતુ-વિવર્જિતમ્ ॥૪૬॥

વૃત્ત્યર્થં નૈવ યુજીત પ્રાણૈઃ કંઠગતૈર્ અપિ ॥
 તદભાવે યથૈવ સ્યાત્ તથા નિર્વાહમ્ આચરેત્ ॥૪૭॥
 ત્રયાણાં યેન કેનાપિ ભજન્ કૃષ્ણમ્ અવાપ્નુયાત્ ॥

(ભાગવતનો પાઠ કરવામાં પણ જે અસમર્થ હોય તેને ચોથો અનુકલ્પ જગદીશ પંઢરપુર શ્રીરંગમ્ તિરુપતિ બાલાજી જેવા વિષ્ણુક્ષેત્રમાં વસીને પ્રપત્તિમાર્ગનું અનુસરણ કરી ભગવત્પૂજન કરવું)

જગન્નાથે વિદ્ઠલે ચ શ્રીરંગે વેંકટે તથા ॥૪૮॥

યત્ર પૂજા-પ્રવાહઃ સ્યાત્ તત્ર તિષ્ઠેત તત્પરઃ ॥

(ભાગવતોક્ત ભક્તિમાર્ગીય અને પ્રપત્તિમાર્ગીય ફલ અને સાધન ના નિર્ધારણનો ઉપસંહાર)

એતન્ માર્ગદ્વયં પ્રોક્તં ગતિ-સાધન-સંયુતમ્ ॥૪૯॥

॥ ઈતિ શ્રીમદ્વલ્લભાચાર્યવિરચિતે શ્રીભાગવતતત્ત્વદીપે

સર્વનિર્ણયાન્તર્ગતે સાધનપ્રકરણં સમ્પૂર્ણમ્ ॥

॥ શિક્ષાપદ્યાનિ ॥

(આચાર્યચરણે જે કંઈ ઉપદેશ આપ્યા તે બધા ઉપદેશોનો સારભૂત નિષ્કર્ષઃ પુષ્ટિમાર્ગમાં બહિર્મુખતા=ભગવદ્વિમુખતા સહુથી મોટો દોષ છે. ભગવદભિમુખ પુષ્ટિજીવને ફલાદિ આપવામાં કાલાદિ નિયામક નથી કિન્તુ જો પુષ્ટિજીવ પણ ભગવદ્વિમુખ હોય તો તેને કાલ-કર્મ-સ્વભાવાદિ બાધક તો થાયજ છે)

યદા બહિર્મુખા યૂયં ભવિષ્યથ કથંચન ॥

તદા કાલ-પ્રવાહસ્થા દેહ-ચિત્તાદયો-ડપ્પુત ॥૧॥

સર્વથા ભક્તયિષ્યન્તિ યુષ્માન્ ઈતિ મતિર્ મમ ॥

(પુષ્ટિમાર્ગમાં લોકાર્થિતયા કોઈ ભગવદ્ભક્તિ કે ભગવત્પ્રપત્તિ કરે તો તે બન્નેઉ બહિર્મુખતાથી બચી ન શકે)

ન લૌકિકઃ પ્રભુઃ કૃષ્ણો મનુતે નૈવ લૌકિકમ્ ॥૨॥

(પુષ્ટિમાર્ગીય જીવોએ તો આ લોક કે પરલોક માં શ્રીવ્રજાધિપ પુષ્ટિપ્રભુનેજ સર્વસ્વ જાણવા)

ભાવસ્ તત્રાપ્યસ્મદીયઃ સર્વસ્વશ્યૈ હિકશ્ય સઃ ॥

પરલોકશ્ય... .. ॥

(તેથી પુષ્ટિમાર્ગીએ શ્રીકૃષ્ણાર્થાબનીનેજ સર્વભાવથી શ્રીકૃષ્ણની સેવા કરવી)

... .. તેનાયં સર્વભાવેન સર્વથા ॥૩॥

સેવ્યઃ... .. ॥

(પુષ્ટિજીવનું હિત જેમાં હોય તે જ ભગવાન્ કરે છે એવો વિશ્વાસ ભગવાન્ શ્રીગોપીજનવલ્લભમાં સ્થાપિત કરવો જોઈએ નહીં કે કાલ-કર્મ-સ્વભાવાદિના સામર્થ્યમાં)

... સએવ ગોપીશો વિધાસ્યત્યખિલં હિ નઃ ॥

॥ ઈતિ શ્રીવલ્લભાચાર્ય વિરચિતાનિ શિક્ષાપદ્યાનિ સમાપ્તાનિ ॥

॥ સાઘનદીપિકા ॥

(મંગલાચરણમ્)

તા નઃ શ્રીતાત-પત્-પચ્ચરેણવઃ કામધેનવઃ ॥

नाकस्य तरवोऽन्येषां स्युः कल्पतरवो यथा ॥१॥

श्रुति-स्मृति-शिरोरत्न - नीराजित-पदाम्बुजम् ॥

यशोदोत्संग-ललितं वन्दे श्रीनन्द-नन्दनम् ॥२॥

(आ ग्रन्थमां उपदिष्ट जाबतोमां प्रमाण श्रुति स्मृति सूत्र पुराण तन्त्र
आदि शास्त्रोनी श्रीमदाचार्यवरणद्वारा प्रकट करेल व्याख्या छे)

भक्तिमार्ग-वितानाय यो-ऽवतीर्णो हुताशनः ॥

स अेव नः परं मानं शेषम् अस्य प्रमान्तरम् ॥३॥

वेदत्रयी-शिरोभाग-सूत्र-व्याख्यान-सम्भताम् ॥

भक्ति-शास्त्रानुसारेण कुर्वे साधन-दीपिकाम् ॥४॥

(श्रीहरिभजननी आवश्यकताना निःपणद्वारा ग्रन्थोनो उपक्रम)

‘आत्मा वार’ इति श्रुत्या दर्शनैक-इलो विधिः ॥

श्रवणार्थैः प्रतिज्ञातः ‘तं भजेत्’-‘तं रसेद्’ इति ॥५॥

‘तस्माद् भारत सर्वात्मा भगवान् हरिरीश्वरः ॥

श्रोतव्यः कीर्तितव्यश्च स्मर्तव्यश्चेच्छताभयम्’ ॥६॥

पुरुषस्याविशेषेण संसारं प्रणिडासतः ॥

उरेर् आराधने मुक्तिः ॥

(शामाटे अने केवा गुरुनी आवश्यकता छे तेनुं निःपण)

... .. तत्प्रकारो निःप्यते ॥७॥

‘माहात्म्यज्ञान-पूर्वो हि सुदृढः सर्वतोऽधिकः ॥

स्नेहो भक्तिरिति प्रोक्तः तथा मुक्तिर्नयान्यथा’ ॥८॥

माहात्म्य-ज्ञापनायैव श्रवणं गुरु-कर्मणाम् ॥
 शास्त्राणाम् उपयोगोऽत्र तत्राकांक्षा गुरोर् भवेत् ॥८॥
 “कृष्ण-सेवा-परं वीक्ष्य दम्भादि-रहितं नरम् ॥
 श्रीभागवत-तत्त्वज्ञं भजेद् जिज्ञासुरादरात्” ॥१०॥

(स्वमार्गीय गुरुनुं प्रथम कर्तव्य छे भगवान्नी शरणागति स्वीकारवा
 माटे दैविज्जवोने प्रेरणा आपवी)

देहद्रोण्या यियासूनां परं पारं भवाम्बुधेः ॥
 गुरुणा कर्णधारेण ह्युत्तार्या स्वोपदेशतः ॥११॥
 “यो ब्रह्माणं विदधाति पूर्वं

यो वै वेदांश्च प्रहृणोति तस्मै ॥

तं ह देवम् आत्म-बुद्धिप्रकाशं

मुमुक्षुर् वै शरणम् अहं प्रपद्ये” ॥१२॥

“सर्वधर्मान् परित्यज्य माम् अकं शरणं व्रज” ॥
 र्थति श्रुत्या तथा स्मृत्या प्रपत्यादेशम् आदितः ॥१३॥

(स्वमार्गीय द्विजकुणना शिष्योना कर्तव्यो)

प्रेमणोपदेश-श्रवणात् प्रपत्तिः प्रेम-कारणम् ॥
 अतो मूलाभिषेको हि कार्यस् तेनास्य सेवने ॥१४॥
 नहि देहभृता शक्यं कर्म त्यक्तुम् अशेषतः ॥
 अतः स्वधर्मायरणं भारद्वागुण्यम् अन्त्यथा ॥१५॥
 स्वधर्मायरणं शक्त्या ह्यधर्मात्तु निवर्तनम् ॥

ईन्द्रियाऽश्वविनिग्राहः सर्वथा न त्यजेत् त्रयम् ॥१६॥

ईति भागवतो धर्मः श्रीमदाचार्य-सम्मतः ॥

भक्ति-शास्त्रानुकूल्येन स्वधर्मायरागं भवेत् ॥१७॥

(तेमां स्व-स्व शाभानुसारे षोडशसंस्कार तथा तन्मूलक आह्निक शौचाचार वगैरे भक्त्युपयोगी लोवाथी द्विजशरीरधारिमाटे आवश्यक छे)

गर्भाधानादि-संस्कारैर् द्विजैर् मौञ्ज्यन्त-सम्भवैः ॥

देलः संशोधनीयो हि हरिभावो न यान्यथा ॥१८॥

शौचाचार-विहीनस्य आसुरावेश-सम्भवात् ॥

ततः स्वाह्निकधर्माणाम् आचारोऽपि प्रसज्यते ॥१९॥

स्नानं सन्ध्याजपो लोमः स्वाध्यायः पितृतर्पणम् ॥

वैश्वदेवक-देवार्था ईति षट्कर्मकृद् भवेत् ॥२०॥

यथा हि स्कन्ध-शाभानां तरोर् मूलाभिषेचनम् ॥

तथा सर्वाङ्गं यस्मात् परियर्था-विधिर् हरेः ॥२१॥

अतस् तदनुरोधेन नित्य-कर्म-कृतिर् वरा ॥

अन्यथा तु कृतिर् व्यर्था त्रैवर्ग्य-विषया यतः ॥२२॥

गर्भाधानादि-संस्कारैः स्वशाभोक्तैर् द्विजो युतः ॥

गुरुं प्रपद्येद्... .. ॥

(द्विजेतर शिष्योना कर्तव्यनुं निरूपण)

... .. अन्यस्तु सदाचारो-ऽस्य संश्रयात् ॥२३॥

(प्रपत्तिमार्गमां दीक्षितोअे वैष्णवाचारनुं पालन करवुं तेथी सप्तविध-

भक्ति, वैष्णवप्रतोत्सव, पंचयज्ञ, तीर्थवास, वैष्णवतिलकादि बाह्य अने
आत्म्यन्तर यिहो धारणा करवा विगरे उपदेशो)

लब्ध्वा-ऽनुग्रहम् आचार्यात् श्रीकृष्ण-शरणं जनः ॥
धारयेत् तिलकं मालां वैष्णवाचार-तत्परः ॥२४॥
सर्वस्वं हरिसात् कार्यं त्यजेत् सर्वम् अवैष्णवम् ॥
हिंस्र-काम्याऽन्यदेवार्था यद्दि नित्यं च लौकिकम् ॥२५॥
पूर्व-भांडादिकं सर्वं परित्यज्य विशुद्धितः ॥
श्रवणादिपरो नित्यं हरेः प्रेमास्पदो भवेत् ॥२६॥
हरेर् गुणानां श्रवणं ज्यायोभ्यः शृणुयात् सदा ॥
ज्ञात-शिक्षः यवीयोभ्यः कीर्तयेद् अन्यथैकलः ॥२७॥
अति-सुन्दर-रूपाणि लीला-धामानि संस्मरेत् ॥
पाद-सेवा हरेः कार्या सर्व-सम्पन्निकेतनैः ॥२८॥
अर्थनं प्रत्यहं तस्य विधिना नियमेन च ॥
वन्दनं यशाम्भोजे तस्य भावनया-ऽभिले ॥२९॥
दास्यं तदेक-शरणं तत्प्रसादैक-भोजनम् ॥
अेवं सप्तविधा भक्तिः प्रपन्नाधिकृता भवेत् ॥३०॥
पूर्व-विद्धं परित्याज्यं व्रतं तद्विष्णुपंचकम् ॥
जयन्ती तूद्ये-ऽन्येन दृष्टान्याप्यशुणोदयात् ॥३१॥
वर्षाश्रितान्युत्सवानि स्वाश्रितान्यपि यान्युत ॥

તાનિ સર્વાણિ હરયે હ્યનુકૂલાનિ ચાર્પયેત્ ॥૩૨॥
 શ્રાદ્ધાનિ ચોત્તમાન્યેવ વૈશ્વદેવં ચ દૈવકમ્ ॥
 હરેઃ પ્રસાદતઃ કુર્યાત્ તતસ્ તૃપ્તિર્ અનુત્તમા ॥૩૩॥
 પ્રસાદોઽપિ બલિઃ કાર્યઃ સ્વાત્મ-સંસ્કાર એવ સઃ ॥
 અન્નસ્ય ચાત્મનશ્યાપિ તત્સંસ્કારેણ તત્પરઃ ॥૩૪॥
 વિપ્રા ગાવો હરેર્ ભક્તાઃ સદા પૂજ્યા હરેઃ પ્રિયાઃ ॥
 ગૃહસ્થસ્યાતિથિર્ યસ્માત્ પૂજ્યો દીનો દયાસ્પદઃ ॥૩૫॥
 જગન્નાથે દ્વારિકાયાં શ્રીરંગે વ્રજમંડલે ॥
 યત્ર પૂજાપ્રવાહઃ સ્યાત્ તત્ર તિષ્ઠેચ્ચ તત્પરઃ ॥૩૬॥
 ગંગાદિ-તીર્થ-વર્યેષુ યથા ચિત્તં ન દુષ્યતિ ॥
 શ્રવણાદ્યૈઃ ભજેદ્ એવં શ્રીભાગવતતત્પરઃ ॥૩૭॥
 ઊર્ધ્વ-પુંડ્રાણિ મૃન્મુદ્રાઃ તુલસી-કાષ્ઠજાપિ સ્ત્રક્ ॥
 બાહ્યાંકાન્યાન્તરાણિ સ્યુઃ ભક્તેશાન્તિવિરક્તયઃ ॥૩૮॥
 શમો દમસ્તપઃ શૌચં ક્ષાન્તિર્ આર્જવમેવ ચ ॥
 દયા દાનં ચ વિજ્ઞાનં શ્રદ્ધા દૈવાત્મ-સમ્પદઃ ॥૩૯॥
 દૈવાત્મ-સમ્પદઃ પુંસઃ ભક્તિર્ ભવતિ નૈષ્ટિકી ॥

(આ ગુણોને કારણે જો ભક્તિ સર્વાત્મભાવ તરીકે વિકસિત થાય તો આ લોકમાં પ્રપંચવિસ્મૃતિપૂર્વક ભગવદાસક્તિ અને વૈકુંઠાદિ ભગવલ્લોકમાં સેવોપયોગિદેહની પ્રાપ્તિ પણ ફલિત થાય છે)

યથા 'સર્વાત્મભાવા'ખ્યા પરા સિદ્ધિઃ સ્વયં ભવેત્ ॥૪૦॥

सर्ववस्तुषु वैराग्यं द्रोषदृष्ट्या विभावयेत् ॥
 दमनाद् दन्द्रियाणां य सन्तुष्ट्यापि य सिध्यति ॥४१॥
 सर्वत्रैव विरक्तस्य रागः स्याद् नन्द-नन्दने ॥
 तेनासक्तिश्च व्यसनं प्रपञ्चास्फुरणं भवेत् ॥४२॥
 अवं निरुद्ध-चित्तस्यानुगृहीतस्य येशितुः ॥
 लीलाप्रवेशोऽपीष्टश्च 'तस्मात् मच्छरणो'क्तिः ॥४३॥

(आवा तादृशी वैष्णवोनी आ भूतल उपर स्थिति अन्य जवोनी
 जेवी काल-कर्म-स्वभावाधीन नथी छोती)

न पापं स करोत्येव प्रमादे त्वाशु निष्कृतिः ॥
 अज्ञात-स्फलितानां य हरिरेव परा गतिः ॥४४॥
 हरिर् भक्तापराधेषु दययैव प्रसीदति ॥
 दोषेषु न गतिस् तस्माद् दोषान् सम्परिवर्जयेत् ॥४५॥
 अशून्या द्विवसा यामाः मुहूर्त-घटिका-लवाः ॥
 भगवद्भजनैः कार्याः संसारासक्तिर् अन्यथा ॥४६॥

(श्रीहरिनुं भजन, ते ज प्रमाणे श्रीहरिनी भावना राष्ठीने गुरुने
 तेमज वैष्णव भक्तो प्रत्ये पाण नमन-अर्चन करवा तथा दैन्य राष्णुं)

गुरुसेवा गुरोराज्ञा गुरौ श्रीहरिभावना ॥
 गुरौ भयं गुरौ सिद्धिः प्रपन्नः परिभावयेत् ॥४७॥
 भक्तवृन्दान् नमेद् अर्थेद् दृष्ट्वा हृष्येत् (उर्ष) समानयेत् ॥
 भक्तेष्वेवं हरिं साक्षात् प्रसादेन व्यवस्थितम् ॥४८॥

વિના ભક્ત-પ્રસંગેન સદ્ગુરોઃ કૃપયા વિના ॥
 શ્રીભાગવત-શાસ્ત્રેણ વિના ભક્તિઃ કથં ભવેત્ ॥૪૯॥
 વિના ગદ્ગદ-કણ્ઠેન દ્રવતા ચેતસા વિના ॥
 વિના નૃત્યેન ગાનેન હરિ-પ્રીતિઃ કથં ભવેત્ ? ॥૫૦॥
 “દૈવી હ્યેષા ગુણમયી મમ માયા દુસ્ત્યયા ॥
 મામેવ યે પ્રપદ્યન્તે માયામેતાં તરન્તિ તે” ॥૫૧॥

(સૃષ્ટિના કર્તા કેવલ ભગવાન્ છે, તેથી આ સૃષ્ટિ ભગવદાત્મિકા છે, તેથી આ સૃષ્ટિમાં પુષ્ટિજીવ ભજનાનન્દાનુભવના પ્રદાનમાટે જ સરજ્યા છે. તેથી પુષ્ટિજીવોને ભગવદનુગ્રહાર્થ નિયોજિત કરવા તે પણ ભગવત્સેવા જ છે)

ક્રીડાર્થમ્ અસૃજત્ પૂર્વં સ્વાત્મના સ્વાત્મકં જગત્ ॥
 તત્ર કાયભવા પુષ્ટિઃ લીલાસૃષ્ટિર્ અનુત્તમા ॥૫૨॥
 વામાંશ-સમ્ભવાનાન્તુ ભજનાનન્દ-લબ્ધયે ॥
 વિસૃષ્ટાનાં તતોડન્યેષાં નાન્યા સાધન-પદ્ધતિઃ ॥૫૩॥
 “યસ્યાયમ્ અનુગૃહ્ણાતિ ભગવાન્ આત્મભાવિતઃ ॥
 સ જહાતિ મતિં લોકે વેદે ચ પરિનિષ્ઠિતામ્” ॥૫૪॥
 અનુગ્રહે નિયોજ્યો-ડતઃ સંગ્રહઃ શ્રુતિ-સમ્મતઃ ॥
 મહતાં સમયો માનં મહાન્તો-ડત્ર હરેઃ પ્રિયાઃ ॥૫૫॥

(શ્રીમદ્ભાગવતના “રતિરાસો ...” (૩૭.૧૮) શ્લોકમાં નિરૂપિત ભજનાનન્દની ઉપલબ્ધિમાટે આત્મસમર્પણાદિ સાધનોનું નિરૂપણ)

अतस् तदनुरोधेन 'रतिरासो' यथा भवेत् ॥
 तदर्थं वरुणं कार्यं श्रीगोपाल-महामनोः ॥५६॥
 नायमात्मा प्रवचनैर् न धिया न बहुश्रुतैः ॥
 लभ्यते वरुणं हित्वा वृतं संवृणुते श्रुतेः ॥५७॥
 स्मृत्वा स्वीय-वियोगाग्निं तापदाहो भवाम्बुधौ ॥
 ततः सर्वं समर्प्यैव श्रीगोपाल-मनुं श्रयेत् ॥५८॥
 'धृष्टं दत्तं तपो जप्तं वृतं यस्यात्मनः प्रियम् ॥
 दारान्सुतान्गृहान्प्राणान्

यत् परस्मै निवेदनम्' ॥५९॥

'धृति भागवतान् धर्मान् शिक्षन् भक्त्या तद्बुध्या ॥
 नारायणपरो मायाम् अंशस्तरति द्रुस्तराम्' ॥६०॥
 अवं योगीश्वरोक्तेन भक्तिमार्गोऽयं यो यजेत् ॥
 सअवातीत्य कलिजान् द्रोघान् गच्छेत् परं पदम् ॥६१॥

(भक्तिमार्गमां निषिद्ध केटवीक आभतानुं निःपणः)

नावैष्णवैः सह वसेन् न तैः संसर्गम् आचरेत् ॥
 प्रसंगेषु हरिं ध्यायेत् स्नायात् कर्मणि मन्त्रतः ॥६२॥
 देहशुद्धिः सदा कार्या करशुद्धिर् विशेषतः ॥
 स्वपात्रं भगवत्पात्रं स्नानपात्रं न मेलयेत् ॥६३॥
 अवं वस्त्रेऽपि विज्ञेये शुद्ध्यशुद्धी स्ववैष्णवैः ॥

गोपयेत् स्वागमायारं पाकसेवां उररेपि ॥६४॥

(भगवत्सेवोपयोगी शुद्ध वस्तुओनो उपदेश)

सौवर्णैः राजतैस् ताम्रैः पात्रैर् व्यवहरेत् परैः ॥

पाके स्वीयान् सतीर्थ्याश्च सवर्णान् संनियोजयेत् ॥६५॥

समर्प्यैव शुचिः पूर्वं उरये-ऽन्यत्र योजयेत् ॥

द्विमुषं शुचि पात्रं तु ह्यंशुकं लोमजं शुचिः ॥६६॥

कार्पासम् आहतं शुद्धं नवकौसुम्भयुक् शुचिः ॥

विप्रैर् व्यवहृतं तीर्थम् आरामं च गृहं शुचिः ॥६७॥

(भगवत्सेवापरायणने अन्य देवनो आश्रय सर्वथा निषिद्ध होवा छतां अन्य देवोनुं अपमान इयारेय न करवुं श्रेष्ठे. तेथी अन्य देवो साथे देवो व्यवहार राजवो तेनो प्रकार)

नान्यदेवं ब्रजेद् नैव प्रसक्तौ ह्यपमानयेत् ॥

तीर्थेषु तीर्थदेवानां भूदेवानां समर्थनम् ॥६८॥

(कलिकालमां संन्यास अग्निहोत्रादि अशक्य बनी गया होवाथी स्मार्ताग्नि धारण करवानुं विधान)

संन्यासश्चाग्निहोत्रं च कलौ नैव यथाविधिः ॥

सन्दिग्ध-धर्मसेवापि कुलेशायैवाल्पमेधसाम् ॥६९॥

समर्थस्तु तयोः कुर्याद् विद्वान् स्मार्ताग्नि-धारणम् ॥

न्यासाश्रमात् पतन् मर्त्य आऽऽपतितो-ऽगतिः ॥७०॥

यद्यप्येवं हि गार्हस्थ्यं वर्णधर्मेषु दृष्टम् ॥

तथाप्यायातपतितं तद् भिभृयाद् દેહયાત્રયા ॥૭૧॥
 ન ગાર્હસ્થ્યં વિના દેહ-યાત્રા-ધર્મોઽપિ સિધ્યતિ ॥
 અતસ્તસ્મિન્ સ્થિતસ્યૈવ યત્કિંચિત્ સિદ્ધિસંભવઃ ॥૭૨॥
 આશ્રમો દ્વિવિધઃ કૌર્મે તત્રોદાસીનકો ગૃહી ॥
 આદ્યેઽપિ નૈષ્ઠિકશ્યાન્ત્યે વૈષ્ણવોઽધિકૃતસ્તતઃ ॥૭૩॥

(દ્વિજેતર પુષ્ટિમાર્ગિઓના કર્તવ્યોનો નિર્દેશ)

શૂદ્રસ્તુ હિંસ્ર-કાર્યેણ નિષિદ્ધસ્યાશનેન ચ ॥
 નિવૃત્ત્યાસૌભજેત્ કૃષ્ણં મહદ્ભિર્ અનુકમ્પિતઃ ॥૭૪॥
 સ હિતં હરિભક્તાનાં બ્રાહ્મણાનાં ચરેદ્ ગવામ્ ॥
 પાદસેવા ચ મહતાં યદ્વૃત્ત્યા તુષ્યતે હરિઃ ॥૭૫॥
 દાનં વ્રતં પૈતૃકં ચ શૌચં શાન્તિમ્ અથાશ્રયેત્ ॥
 હરિમેવ ભજેત્ પ્રેમણા તેન સિધ્યતિ સત્વરમ્ ॥૭૬॥
 ન વેદ-શ્રવણં કાર્યં સ્પર્ધાસૂયાદિનાન્યતઃ ॥
 ન્યગભાવેન પ્રપન્નો-ઽસૌ ભવેદ્ દાસો હરેર્ગુરોઃ ॥૭૭॥

(સ્ત્રીઓમાટે ભગવદ્ભજનના પ્રકારનું નિરૂપણ)

સધવા ભર્તૃ-ભાવેન વિધવા પુત્ર-ભાવતઃ ॥
 શ્રીકૃષ્ણં સંશ્રયેત્ સાધ્વી જિતચિત્તેન્દ્રિયા શુચિઃ ॥૭૮॥
 પતિ-પુત્રાદિ-બન્ધૂનામ્ આનુકૂલ્યે-ઽસ્ય સેવનમ્ ॥
 તદભાવે ભજેદ્ ભક્ત્યા કીર્તનૈઃ શ્રવણૈઃ સ્મૃતૈઃ ॥૭૯॥
 તેષામેવ તથાત્વે તુ પરિચર્યા સમન્દિરાત્ ॥

उरेर् गुरोः सम्भवति ह्यस्वतन्त्राः स्त्रियो यतः ॥८०॥
 स्वतन्त्रतायां दौषो हि स्त्रीणां सर्वत्र ज्ञयते ॥
 अतस् तथा तथा भूत्वा हरिः सेव्यस् तद्विद्यया ॥८१॥
 चित्रमात्रेऽपि सेवा स्यात् प्रतिबन्धे गुरोर्गिरा ॥
 छलेनापि भणन् कृष्णं मुच्यते गोपिकादिवत् ॥८२॥
 पुरुषापेक्षया स्त्रीणां हृदयं मृदु दृश्यते ॥
 अतस् तदनुरागोऽत्र सद्य एवाभिषण्यते ॥८३॥
 कामदौषो हि नारीणां कनकानां यथा रजः ॥
 तज्जये विजितः कृष्णः कृष्णः स्त्रीणां प्रियो यतः ॥८४॥
 उदकी य प्रसूता स्त्री अशुचिश्च तथा पुमान् ॥
 दर्शन-स्पर्शनादीनि सेव्यमूर्तेर् विवर्जयेत् ॥८५॥

(सेव्य भगवत्स्वरूपना प्रकारो, सेवानो प्रकार, स्वरूपप्रतिष्ठानो
 प्रकार, तेनी शुद्धिनो प्रकार; अने भगवत्स्वरूप इयांथी प्राप्त करवुं तेनो
 प्रकार र्त्त्यादि बाबतोना उपदेश)

चित्र-मूर्तिर् अविज्ञानां पराधीनात्मनामपि ॥
 शुचिश्लक्ष्णाम् अपीथ्यां य गुरुदत्तां भजेद् वरैः ॥८६॥
 तीर्थ-तोयैर्-निजैर्-मन्त्रैः संस्कृतां सुमनोहराम् ॥
 लक्ष्मीमेव भजेद् मूर्तिं यथालब्धोपयारकैः ॥८७॥
 नात्र प्राणप्रतिष्ठादि व्यापकत्वाद् अशुवतः ॥
 स्थान-शुद्ध्यर्थमेवैतत् शब्दार्थमपि सद्गुरोः ॥८८॥

अशुचिस्पर्शने तस्याः तथा-पंचामृतैरपि ॥
 छोमैर्-दानेन संशोध्या वैदिकेन निष्कृत्स्नवत् ॥८८॥
 गुरु-दत्तां स्वयं-लब्धां भक्तैरपि सुपूजिताम् ॥
 व्यंगांगीमपि सेवेत यदि भावो न बाध्यते ॥८९॥

(नित्यसेवाना स्वप्नो उपक्रम)

प्रातरारभ्य मध्याह्नावधिः यैवापराह्नके ॥
 तत्तल्लीलानुभावेन भजेत् स्व-गुरु-सम्भताम् ॥९०॥
 वस्त्रैश्च भूषणैर् गन्धैः नैवेद्यैर् व्यञ्जनैः शुभैः ॥
 देश-काल-विभूतीनाम् अनुसारेण सेवनम् ॥९१॥
 प्रेमणा परियरेत् साधुः यावज्जिवं समाहितः ॥
 तेनास्य भावनासिद्धिः यथा स्यात् कृतकृत्यता ॥९२॥

(प्रातःकालमां जग्या पछी भगवत्स्मरण शौच आयमनादि स्नान
 आदिना नियमो)

प्रातः पाश्यात्य-यामे-ऽसौ समुत्थाय शुचिर् धिया ॥
 स्मरेद् भगवतो लीलां गायेत् तस्य गुणान् गिरा ॥९३॥
 प्रातः कृत्यं ततः कार्यं बहिर्गत्वा यथोदितम् ॥
 मुष्णशुद्धिः ततो नित्यं सौगन्धाभ्यञ्जनं भवेत् ॥९४॥
 मलस्नानं गृहे कार्यं तप्तोदक-परोदकैः ॥
 तस्योपरि श्रीयमुना-जलैः स्नानं स्तवैश्च वा ॥९५॥
 तीर्थ-स्थाने मल-स्नानं कृत्वा तीरे-ऽभिमञ्जनम् ॥

(સ્નાન પછી વસ્ત્ર ધારણ કરવાની, ઘરે પાછા આવવાની, તિલક-છાપા ધારણ કરવાની, ચરણામૃત લેવાની, તુલસીમાળા ધારણ કરવાની, પ્રાતઃસન્ધ્યા-જપ કરવાની રીતિ.)

તતસ્તુ ધારણં શુદ્ધ-કૌશેયામ્બર-યુગ્મયોઃ ॥૯૭॥
 પાદુકાભિર્ ગૃહે યાનં સ્પર્શનં નૈવ કસ્યચિત્ ॥
 કુંકુમસ્યોર્ધ્વપુંડ્રાણિ દ્વાદશાંગેષુ નામભિઃ ॥૯૮॥
 શંખ-ચક્રાદિ-મુદ્રાશય ગોપી-ચન્દન-મૃત્સ્નયા ॥
 ચરણામૃત-પાનં ચ લેપશ્યાપિ વિશુદ્ધયે ॥૯૯॥
 તતસ્તુ તુલસી-માલાં ધૃત્વા સન્ધ્યાં સમાચરેત્ ॥

(તે પછી પોતાના પરિવારજનોને સાથે લઈને સેવ્યપ્રભુના મન્દિરમાં પ્રવેશ, મન્દિરની ભૂમિનું માર્જન, સેવાના પાત્રો માંજવા, મંગલભોગની તૈયારી કરીને પ્રભુને જગાવીને સિંહાસન ઉપર પધરાવવા)

પરિચર્યા હરેઃ કાર્યા પરિવારજનૈઃ સહ ॥૧૦૦॥
 ગત્વા હરિપદં પદ્ભ્યાં સ્તુત્વા દ્વારં પ્રણમ્ય ચ ॥
 પ્રવિશ્ય માર્જનૈર્ લેપૈઃ પાત્રાણાં શોધનં ચરેત્ ॥૧૦૧॥
 સમ્ભૃત્ય સર્વસમ્ભારં પ્રાતરાશાદિ-પૂર્વકમ્ ॥
 પ્રબોધ્ય શ્રીહરિં પ્રેમગા મુખશુદ્ધ્યંશુક્રાદિભિઃ ॥૧૦૨॥
 અલંકૃત્ય તતઃ સિંહાસને સમુપવેશયેત્ ॥

(તે પછી ભોગ સરાવીને મંગલાના પદ ગાવા અને મંગલા આરતી કરવી, પ્રભુને સ્નાન-અંગવસ્ત્ર કરાવવા, શૃંગાર ધરાવવા, બીડા ધરવા, આરસી દેખાડવી અને ઋતુ-કાળ અનુસાર સજાવટ કરવી. તે પછી

गायन-वादन सहित धूप-दीप-आरती करती वज्रते ज्ञो निजजन भक्त
होय तो तेओने दर्शन करवा होय तो कराववा)

हैयंगवीनपक्वान्नैः ताम्बूलैः सुजलैर् यजेत् ॥१०३॥
ततो नीराजनं कार्यं मंगलं गीत-वाद्यकैः ॥
अभ्यंगोन्मर्दनैः स्नानं गृहस्नान-विधानतः ॥१०४॥
स्तुत्वा कलिन्दज्जं स्नाते कुर्यात् सम्प्रोचनांशुकम् ॥
शृंगारं रंजितैर् वस्त्रैः चित्रैर् आभरणैरपि ॥१०५॥
मायुर-मुकुटै रभ्यैः वेणुवेत्रैः सुमाल्यकैः ॥
वितानैः प्रसरैः शुभ्रैः प्रतिसारैर् नवैर् नवैः ॥१०६॥
जल-कीडोपस्कुरैश्च ताम्बूला मोद-दूर्पणैः ॥
व्यजनैर् जल-भृंगारैः देश-कालानुसारिभिः ॥१०७॥
अलंकृत्यैव सप्रेम स्वीयान् भक्तान् प्रदर्शयेत् ॥
तौर्यत्रिकेन तत्रापि धूप-दीपादिनार्तिकम् ॥१०८॥
ततो नानाविधैः शुद्धैश्च यतुर्विध-सुभोजनैः ॥
सम्भृतं स्वर्णपात्रन्तु हरेरग्रे निवेदयेत् ॥१०९॥
तुलसीं शंभु-तोयेन गायत्र्यास्मिन् निधाय च ॥
अेतत् समर्पितं देव भक्त्या मे प्रतिगृह्यताम् ॥११०॥
राजभोगं समर्प्येवं ॥

(राजभोग धरीने पछी गोत्रास आपवा जवुं, अने प्रभु आरोगता
होय त्यारे बाकी रहेला जप-पाठ, मध्याह्नसंध्या वगैरे करवा)

રાજભોગં સમર્પ્યેવં, બહિર્ ગોગ્રાસમ્ આચરેત્ ॥
તતોડવશિષ્ટં જાપ્યાદિ માધ્યાહ્નિકમ્ ઈલાચરેત્ ॥૧૧૧॥

(સમય થયે આચમન કરાવી, બીડા અને માલા પધરાવવા, ભોગ સરાવીને, ઝારી ભરવી. રાજભોગ સન્મુખમાં આરસી દેખાડી ચંવર ફેરવી, ગાયન-વાદન સહિત આરતી કરવી, દંડવત પ્રણામ કરી અનૌસર કરાવવા)

તતસ્ત્વાચમનં દત્વા તામ્બૂલં માલ્યજાં સ્નજમ્ ॥

અપસાર્ય વિશોધ્યાત્ર નૈવેદ્યં જલમાનયેત્ ॥૧૧૨॥

તતો રાજવિભૂતીનામ્ આદર્શૈશ્ ચામરૈર્ ભજેત્ ॥

ગીતાદ્યુત્સવતો દ્યેનં નીરાજ્ય ચ પ્રણમ્ય ચ ॥૧૧૩॥

હૃદિ કૃત્વા પિધાયાસ્ય મન્દિરં બહિર્ આવ્રજેત્ ॥

(અનૌસર કરાવી પ્રસાદી માલા-બીડાં માથે ચઢાવીને પ્રભુમન્દિરને પ્રણામ કરીને ઘરે પાછા ફરવું. માધ્યાહ્નિક કર્મ બાકી રહ્યા હોય તે પણ કરીને શ્રીમદ્ભાગવતનો પાઠ કરવો, વૈશ્વદેવ, યથાશક્તિ ભક્ત અતિથિ અથવા દીન જનોને મહાપ્રસાદ લેવડાવી પોતે પણ મહાપ્રસાદ લેવો)

સગૂર્ગન્ધાદિ શિરો ધૃત્વા પ્રણમ્યૈવ ગૃહં વ્રજેત્ ॥૧૧૪॥

માધ્યાહ્નિકં સમાપ્યૈવ શ્રીમદ્ભાગવતં પઠેત્ ॥

તતોભક્તજનેભ્યોડસ્ય પ્રસાદંશક્તિતોભજેત્ ॥૧૧૫॥

સમાગતેભ્યો વિપ્રેભ્યો દીનેભ્યશ્ચ યથાયથમ્ ॥

દત્વા સ્વીયજનૈર્ ભુક્તિઃ વૈશ્વદેવોડપિ તત્ર વૈ ॥૧૧૬॥

(તે પછી કુટુંબ-ઘર-ગૃહસ્થિ સમ્બન્ધિ પાપપ્રચુર ન હોય તેવી વાત-ચીત કરવી હોય તો કરવી, ક્યાંય આજીવિકાર્થે જવું જરૂરી ન હોય તો

शास्त्रोनुं अवलोकन करवुं, अथवा आज्ञविकार्ये व्यस्त रहवुं पडतुं होय तो पाण अेक याम तो भागवत्सेवा करवीण. दरिद्र कुटुंबार्त णे विद्वान होय तेणे भागवतनो पाठ करवो, अविद्वान होय तेणे विद्वाननी सेवा करवी अथवा तेना मुझे भागवतनुं श्रवण करवुं.)

ततो वार्ता स्वकीयानां बहु-पापैरनाकुलाम् ॥
यात्रार्थमेव सेवेत नाभिवेशोऽत्र सम्यरेत् ॥११७॥
सम्पन्न-वृत्तिर् भक्तानां शास्त्राणि परिभावेत् ॥
सर्वथा वृत्त्यभावेतु याममात्रं भजेद् हरिम् ॥११८॥
दरिद्रश्य कुटुम्भार्तः विद्वान् भागवतं पठेत् ॥
अविद्वान् अस्य सेवायां साहाय्यं श्रवणं च वा ॥११९॥

(ते पछी सांण पडे आयमन करी तांबूल लई मुजने शुद्ध करीने तिलक धारण करवुं आ प्रमाणे पोते पाण शुद्ध थवुं)

सायं सन्ध्या-ऽथ पुंजाणि धृत्वा ताम्बूलतो मुष्मम् ॥
संशोध्यायम्य शुद्धो -ऽसौ... ..

(ते पछी प्रभुना उत्थापन कराववा, उत्थापन भोगमां कन्दमूल-इल धरवा, पुष्पमावा धरावी जारी भरवी. पछी आवनीना पढ गाता-वगाडता आरती करवी, सायंकाळमां पाण पोतानी शक्ति अनुसार शयनभोग धरवा. पछी आरती करीने प्रभुने शय्या उपर पोढाडवा)

... .. प्रभोर् उत्थापनं यरेत् ॥१२०॥
कन्द-मूलैः इलैर् गव्यैः सुमाल्यैः सुजलैरपि ॥
सन्तोष्य मुरज्जदीनां संगीतेनापि तोषयेत् ॥१२१॥

गायेद् ભક્ત-કૃતૈઃ પદૈઃ હૃદૈર્ લીલા-રહસ્યકૈઃ ॥
 તતો નીરાજયેન્ નાથમ્ આયાન્તં વ્રજ-મંડલે ॥૧૨૨॥
 સાયંકાલેઽપિ નૈવેદ્યં યથા-વિભવ-વિસ્તરઃ ॥
 નીરાજનં ચ શયનં યથાયોગ્યં વિભાવયેત્ ॥૧૨૩॥

(પ્રભુને પોઢાડીને ઉત્થાપનથી પૂર્વે જો સંધ્યા કરી ન હોય તો સાયંસંધ્યા અને સાયંહોમ કરીને મહાપ્રસાદ લેવો. નિત્ય ભાગવતકથા વાંચી-સાંભડીને ભગવચ્ચરણારવિન્દનું ધ્યાન ધરીને સુવામાટે જવું. આરીતે જીવનક્રમને નભાવવાવાળો કૃતકૃત્ય થઈ શ્રીહરિને પ્રાપ્ત થાય છે)
 સાયંસંધ્યાઽઽહુતીશ્યાપિ કૃત્વા ભુક્ત્વા નિવેદિતમ્ ॥
 કથયેદ્ શૃણુયાદ્ વાપિ લીલાં ભગવતો-ઽન્વહમ્ ॥૧૨૪॥
 તતઃ શયીત શુદ્ધો-ઽસૌ ભાવયન્ ભગવત્પદમ્ ॥
 સુતાર્થિની સ્વપત્ની યેદ્ વ્રજેત્ તાં જેતુમ્ ઈન્દ્રિયમ્ ॥૧૨૫॥
 ઈત્યેવં યસ્ય દિવસા યાન્તિ ભક્તસ્ય ભૂતલે ॥
 સએવ કૃતકૃત્યો ઽસ્તિહરિસ્તમ્ અનુશિલ્યતિ ॥૧૨૬॥

(ગ્રન્થોપસંહાર)

ઈત્યેવં ભક્તિશાસ્ત્રેષુ યદાચારો નિરૂપિતઃ ॥
 તદાચારં ભજેદ્ અત્ર નાન્યથા ગતિરિષ્યતે ॥૧૨૭॥

॥ ઈતિ શ્રીમદ્ભગવદ્-વદનાવતાર-શ્રીવલ્લભદીક્ષિત-તનુજ
 શ્રીગોપીનાથ-દીક્ષિત-વિરચિતા સાધનદીપિકા સમાપ્તા ॥

॥ यतुःश्लोकी ॥

(पुष्टिमार्गीयं ज्जवोमाटे औदिकं पारलौकिकं सर्वविधं हितना सिद्धं
करवावाणा व्रज्जधिपं ज्ञ सर्वात्मभावधी सेवनीय)

सदा सर्वात्म-भावेन भजनीयो व्रजेश्वरः ॥
करिष्यति सञ्जेवास्मद् औदिकं पारलौकिकम् ॥१॥

(पुष्टिमार्गमां अन्याश्रय तेमज्जे स्वेवमार्गीयं ज्ञनं लोय तेमां
अनात्मभावपणुं क्यारेयं न करवो)

अन्याश्रयो न कर्तव्यः सर्वथा बाधकस्तु सः ॥
स्वकीयेष्वात्मभावश्च कर्तव्यः सर्वथा सदा ॥२॥

(काल-कर्म-स्वभाव आदि दोषो दूर करनारा श्रीकृष्णं ज्ञ सदा
सर्वात्मना सेव्यं छे; श्रीकृष्णभक्तोमां दोषबुद्धिं न करवी)

सदा सर्वात्मना कृष्णः सेव्यः कालादि-दोषनुत् ॥
तद्भक्तेषु यं निर्दोष-भावेन स्थेयम् आदरात् ॥३॥

(भगवान् श्रीकृष्णमांज् आपणुं मनं लगावणुं के ज्जेथी कलिकाल कठिनं
लोवा छतां बाधकं नहि थाय)

भगवत्येव सततं स्थापनीयं मनः स्वयम् ॥
कालो-ऽयं कठिनोऽपि श्रीकृष्ण-भक्तान् न बाधते ॥४॥

॥ ईति श्रीविष्णुलेश्वरप्रभुचरणविरचिता यतुःश्लोकी समाप्ता ॥

॥श्रीपरिवृढाष्टकम्॥

कलिन्दोद्भूतायास् तटम् अनुयरन्तीं पशुपत्नं

रहस्येकां दृष्ट्वा नव-सुभग-वक्षोज-युगलाम् ॥

दढं नीविग्रन्थिं श्लथयति मृगाक्ष्या उठतरं

रति-प्रादुर्भावो भवतु सततं श्रीपरिवृढे ॥१॥

समायाते स्वस्मिन् सुर-निलय-साम्यं गतवति

ब्रजे वैशिष्ट्यं यो निज-पदगताब्जकुश-यवैः ॥

अकार्पात् तस्मिन् मे यद्दकुल-समुद्रासित-मणौ

रति-प्रादुर्भावो भवतु सततं श्रीपरिवृढे ॥२॥

‘छिडी-डी-डी’कारान् प्रतिपशु वने कुर्वति सदा

नमद्-ब्रह्मेशेन्द्र-प्रभृतिषु य मौनं धृतवति ॥

मृगाक्षीभिः स्वेक्षा-नव-कुवलयैर् अर्थित-पदे

रति-प्रादुर्भावो भवतु सततं श्रीपरिवृढे ॥३॥

सकृत् स्मृत्वा कुम्भी यम् ईड परमं लोकम् अगमत्

थिरं ध्यात्वा धाता समधिगतवान् यं न तपसा ॥

विभौ तस्मिन् मह्यं सजल-जलदावी-निभ-तनौ

रति-प्रादुर्भावो भवतु सततं श्रीपरिवृढे ॥४॥

पराकाष्ठा प्रेमगः पशुप-तरुणीनां क्षितिभुजं

सुदप्तानां त्रासास्पदम् अभिल-भाग्यं यद्दुपतेः ॥

विभुर् यस् तस्मिन् मे दर-विक्रय-जम्बालज-मुष्णे
 रति-प्रादुर्भावो भवतु सततं श्रीपरिवृढे ॥५॥
 दर-प्रादुर्भूत-द्विज-गण-महः-पूरित-वने
 यरन् कुर्वां राका-रुचिरतर-शोभाधिक-रुचिः ॥
 हरिर् यस् तस्मिन् स्त्री-गण-परिवृतो नृत्यति सदा
 रति-प्रादुर्भावो भवतु सततं श्रीपरिवृढे ॥६॥
 स्फुरद्-गुण-पुंजकलित-निज-पादाब्ज-विलुठत्-
 स्रजि श्यामा-कामास्पद-पद-युगे मेयक-रुचिः ॥
 वरांगे शृंगारं दधति शिषिनां पिच्छ-पटलै
 रति-प्रादुर्भावो भवतु सततं श्रीपरिवृढे ॥७॥
 दुरन्तं दुःखाब्धिं उसित-सुधया शोषयति यो
 यदास्येन्दुर् गोपी-नयन-नलिनानन्द-करणम् ॥
 अनंगः सांगत्वं प्रजति मम तस्मिन् मुररिपौ
 रति-प्रादुर्भावो भवतु सततं श्रीपरिवृढे ॥८॥
 र्धं यः स्तोत्रं श्रीपरिवृढ-समीपे पठति वा
 शृणोति श्रद्धावान् रति-पति-पितुः पादयुगले ॥
 रतिं प्रेष्युः शश्वत् कुवलय-दल-श्यामल-तनौ
 रतिः प्रादुर्भूता भवति न यिरात् तस्य सुदढा ॥९॥
 ॥ र्धति श्रीवल्लभाचार्यविरचितं श्रीपरिवृढाष्टकं समाप्तम् ॥

॥ श्रीकृष्णष्टकम् ॥

श्रीगोप-गोकुल-विवर्धन ! नन्दसूनो !

राधापते ! ब्रजजनार्ति-हरावतार ! ॥

मित्रात्मज-तट-विहारण ! दीनबन्धो !

दामोदरा(!)ऽय्युत ! विभो ! मम देहि दास्यम् ॥१॥

श्रीराधिकारमण ! माधव ! गोकुलेन्द्र-

सूनो ! यदूत्तम ! रमार्थित-पादपत्र ! ॥

श्रीश्रीनिवास ! पुरुषोत्तम ! विश्वमूर्ते !

गोविन्द ! यादवपते ! मम देहि दास्यम् ॥२॥

गोवर्धनोद्धरण ! गोकुलवल्लभाद्य !

वंशोद्धटा(!)ऽऽलय ! हरे(!)ऽञ्जिललोकनाथ ! ॥

श्रीवासुदेव ! मधुसूदन ! विश्वनाथ !

विश्वेश ! गोकुलपते ! मम देहि दास्यम् ॥३॥

रासोत्सवप्रिय ! बलानुज ! सत्पराशे !

भक्तानुकम्पित ! भवार्तिहरा(!)दिनाम ! ॥

विज्ञानधाम ! गुणधाम ! किशोरमूर्ते !

सर्वेश ! मंगलतनो ! मम देहि दास्यम् ॥४॥

सद्धर्मपाल ! गरुडासन ! यादवेन्द्र !

ब्रह्माण्यदेव ! यदुनन्दन ! भक्तिदान ! ॥

सं क र्ष ण प्रि य ! कृ पा ल य ! दै व ! वि ष्णु णो !

स त् य प्र ति ज्ञ ! भ ग व न् ! म म दै हि द्वा स्य म् ॥ ५ ॥

गो पी ष्ण न - प्रि य त म - क्ति य यै क ल ब्ध !

रा धा व र ! प्रि य व रे ण्य ! श र ण्य ना थ ! ॥

आ श्च र्य बा ल ! व र दै श्च व र ! पू र्ण का म !

वि द्ध त्त मा श्र य ! वि भो ! म म दै हि द्वा स्य म् ॥ ६ ॥

क न्द र्प - को टि - म द - हार ण ! ती र्थ की र्ते !

वि श्वै क व न्द ! क रु णा र्ण व ! ती र्थ पा द ! ॥

स र्व ज्ञ ! स र्व व र द्वा (!) ऽ ऽ श्र य क ल्प वृ क्ष !

न रा य णा (!) ऽ ऽ भि ल गुरो ! म म दै हि द्वा स्य म् ॥ ७ ॥

वृ न्दा व नेश्च व र ! मु कु न्द ! म नो ज्ञ वेष !

वं शी - वि भू षि त - क रा भ्जु ष ! प च्च ने त्र ! ॥

वि श्वेश ! केश व ! ब्र णो त्स व ! भ क्ति व श्य !

दै वेश ! पा ऽ व प ते ! म म दै हि द्वा स्य म् ॥ ८ ॥

श्री कृ ष्ण ण स्त व - र त्त न म ष्ट क मि दं स र्वार्थ दं व ण्य र्थ ता म्

भ क्तानां य हि तं उ रेश्च नित रां यो वै पठे त् पा व न म् ॥

त स्या सौ ब्र ण रा ण - सू नु र् अ तु लां भ क्तिं स्व पा द्वा भ्जु षे

स त्सै व्ये प्र द द्वा ति गो कु ल प तिः श्री रा धि का व ल्ल भः ॥ ९ ॥

॥ ९ ॥ इति श्रीमद्-वल्लभाचार्यविरचितं श्रीकृष्णष्टकं समाप्तम् ॥

॥ श्रीगिरिराजधार्यष्टकम् ॥

भक्ताभिलाषा-य रिता नुसारी

दुग्धादि-यौर्येण यशो-विसारी ॥

कुमारतानन्दित-धोष-नारिः

मम प्रभुः श्रीगिरिराजधारी ॥१॥

ब्रह्मंगना-वृन्द-सदा-विहारी

अंगैर्गुह्यंगारतमोपहारी ॥

कीडा-रसावेश-तमो-ऽभिसारी

मम प्रभुः श्रीगिरिराजधारी ॥२॥

वेणुस्वतानन्दित-पन्तगारी

रसातलानृत्यपट-प्रथारी ॥

कीडन्वयस्याकृति-द्वैत्यमारी

मम प्रभुः श्रीगिरिराजधारी ॥३॥

पुलिन्ददारहित-शम्भरारी

रमासदोदार-दयाप्रकारी ॥

गोवर्धने कन्दङ्गलोपहारी

मम प्रभुः श्रीगिरिराजधारी ॥४॥

कलिन्दज-कूल-दुकूलहारी

कुमारिका-कामकला-वितारी ॥

वृन्दावने गोधन-वृन्द-थारी

मम प्रभुः श्रीगिरिराजधारी ॥५॥

ब्रजेन्द्र-सर्वाधिक-शर्मकारी

महेन्द्र-गर्वाधिक-गर्वहारी ॥

वृन्दावने कन्दड़लोपहारी

मम प्रभुः श्रीगिरिराजधारी ॥६॥

मनःकलानाथ-तमो-विहारी

वंशीरवाकारित-तत्कुमारी ॥

रासोत्सवोद्वेष्ट-रसाब्धिसारी

मम प्रभुः श्रीगिरिराजधारी ॥७॥

मत्तद्विपोद्दाम-गतानुकारी

लुंठत्प्रसूनाप्रपटीनहारी ॥

रामोरस-स्पर्श-कर-प्रसारी

मम प्रभुः श्रीगिरिराजधारी ॥८॥

॥४॥ श्रीवल्लभाचार्यविरचितं गिरिराजधार्थष्टकं सम्पूर्णम् ॥

॥ श्रीगोपीजनवल्लभाष्टकम् ॥

नवाम्बुदानीक-मनोहराय

प्रकुल्ल-राजव-विलोचनाय ॥

वेषुस्वनैर् मोदित-गोकुलाय

नमोऽस्तु गोपीजनवल्लभाय ॥१॥
 किरीट-केयूर-विभूषिताय
 श्रैवेय-माला-मणि-रंजिताय ॥
 स्फुरत्फलत्कान्धन-कुंडलाय
 नमोऽस्तु गोपीजनवल्लभाय ॥२॥
 द्विव्यांगना-वृन्द-निषेविताय
 स्मित-प्रभा-यारु-मुष्णाम्बुजाय ॥
 त्रैलोक्य-सम्मोहन-सुन्दराय
 नमोऽस्तु गोपीजनवल्लभाय ॥३॥
 रत्नादि-मूलालय-संश्रिताय
 कल्पद्रुमशाय-समाश्रिताय ॥
 हेमस्फुरन्मंडल-मध्यगाय
 नमोऽस्तु गोपीजनवल्लभाय ॥४॥
 श्रीवत्सरोमावलि-रंजिताय
 वक्षःस्थले कौस्तुभ-भूषिताय ॥
 सरोज-किंजल्क-निभांशुकाय
 नमोऽस्तु गोपीजनवल्लभाय ॥५॥
 द्विव्यांगुलीयांगुलि-रंजिताय
 मयूर-पिच्छच्छवि-शोभिताय ॥

वन्य-स्रज्जलंकृत-विश्रुताय

नमोऽस्तु गोपीजनवल्लभाय ॥६॥

मुनीन्द्र-वृन्दैर्अभिसंस्तुताय

क्षरत्पयो-गोकुल-गोकुलाय ॥

धर्मार्थकामामृत-साधकाय

नमोऽस्तु गोपीजनवल्लभाय ॥७॥

अनस्तमःस्तोम-द्विवाकराय

भक्तस्य चिन्तामणि-साधकाय ॥

अशेष-दुःखामय-भेषज्याय

नमोऽस्तु गोपीजनवल्लभाय ॥८॥

॥ इति श्रीमद्रत्नललायार्यविरचितं गोपीजनवल्लभाष्टकं समाप्तम् ॥

॥ श्रीगधुराष्टकम् ॥

अधरं मधुरं वहनं मधुरं नयनं मधुरं उसितं मधुरम् ॥

हृदयं मधुरं गमनं मधुरं मधुराधिपतेरजिलं मधुरम् ॥१॥

वयनं मधुरं यरितं मधुरं वसनं मधुरं वलितं मधुरम् ॥

यलितं मधुरं अमितं मधुरं मधुराधिपतेरजिलं मधुरम् ॥२॥

वेणुर् मधुरो रेणुर् मधुरो पाणिर् मधुरः पादौ मधुरौ ॥

नृत्यं मधुरं सभ्यं मधुरं मधुराधिपतेरजिलं मधुरम् ॥३॥

गीतं मधुरं पीतं मधुरं भुक्तं मधुरं सुप्तं मधुरम् ॥

३५ मधुरं तिलकं मधुरं मधुराधिपतेरजिलं मधुरम् ॥४॥
 करणं मधुरं तरणं मधुरं उरणं मधुरं रमाणं मधुरम् ॥
 वमितं मधुरं शमितं मधुरं मधुराधिपतेरजिलं मधुरम् ॥५॥
 गुंज मधुरा माला मधुरा यमुना मधुरा वीथी मधुरा ॥
 सखिलं मधुरं कमलं मधुरं मधुराधिपतेरजिलं मधुरम् ॥६॥
 गोपी मधुरा लीला मधुरा युक्तं मधुरं मुक्तं मधुरम् ॥
 दृष्टं मधुरं शिष्टं मधुरं मधुराधिपतेरजिलं मधुरम् ॥७॥
 गोपा मधुरा गावो मधुरा यष्टिर् मधुरा सृष्टिर् मधुरा ॥
 दलितं मधुरं इलितं मधुरं मधुराधिपतेरजिलं मधुरम् ॥८॥
 ॥ इति श्रीमद्भूल्लभाचार्यप्रकटितं मधुराष्टकं सम्पूर्णम् ॥

॥श्रीगोकुलेशाष्टकम्॥

नन्द-गोप-भूप-वंश-भूषणं विदूषणं
 भूमि-भूति-भूरि-भाग्य-भाजनं भयापहम् ॥
 धेनु-धर्म-रक्षणगावतीर्णा-पूर्णा-विग्रहं
 नील-वारि-वालकान्ति-गोकुलेशम् आश्रये ॥१॥
 गोप-बाल-सुन्दरी-गण्णावृतं कला-निधिं
 रास-मंडली-विहार-कारि-काम-सुन्दरम् ॥
 पद्मयोनि-शंकरादि-देव-वृन्द-वन्दितं
 नील-वारि-वालकान्ति-गोकुलेशम् आश्रये ॥२॥

गोपराज-रत्नराजि-मन्दिरानुरिंगणं

गोपबाल-बालिका-कलानुरुद्ध-गायनम् ॥

सुन्दरी-मनोज-भाव-भाजनाम्बुजाननं

नील-वारि-वालकान्ति-गोकुलेशम् आश्रये ॥३॥

कंस-केशि-कुंजराज-दृष्ट-दैत्य-दारुणम्

ईन्द्र-सृष्ट-वृष्टि-वारि-वारणोद्धृतायलम् ॥

कामधेनु-कारिताभिधान-गान-शोभितं

नील-वारि-वालकान्ति-गोकुलेशम् आश्रये ॥४॥

गोपिका-गृहान्त-गुप्त-गव्य-यौर्य-यंयलं

दुग्ध-भांड-भेद-भीत-लज्जितास्य-पंकजम् ॥

धेनु-धूलि-धूसरांग-शोभि-हार-नूपुरं

नील-वारि-वालकान्ति-गोकुलेशम् आश्रये ॥५॥

वत्स-धेनु-गोप-बाल-भीषणास्यवह्निपं

केकिपिच्छ-कल्पितावतंस-शोभिताननम् ॥

वेणुवाद्य-मत्त-धोष-सुन्दरी-मनोहरं

नील-वारि-वालकान्ति-गोकुलेशम् आश्रये ॥६॥

गर्वितामरेन्द्रकल्प-कल्पितान्न-भोजनं

शारदारविन्द-वृन्द-शोभि-हंसज्वरतम् ॥

दिव्यगन्ध-लुब्धभृंग-पारिजत-मालिनं

नील-वारि-वालकान्ति-गोकुलेशम् आश्रये ॥७॥
 वासरावसान-गोष्ठ-गामि-गो-गणानुगं
 धेनुदोह-दोह-गोह-मोह-विस्मयक्रियम् ॥
 स्वीय-गोकुलेशदान-दत्त-भक्त-रक्षणं
 नील-वारि-वालकान्ति-गोकुलेशम् आश्रये ॥८॥
 ॥ इति श्रीरघुनाथञ्जितं श्रीगोकुलेशाष्टकं सम्पूर्णम् ॥

॥श्रीगोपीजनवल्लभाष्टकम्॥

सरोज-नेत्राय कृपायुताय
 मन्दारमालापरिभूषिताय ॥
 उदारदासाय लसन्मुखाय
 नमोस्तु गोपीजनवल्लभाय ॥१॥
 आनन्दनन्दादिकदायकाय
 बकीबकप्राणविनाशकाय ॥
 भृगेन्द्र-उस्ताग्रजभूषणाय
 नमोस्तु गोपीजनवल्लभाय ॥२॥
 गोपाललीलाकृतकौतुकाय
 गोपालकाञ्चन-ञ्चनाय ॥
 भक्तैकगम्याय नवप्रियाय

नमोस्तु गोपीजनवल्लभाय ॥३॥
 मथान-भंडाजिलभंजनाय
 हैयंगवीनाशन-रंजनाय ॥
 गोस्वादुदुग्धामृत-पोषिताय
 नमोस्तु गोपीजनवल्लभाय ॥४॥
 कलिन्दज-कूल-कुतूहलाय
 किशोर-रूपाय मनोहराय ॥
 पिशंग-वस्त्राय नरोत्तमाय
 नमोस्तु गोपीजनवल्लभाय ॥५॥
 धराधराभाय धराधराय
 शृंगार-हारावलि-शोभिताय ॥
 समस्त-गर्भोक्ति-सुलक्षणाय
 नमोस्तु गोपीजनवल्लभाय ॥६॥
 धर्मिन्द्र-कुम्भस्थल-भंडनाय
 विदेशवृन्दावनभंडनाय ॥
 लंसाय कंसासुर-मर्दनाय
 नमोस्तु गोपीजनवल्लभाय ॥७॥
 श्रीदेवकीसूनु-विमोक्षणाय
 क्षत्तोद्धवाकूर-वर-प्रदाय ॥

गदासिशंभाञ्ज- यतुर्भुञ्जय

नमोस्तु गोपीञ्जनवल्लभाय ॥८॥

॥४॥ श्रीहरिदासोक्तं श्रीगोपीञ्जनवल्लभाष्टकं सम्पूर्णम् ॥

॥स्वस्वामिपाण्डियुगसाष्टकम्॥

आसाताम् अक-शरणे विहिताकरणे हृदि ॥

स्वामिनौ वल्माधीश-विट्ठलेशाभिधौ सदा ॥१॥

कृपां प्रकुरुतां दीने स्वतयेव कृपाकरौ ॥

स्वामिनौ वल्माधीश-विट्ठलेशाभिधौ सदा ॥२॥

प्रसीदतां मयि श्रीमद्ब्रजेशचरणाश्रये ॥

स्वामिनौ वल्माधीश-विट्ठलेशाभिधौ सदा ॥३॥

दास्यं प्रयच्छतां मह्यं समस्त-इल-मूर्धगम् ॥

स्वामिनौ वल्माधीश-विट्ठलेशाभिधौ सदा ॥४॥

कदापि माम् अनन्यं मा त्यजेतां निज-सेवकम् ॥

स्वामिनौ वल्माधीश-विट्ठलेशाभिधौ सदा ॥५॥

प्रमेय-बल-मात्रेण गृह्णीतां मत्करं दृढम् ॥

स्वामिनौ वल्माधीश-विट्ठलेशाभिधौ सदा ॥६॥

आर्तिं निवारयेतां मे मस्तके उस्त-धारणैः ॥

स्वामिनौ वल्माधीश-विट्ठलेशाभिधौ सदा ॥७॥

मन्मूर्धनि विराजेतां प्रभुर् लोकविलक्षणम् ॥

स्वामिनौ वल्माधीश-विद्वलेशाभिधौ सदा ॥८॥

॥४॥ श्रीहरिदासविरचितं स्वस्वामिपाणिपुगवाष्टकं सम्पूर्णम् ॥

॥श्रीकृष्णशरणाष्टकम्॥

सर्व-साधन-हीनस्य पराधीनस्य सर्वतः ॥

पाप-पीनस्य हीनस्य श्रीकृष्णः शरणं मम ॥१॥

संसार-सुख-सम्प्राप्ति-सम्मुखस्य विशेषतः ॥

बहिर्मुखस्य सततं श्रीकृष्णः शरणं मम ॥२॥

सदा विषय-कामस्य देहारामस्य सर्वथा ॥

दृष्ट-स्वभाव-वामस्य श्रीकृष्णः शरणं मम ॥३॥

संसार-सर्प-दंष्ट्रस्य धर्म-भ्रष्टस्य दुर्मतेः ॥

लौकिक-प्राप्ति-कष्टस्य श्रीकृष्णः शरणं मम ॥४॥

विस्मृत-स्वीय-धर्मस्य कर्म-मोहित-येतसः ॥

स्वल्प-ज्ञान-शून्यस्य श्रीकृष्णः शरणं मम ॥५॥

संसार-सिन्धु-मग्नस्य भग्न-भावस्य दुष्कृतेः ॥

दुर्भाव-लग्न-मनसः श्रीकृष्णः शरणं मम ॥६॥

विवेक-धैर्य-भक्त्यादि-रहितस्य विशेषतः ॥

विरुद्ध-करणसक्तेः श्रीकृष्णः शरणं मम ॥७॥

विषयाकान्त-द्वेष्टस्य वैमुष्य-हृत-सन्मतेः ॥
 ईन्द्रियाश्व-गृहीतस्य श्रीकृष्णः शरणं मम ॥८॥
 अतद् अष्टक-पाठेन ह्येतद् उक्तार्थ-भावनात् ॥
 निज्यार्य-पदाभ्योऽ-सेवकोऽन्यम् आप्तुयात् ॥९॥
 ॥१॥ श्रीहरिदासोक्तं श्रीकृष्णशरणं अष्टकं सम्पूर्णम् ॥

॥पञ्चाक्षरगणेशस्तोत्रम्॥

दृष्टतमो-ऽमि दया-रहितोऽपि
 विधर्म-विशेष-कृति-प्रार्थितोऽपि ॥
 दुर्जन-संगरतो-ऽप्यवरोपि य
 'कृष्ण तवास्मि' न यास्मि परस्य ॥१॥
 लोभरतो-ऽप्यभिमान-युतोऽपि
 परहित-करुण-कृत्यकरोऽपि ॥
 क्रोधपरो-ऽप्यविवेक-हतोऽपि
 'कृष्ण तवास्मि' न यास्मि परस्य ॥२॥
 काममयोऽपि गताश्रयणोऽपि
 पराश्रयणाशय-यंचलितोऽपि ॥
 वैषयिकादर-संवलितोऽपि य
 'कृष्ण तवास्मि' न यास्मि परस्य ॥३॥

उत्तम-धैर्य-विभिन्न-तरोऽपि

निजोदर-पोषण-हेतुपरोऽपि॥

स्वीकृत-मत्सर-मोह-मदोऽपि य

‘कृष्ण तवास्मि’ न यास्मि परस्य॥४॥

भक्ति-पथादर-मात्रकृतोऽपि

व्यर्थ-विरुद्ध-कृति-प्रसृतोऽपि॥

त्वत्पद-सम्भुजता-पतितोऽपि य॥

‘कृष्ण तवास्मि’ न यास्मि परस्य॥५॥

संसृति-गेह-कलत्र-रतोऽपि

व्यर्थ-धनार्जन-भेदसहोऽपि॥

उन्मद-मानस-संश्रयणोऽपि य

‘कृष्ण तवास्मि’ न यास्मि परस्य॥६॥

कृष्ण-पथेतर-धर्म-रतोऽपि

स्वस्थिति-विस्मृतिमद्-हृदयोऽपि॥

दुर्जन-दुर्वयनादरणोऽपि य

‘कृष्ण तवास्मि’ न यास्मि परस्य॥७॥

वल्लभ-वंशजनुः-सजलोऽपि

स्वप्रभु-पादसरोज-ङ्गलोऽपि॥

लौकिक-वैदिक-वाद्यजलोऽपि य

‘कृष्ण तवास्मि’ न यास्मि परस्य ॥८॥

पञ्चाक्षर-महामन्त्र-गर्भितस्तोत्र-पाठतः ॥

श्रीमदाचार्यदासानां तदीयत्वं भवेद् ध्रुवम् ॥९॥

॥ इति श्रीहरिदासोक्तं पञ्चाक्षरमन्त्रगर्भितस्तोत्रं समाप्तम् ॥

॥श्रीपुरुषोत्तमनागसहस्रं स्तोत्रम्॥

पुराण-पुरुषो विष्णुः ‘पुरुषोत्तम’ उच्यते ॥
नाम्नां सहस्रं वक्ष्यामि तस्य भागवतोद्धृतम् ॥१॥
यस्य प्रसादाद् वागीशाः प्रजेशा विभवोन्नताः ॥
क्षुद्रा अपि भवन्त्याशु श्रीकृष्णं तं नतोऽस्म्यहम् ॥२॥
अनन्ताश्वेव कृष्णस्य लीला नामप्रवर्तिकाः ॥
उक्ता भागवते गूढाः प्रकटा अपि कुत्रचित् ॥३॥
अतस् तानि प्रवक्ष्यामि नामानि मुरवैरिणः ॥
सहस्रं यैस्तु पठितैः पठितं स्यात् शुकामृतम् ॥४॥
कृष्णनाम-सहस्रस्य ऋषिर् अग्निर् निरूपितः ॥
गायत्री य तथा छन्दो देवता पुरुषोत्तमः ॥५॥
विनियोगः समस्तेषु पुरुषार्थेषु वै मतः ॥
बीजं भक्तिप्रियः शक्तिः सत्यवाग् उच्यते हरिः ॥६॥
भक्तोद्धरण-यत्नस्तु मन्त्रोऽत्र परमो मतः ॥

अवतारित-भक्तांशः कीलकं परिकीर्तितम् ॥७॥
 अस्त्रं सर्वसमर्थशय गोविन्दः कवयं मतम् ॥
 पुरुषो ध्यानम् अत्रोक्तः सिद्धिः शरणं संस्मृतिः ॥८॥

प्रथमस्कन्धनामानि

(अधिकारलीला)

श्रीकृष्णः सख्यिदानन्दो नित्यलीला-विनोदकृत् ॥
 सर्वागम-विनोदी य लक्ष्मीशः पुरुषोत्तमः ॥९॥
 आदिकालः सर्वकालः कालात्मा माययावृतः ॥
 भक्तोद्धार-प्रयत्नात्मा जगत्कर्ता जगन्मयः ॥१०॥
 नाम-लीला-परो विष्णुः व्यासात्मा शुकमोक्षदः ॥
 व्यापि-वैकुण्ठ-दाता य श्रीमद्भागवतागमः ॥११॥
 शुकवागमृताब्धीन्दुः शौनकाद्यञ्जिलेष्टदः ॥
 भक्तिप्रवर्तकस्त्राता व्यास-चिन्ता-विनाशकः ॥१२॥
 सर्वसिद्धान्त-वागात्मा नारदाद्यञ्जिलेष्टदः ॥
 अन्तरात्मा ध्यानगम्यो भक्ति-रत्न-प्रदायकः ॥१३॥
 मुक्तोपसृप्यः पूर्णात्मा मुक्तानां रतिवर्धनः ॥
 भक्त-कार्यैक-निरतो द्रौण्यस्त्र-विनिवारकः ॥१४॥
 भक्त-स्मय-प्रणोता य भक्तवाक्-परिपालकः ॥
 ब्रह्मण्य-देवो धर्मात्मा भक्तानां य परीक्षकः ॥१५॥

आसन्न-हित-कर्ता य माया-हित-करः प्रभुः॥
 उत्तरा-प्राणदाता य ब्रह्मास्त्र-विनिवारकः॥१६॥
 सर्वतः पांडवपतिः परीक्षिच्छुद्धि-कारणम्॥
 गूढात्मा सर्ववेदेषु भक्तैक-हृदयंगमः॥१७॥
 कुन्ती-स्तुत्यः प्रसन्नात्मा परमाद्भुत-कार्य-कृत्॥
 भीष्ममुक्ति-प्रदः स्वामी भक्तमोह-निवारकः॥१८॥
 सर्वावस्थासु संसेव्यः समः सुख-हित-प्रदः॥
 कृतकृत्यः सर्वसाक्षी भक्त-श्री-रति-वर्धनः॥१९॥
 सर्व-सौभाग्य-निलयः परमाश्चर्य-रूप-धृक्॥
 अनन्यपुरुष-स्वामी द्वारका-भाग्य-भाजनम्॥२०॥
 बीज-संस्कार-कर्ता य परीक्षिञ्जज्ञान-पोषकः॥
 सर्वत्र-पूर्णा-गुणकः सर्व-भूषण-भूषितः॥२१॥
 सर्व-लक्षण-दाता य धृतराष्ट्र-विमुक्ति-दः॥
 सन्मार्ग-रक्षको नित्यं विदुर-प्रीति-पूरकः॥२२॥
 लीला-व्यामोह-कर्ता य काल-धर्म-प्रवर्तकः॥
 पांडवानां मोक्षदाता परीक्षिद्-भाग्य-वर्धनः॥२३॥
 कलि-निग्रह-कर्ता य धर्मादीनां य पोषकः॥
 सत्संग-ज्ञान-हेतुश्च श्रीभागवत-कारणम्॥२४॥
 प्राकृतादष्टमार्गश्च

द्वितीयस्कन्धनामानि

(ज्ञान-साधनलीला)

... .. श्रोतव्यः सकलागमैः ॥
कीर्तितव्यः शुद्धभावैः स्मर्तव्यश्यात्मवित्तमैः ॥२५॥
अनेक-मार्ग-कर्ता य नानाविध-गति-प्रदः ॥
पुरुषः सकलाधारः सत्त्वैक-निलयात्मभूः ॥२६॥
सर्वध्येयो योगगम्यो भक्त्या ग्राह्यः सुरप्रियः ॥
जन्मादि-सार्थक-कृतिः लीलाकर्ता पतिः सताम् ॥२७॥
आदि-कर्ता तत्त्व-कर्ता सर्व-कर्ता विशारदः ॥
नानावतार-कर्ता य ब्रह्माविर्भाव-कारणम् ॥२८॥
दश-लीला-विनोदी य नाना-सृष्टि-प्रवर्तकः ॥
अनेक-कल्प-कर्ता य सर्वदोष-विवर्जितः ॥२९॥

तृतीयस्कन्धनामानि

(सर्गलीला)

वैराग्यहेतुः तीर्थात्मा सर्व-तीर्थ-ङ्गल-प्रदः ॥
तीर्थ-शुद्धैक-निलयः स्वमार्ग-परिपोषकः ॥३०॥
तीर्थ-कीर्तिः भक्त-गम्यो भक्तानुशय-कार्यकृत् ॥
भक्ततुल्यः सर्वतुल्यः स्वेच्छा-सर्व-प्रवर्तकः ॥३१॥
गुणातीतो-ऽनवद्यात्मा सर्गलीला-प्रवर्तकः ॥
साक्षात्-सर्वजगत्कर्ता भद्रादि-प्रवर्तकः ॥३२॥

માયા-પ્રવર્તકઃ સાક્ષી માયા-રતિ-વિવર્ધનઃ॥
 આકાશાત્મા ચતુર્મૂર્તિઃ ચતુર્ધા ભૂતભાવનઃ॥૩૩॥
 રજઃ-પ્રવર્તકો બ્રહ્મા મરીચ્યાદિ-પિતામહઃ॥
 વેદકર્તા યજ્ઞકર્તા સર્વકર્તા-ઽમિતાત્મકઃ॥૩૪॥
 અનેક-સૃષ્ટિ-કર્તા ચ દશધા-સૃષ્ટિ-કારકઃ॥
 યજ્ઞાંગો યજ્ઞ-વારાહો ભૂ-ધરો ભૂમિ-પાલકઃ॥૩૫॥
 સેતુવિંધરણો જૈત્રો હિરણ્યાક્ષાન્તકઃ સુરઃ॥
 દિતિ-કશ્યપ-કામૈક-હેતુ-સૃષ્ટિ-પ્રવર્તકઃ॥૩૬॥
 દેવાભય-પ્રદાતા ચ વૈકુંઠાધિપતિર્ મહાન્॥
 સર્વ-ગર્વ-પ્રહારી ચ સનકાદ્યખિલાર્થદઃ॥૩૭॥
 સર્વાશ્વાસન-કર્તા ચ ભક્ત-તુલ્યાહવ-પ્રદઃ॥
 કાલ-લક્ષણ-હેતુશ્ચ સર્વાર્થ-જ્ઞાપકઃ પરઃ॥૩૮॥
 ભક્તોન્નતિ-કરઃ સર્વ-પ્રકાર-સુખ-દાયકઃ॥
 નાના-યુદ્ધ-પ્રહરણો બ્રહ્મ-શાપ-વિમોચકઃ॥૩૯॥
 પુષ્ટિ-સર્ગ-પ્રણેતા ચ ગુણ-સૃષ્ટિ-પ્રવર્તકઃ॥
 કર્દમેષ્ટ-પ્રદાતા ચ દેવહૃત્યખિલાર્થ-દઃ॥૪૦॥
 શુક્લ-નારાયણઃ સત્ય-કાલધર્મ-પ્રવર્તકઃ॥
 જ્ઞાનાવતારઃ શાન્તાત્મા કપિલઃ કાલ-નાશકઃ॥૪૧॥
 ત્રિગુણાધિપતિઃ સાંખ્ય-શાસ્ત્ર-કર્તા વિશારદઃ॥

सर्ग-दूषण-हारी य पुष्टि-भोक्ष-प्रवर्तकः॥४२॥
 लौकिकानन्द-दाता य ब्रह्मानन्द-प्रवर्तकः॥
 भक्ति-सिद्धान्तवक्ता य सगुण-ज्ञान-दीपकः॥४३॥
 आत्म-प्रदः पूर्ण-कामो योगात्मा योग-भावितः॥
 ज्वन्मुक्तिप्रदः श्रीमान् अन्य-भक्ति-प्रवर्तकः॥४४॥
 काल-सामर्थ्य-दाता य काल-दोष-निवारकः॥
 गर्भोत्तम-ज्ञान-दाता कर्ममार्ग-नियामकः॥४५॥
 सर्वमार्ग-निराकर्ता भक्ति-मार्गैक-पोषकः॥
 सिद्धि-हेतुः सर्व-हेतुः सर्वाश्रयैक-कारणम्॥४६॥
 येतनायेतन-पतिः समुद्र-परि-पूजितः॥
 सांख्याचार्यस्तुतः सिद्ध-पूजितः सर्व-पूजितः॥४७॥

यतुर्थस्कन्धनामानि

(विसर्गलीला)

विसर्ग-कर्ता सर्वेशः कोटि-सूर्य-सम-प्रभः॥
 अनन्त-गुण-गम्भीरो महापुरुष-पूजितः॥४८॥
 अनन्त-सुख-दाता य ब्रह्म-कोटि-प्रणपतिः॥
 सुधा-कोटि-स्वास्थ्य-हेतुः कामधुक् कोटिकामदः॥४९॥
 समुद्र-कोटि-गम्भीरः तीर्थ-कोटि-समाह्वयः॥
 सुमेरु-कोटि-निष्कम्पः कोटि-ब्रह्मांड-विग्रहः॥५०॥
 कोटयश्वमेध-पापघ्नो वायु-कोटि-महाबलः॥

कोटीन्दु-जगदानन्दी शिव-कोटि-प्रसादकृत् ॥५१॥
 सर्व-सद्गुण-माहात्म्यः सर्व-सद्गुण-भाजनम् ॥
 मन्वादि-प्रेरको धर्मो यज्ञनारायणः परः ॥५२॥
 आकृति-सूनुः देवेन्द्रो रुचि-जन्माऽभय-प्रदः ॥
 दक्षिणा-पतिरोजस्वी क्रिया-शक्तिः परायणः ॥५३॥
 दत्तात्रेयो योग-पतिः योग-मार्ग-प्रवर्तकः ॥
 अनसूया-गर्भ-रत्नम् ऋषि-वंश-विवर्धनः ॥५४॥
 गुण-त्रय-विभाग-ज्ञः यतुर्वर्ग-विशारदः ॥
 नारायणो धर्म-सूनुः मूर्ति-पुण्य-यशस्करः ॥५५॥
 सहस्र-कवयश्छेदी तपः-सारो नर-प्रियः ॥
 विश्वानन्द-प्रदः कर्म-साक्षी भारत-पूजितः ॥५६॥
 अनन्ताद्भुत-माहात्म्यो बहरीस्थान-भूषणम् ॥
 जितकामो जितक्रोधो जितसंगो जितेन्द्रियः ॥५७॥
 उर्वशी-प्रभवः स्वर्ग-सुखदायी स्थितिप्रदः ॥
 अमानी मानदो गोप्ता भगवच्छास्त्र-बोधकः ॥५८॥
 ब्रह्मादि-वन्द्यो हंसः श्रीः माया-वैभव-कारणम् ॥
 विविधानन्त-सर्गात्मा विश्व-पूरण-तत्परः ॥५९॥
 यज्ञ-श्रवण-हेतुश्च यज्ञ-स्वामीष्ट-बोधकः ॥
 नाना-सिद्धांतगम्यश्च सप्त-तंतुश्च षड्गुणः ॥६०॥

प्रति-सर्ग-जगत्कर्ता नाना-लीला-विशारदः॥
 ध्रुवप्रियो ध्रुवस्वामी चिन्तिताधिक-दायकः॥६१॥
 दुर्लभानन्त-इलदो दया-निधिरमित्र-हृ॥
 अंगस्वामी कृपासारो वैन्यो भूमि-नियामकः॥६२॥
 भूमि-दोग्धा प्रज्ज-प्राण-पालनैक-परायणः॥
 यशो-दाता ज्ञान-दाता सर्व-धर्म-प्रदर्शकः॥६३॥
 पुरंजनो जगन्मित्रं विसर्गान्त-प्रदर्शकः॥
 प्रयेतसां पतिश्चित्र-भक्ति-हेतुः जनार्दनः॥६४॥
 स्मृति-हेतु-ब्रह्मभाव-सायुज्यादि-प्रदः शुभः॥
 विजयी

पंचमस्कन्धनामानि

(स्थान लीला)

... स्थिति-लीलाब्धिः अच्युतो विजय-प्रदः॥६५॥
 स्व-सामर्थ्य-प्रदो भक्त-कीर्ति-हेतुः अधोक्षजः॥
 प्रियव्रत-प्रिय-स्वामी स्वेच्छा-वाह-विशारदः॥६६॥
 संव्यगम्यः स्व-प्रकाशः सर्व-संग-विवर्जितः॥
 ईच्छायां य समर्थादः त्याग-मात्रोपलम्बनः॥६७॥
 अचिन्त्य-कार्य-कर्ता य तर्कागोचर-कार्य-कृत्॥
 शृंगार-रस-मर्यादा आग्नीध्र-रस-भाजनम्॥६८॥
 नाभीष्ट-पूरकः कर्म-मर्यादा-दर्शनोत्सुकः॥

सर्व-रूपो-ऽद्भुत-तमो मर्यादा-पुरुषोत्तमः॥६८॥
 सर्वरूपेषु सत्यात्मा कालसाक्षी शशिप्रभः॥
 मेरुदेवी-व्रत-फलम् ऋषभो भगवत्पुत्रः॥७०॥
 जगत्-सन्तर्पको मेघ-रूपी देवेन्द्र-दर्प-हृत्॥
 जयन्ती-पतिरत्यन्त-प्रमाणशेष-लौकिकः॥७१॥
 शतधा-न्यस्त-भूतात्मा शतानन्दो गुणप्रसूः॥
 वैष्णवोत्पादनपरः सर्व-धर्मोपदेशकः॥७२॥
 पर-हंस-क्रिया-गोप्ता योग-यर्था-प्रदर्शकः॥
 यतुर्थाश्रम-निर्णोता सदानन्द-शरीरवान्॥७३॥
 प्रदर्शितान्य-धर्मश्च भरत-स्वाम्यपार-कृत्॥
 यथावत्-कर्म-कर्ता य संगानिष्ट-प्रदर्शकः॥७४॥
 आवश्यक-पुनर्जन्म-कर्म-मार्ग-प्रदर्शकः॥
 यज्ञ-रूप-मृगः शान्तः सङ्घिष्णुः सत्पराक्रमः॥७५॥
 रङ्गगुण-गति-ज्ञश्च रङ्गगुण-विमोचकः॥
 भवाटवी-तत्त्व-वक्ता बहिर्मुख-हिते रतः॥७६॥
 गयस्वामी स्थान-वंश-कर्ता स्थान-विभेदकृत्॥
 पुरुषावयवो भूमि-विशेष-विनिर्पकः॥७७॥
 जम्बू-द्वीप-पतिः मेरु-नाभि-पद्मरुहाश्रयः॥
 नानाविभूतिलीलाद्वयो गंगोत्पत्ति-निदानकृत्॥७८॥

गंगा-माहात्म्य-हेतुश्च गंगा-रूपो-ऽति-गूढ-कृत्॥
 वैकुण्ठ-देह-हेत्वम्बु-जन्म-कृत् सर्व-पावनः॥७८॥
 शिवस्वामी शिवोपास्यो गूढः संकर्षण्णात्मकः॥
 स्थान-रक्षार्थ-मत्स्यादि-रूपः सर्वैक-पूजितः॥८०॥
 उपास्य-नाना-रूपात्मा ज्योतिरूपो गतिप्रदः॥
 सूर्यनारायणो वेद-कान्तिरुज्ज्वल-वेष-धृक्॥८१॥
 उंसोऽन्तरिक्ष-गमनः सर्व-प्रसव-कारणम्॥
 आनन्द-कर्ता वसुदो बुधो वाक्पतिरुज्ज्वलः॥८२॥
 कालात्मा काल-कालश्च कालश्छेदकृद्दुत्तमः॥
 शिशुमारः सर्वमूर्तिः आधिदैविक-रूप-धृक्॥८३॥
 अनन्त-सुभ-भोगाढ्यो विवरैश्वर्य-भाजनम्॥
 संकर्षणो दैत्यपतिः सर्वाधारो बृहद्-वपुः॥८४॥
 अनन्त-नरकश्छेदी स्मृति-मात्रार्ति-नाशनः॥
 सर्वानुग्रह-कर्ता य

षष्ठस्कन्धनामानि

(पोषण (पुष्टि)वीला)

... .. मर्यादा-भिन्न-शास्त्रकृत्॥८५॥
 कालान्तक-लयश्छेदी नाम-सामर्थ्य-रूप-धृक्॥
 उद्धारानर्ह-गोप्तात्मा नामादि-प्रेरकोत्तमः॥८६॥

अजामिल-महादृष्ट-मोयको-ऽध-विमोयकः॥
 धर्मवक्ता-ऽक्लिष्टवक्ता विष्णु-धर्म-स्वर्पधृक्॥८७॥
 सन्मार्ग-प्रेरको धर्ता त्यागहेतुः अधोक्षजः॥
 वैकुण्ठ-पुर-नेता य दास-संवृद्धि-कारकः॥८८॥
 दक्ष-प्रसाद-कृद्-लंस-गुह्य-स्तुति-विभावनः॥
 स्वामिप्राय-प्रवक्ता य मुक्तञ्जव-प्रसूति-कृत्॥८९॥
 नारद-प्रेरणात्मा य हर्यश्व-ब्रह्म-भावनः॥
 सुभलाश्व-हितो गूढ-वाक्यार्थ-ज्ञापन-क्षमः॥९०॥
 गुढार्थ-ज्ञापनः सर्व-मोक्षानन्द-प्रतिष्ठितः॥
 पुष्टि-प्ररोह-हेतुश्च दासैक-ज्ञात-हृद्गतः॥९१॥
 शान्तिकर्ता सुहितकृत् श्रीप्रसूः सर्वकामधृक्॥
 पुष्टि-वंश-प्रणोता य विश्वर्षेष्ट-देवता॥९२॥
 क्वयात्मा पालनात्मा य(?) वर्मोपयिति-कारणम्॥
 विश्वर्ष-शिरच्छेदी त्वाष्ट्र-यज्ञ-विनाशकः॥९३॥
 वृत्र-स्वामी वृत्र-गम्यो वृत्र-व्रत-परायणः॥
 वृत्र-कीर्तिः वृत्र-मोक्षो मधवत्-प्राण-रक्षकः॥९४॥
 अश्वमेध-हविर्-भोक्ता देवेन्द्रामीव-नाशकः॥
 संसार-मोयकश्च चित्र-केतु-बोधन-तत्परः॥९५॥
 मन्त्रसिद्धिः सिद्धिहेतुः सुसिद्धि-फल-दायकः॥

मडादेव-तिरस्कृतां लक्त्यै पूर्वार्थ-नाशकः॥८६॥
 देव-ब्राह्मण-विद्वेष-वैमुष्य-ज्ञापकः शिवः॥
 आदित्यो दैत्य-राजश्य मडत्पतिरयिन्त्यकृत्॥८७॥
 मरुतां भेदकस्त्राता व्रतात्मा पुम्प्रसूतिकृत्॥

सप्तमस्कन्धनामानि

(उति लीला)

कर्मात्मा वासनात्मा य उति-लीला-परायणः॥८८॥
 सम-दैत्यसुरः स्वात्मा वैषम्य-ज्ञान-संश्रयः॥
 देहाद्युपाधि-रहितः सर्वज्ञः सर्व-हेतु-विद्॥८९॥
 ब्रह्मवाक्-स्थापनपरः स्व-जन्मावधि-कार्यकृत्॥
 सदसद्-वासनाहेतुः त्रिसत्यो लक्त-मोयकः॥९००॥
 छिरण्यकशिपु-द्वेषी प्रविष्टात्माति-भीषणः॥
 शान्तिज्ञानादिहेतुश्य प्रह्लादोत्पत्तिकारणम्॥९०१॥
 दैत्य-सिद्धान्त-सद्-वक्ता तपः-सार उदार-धीः॥
 दैत्य-हेतु-प्रकटनो लक्ति-यिद्धन-प्रकाशकः॥९०२॥
 सद्देष-हेतुः सद्देष-वासनात्मा निरन्तरः॥
 नैर्धुर्यसीमा प्रह्लाद-वत्सलः संग-दोष-हा॥९०३॥
 मडानुभावः साकारः सर्वाकारः प्रमाण-भूः॥
 स्तम्भप्रसूतिर्नृहरिः नृसिंहो भीम-विडम्बः॥९०४॥

उरुकमो भूमि-हर्ता सार्वभौमो बलि-प्रियः॥
 विभुः सर्वहितैकात्मा विष्वक्सेनः शिव-प्रियः॥११३॥
 धर्म-सेतुः लोक-धृतिः सुधामान्तर-पालकः॥
 उपहर्तायोग-पतिः बृहद्भानुः क्रिया-पतिः॥११४॥
 यतुर्दश-प्रमाणात्मा धर्मो मन्वादि-बोधकः॥
 लक्ष्मी-भोगैक-निलयः देव-मन्त्र-प्रदायकः॥११५॥
 दैत्य-व्यामोहकः साक्षाद्-गुरुऽ-स्कन्ध-संश्रयः॥
 लीला-मन्दर-धारी य दैत्य-वासुकि-पूजितः॥११६॥
 समुद्रोन्मन्थनायतः विघ्न-कर्ता स्ववाक्य-कृत्॥
 आदि-कूर्मः पवित्रात्मा मन्दरा-धर्षणोत्सुकः॥११७॥
 श्वासैजदब्धिर्वा-वीथिः कल्पान्तावधि-कार्यकृत्॥
 यतुर्दशमहा-रत्नो लक्ष्मी-सौभाग्य-वर्धनः॥११८॥
 धन्वन्तरिः सुधा-हस्तो यज्ञभोक्तार्ति-नाशनः॥
 आयुर्वेद-प्रणोता य देव दैत्याभिलार्थितः॥११९॥
 बुद्धि-व्यामोहको देव-कार्य-साधन-तत्परः॥
 स्त्रीरूपो मायया वक्ता दैत्यान्तःकरण-प्रियः॥१२०॥
 पायितामृत-देवांशो युद्ध-हेतु-स्मृति-प्रदः॥
 सुमालिमालिवर्धकृत् माल्यवत्-प्राण-हारकः॥१२१॥
 कालनेमि-शिरश्छेदी दैत्य-यज्ञ-विनाशकः॥

ईन्द्रसामर्थ्य-दाता य दैत्य-शेष-स्थितिप्रियः॥१२२॥
 शिव-व्यामोहको मायी लृगु-मन्त्र-स्वशक्तिदः॥
 बलि-ज्वन-कर्ता य स्वर्गहेतुः प्रतार्थितः॥१२३॥
 आदित्यानन्द-कर्ता य कश्यपादिति-सम्भवः॥
 उपेन्द्र ईन्द्रावरणो वामन-ब्रह्मरूप-धृक्॥१२४॥
 ब्रह्मादि-सेवित-वपुः यज्ञ-पावन-तत्परः॥
 याज्ञोपदेश-कर्ता य ज्ञापिताशेष-संस्थितिः॥१२५॥
 सत्यार्थ-प्रेरकः सर्व-हर्ता गर्व-विनाशकः॥
 त्रिविक्रमः त्रिलोकात्मा विश्वमूर्तिः पृथुश्रवाः॥१२६॥
 पाश-बद्ध-बलिः सर्व-दैत्य-पक्षोपमर्दकः॥
 सुतलस्थापित-बलिः स्वर्गाधिक-सुभ-प्रदः॥१२७॥
 कर्म-सम्पूर्ति-कर्ता य स्वर्ग-संस्थापितामरः॥
 ज्ञातत्रिविधधर्मात्मा मलामीनो-ऽब्धिसंश्रयः॥१२८॥
 सत्यव्रत-प्रियो गोप्ता मत्स्य-मूर्ति-धृत-श्रुतिः॥
 शृंग-बद्ध-धृत-क्षोणिः सर्वार्थ-ज्ञापको गुरुः॥१२९॥

नवमस्कन्धनामानि

(ईशानुकथावीला)

ईश-सेवक-लीलात्मा सूर्य-वंश-प्रवर्तकः॥
 सोम-वंशोद्भव-करः मनु-पुत्र-गति-प्रदः॥१३०॥

અમ્બરીષ-પ્રિયઃ સાધુઃ દુર્વાસા-ગર્વ-નાશકઃ॥
 બ્રહ્મ-શાપોપસંહર્તા ભક્ત-કીર્તિ-વિવર્ધનઃ॥૧૩૧॥
 ઈક્ષ્વાકુ - વંશ-જ નકઃ સગરાદ્યખિલાર્થદઃ॥
 ભગીરથ-મહાયત્નો ગંગા-ધૌતાંધિ-પંકજઃ॥૧૩૨॥
 બ્રહ્મ-સ્વામી શિવ-સ્વામી સગરાત્મજ-મુક્તિ-દઃ॥
 ખટ્વાંગ-મોક્ષ-હેતુશ્ચ રઘુવંશ-વિવર્ધનઃ॥૧૩૩॥
 રઘુનાથો રામચન્દ્રો રામભદ્રો રઘુપ્રિયઃ॥
 અનન્તકીર્તિઃ પુણ્યાત્મા પુણ્યશ્લોકૈકભાસ્કરઃ॥૧૩૪॥
 કોશલેન્દ્રઃ પ્રમાણાત્મા સેવ્યો દશરથાત્મજઃ॥
 લક્ષ્મણો ભરતશ્ચૈવ શત્રુઘ્નો વ્યૂહવિગ્રહઃ॥૧૩૫॥
 વિશ્વામિત્ર-પ્રિયો દાન્તઃ તાડકા-વધ-મોક્ષ-દઃ॥
 વાયવ્યાશ્રાઙ્ઘિનિક્ષિપ્તમારીચશ્ચ સુબાહુહા॥૧૩૬॥
 વૃષધ્વજ-ધનુર્ભગ-પ્રાપ્ત-સીતા-મહોત્સવઃ॥
 સીતાપતિઃ ભૃગુપતિ-ગર્વ-પર્વત-નાશકઃ॥૧૩૭॥
 અયોધ્યાસ્થ-મહાભોગ-યુક્ત-લક્ષ્મી-વિનોદવાન્॥
 કૈકેયી-વાક્ય-કર્તા ચ પિતૃવાક્-પરિપાલકઃ॥૧૩૮॥
 વૈરાગ્ય-બોધકો-ડનન્ય-સાત્ત્વિક-સ્થાન-બોધકઃ॥
 અહલ્યા-દુઃખહારી ચ ગુહસ્વામી સલક્ષ્મણઃ॥૧૩૯॥
 ચિત્રકૂટ પ્રિયસ્થાનો દંડકારણ્ય-પાવનઃ॥

શરભંગસુતીક્ષ્ણાદિ પૂજિતોડગસ્ત્યભાગ્યભૂઃ ॥૧૪૦॥
 ઋષિ-સમ્પ્રાર્થિત-કૃતિઃ વિરાધ-વધ-પંડિતઃ ॥
 છિન્ન-શૂર્પણખા-નાસઃ ખર-દુષણ-ઘાતકઃ ॥૧૪૧॥
 એક-બાણ-હતાડનેક-સહસ્ર-બલ-રાક્ષસઃ ॥
 મારીચઘાતી નિયત-સીતાસમ્બન્ધશોભિતઃ ॥૧૪૨॥
 સીતા-વિયોગ-નાટ્યશ્ય જટાયુર્વધ-મોક્ષદઃ ॥
 શબરી-પૂજિતો ભક્ત-હનુમત્-પ્રમુખાવૃતઃ ॥૧૪૩॥
 દુન્દુભ્યસ્થિ-પ્રહરણઃ સપ્ત-તાલ-વિભેદનઃ ॥
 સુગ્રીવરાજ્યદો વાલી-ઘાતી સાગર-શોષણઃ ॥૧૪૪॥
 સેતુ-બન્ધન-કર્તા ચ વિભીષણ-હિત-પ્રદઃ ॥
 રાવણાદિ-શિરચ્છેદી રાક્ષસાઘૌઘ-નાશકઃ ॥૧૪૫॥
 સીતા-ડભય-પ્રદાતા ચ પુષ્પકાગમનોત્સુકઃ ॥
 અયોધ્યાપતિરત્યન્ત-સર્વ-લોક-સુખ-પ્રદઃ ॥૧૪૬॥
 મથુરા-પુર-નિર્માતા સુકૃતજ્ઞ-સ્વરૂપદઃ ॥
 જનક-જ્ઞાન-ગમ્યશ્ય ઐલાન્ત-પ્રકટ-શ્રુતિઃ ॥૧૪૭॥
 હૈહયાન્ત-કરો રામઃ દુષ્ટ-ક્ષત્ર-વિનાશકઃ ॥
 સોમ-વંશ-હિતૈકાત્મા યદુ-વંશ-વિવર્ધનઃ ॥૧૪૮॥

દશમસ્કન્ધપૂર્વાર્ધનામાનિ

(निरोधलीला)

परब्रह्मावतरणः केशवः क्लेश-नाशनः ॥
भूमिभारावतरणो भक्तार्थाऽभिल-मानसः ॥१४८॥
सर्व-भक्त-निरोधात्मा लीला-ऽनन्त-निरोधकृत् ॥
भूमिष्ठ-परमानन्दो देवकी-शुद्धि-कारणम् ॥१५०॥
वसुदेव-ज्ञान-निष्ठ-सम-शुभ-निवारकः ॥
सर्व-वैराग्य-करण-स्व-लीलाधार-शोधकः ॥१५१॥
माया-ज्ञापन-कर्ता य शेष-सम्भार-सम्भृतिः ॥
भक्त-क्लेश-परिज्ञाता तन्निवार-गतत्परः ॥१५२॥
आविष्ट-वसुदेवांशः देवकी-गर्भ-भूषणम् ॥
पूर्णा-तेजो-मयः पूर्णः कंसाधृष्य-प्रतापवान् ॥१५३॥
विवेक-ज्ञान-दाता य ब्रह्माद्यभिल-संस्तुतः ॥
सत्यो जगत्कल्पतरुः नाना-रूप-विमोहनः ॥१५४॥
भक्ति-मार्ग-प्रतिष्ठाता विद्वन्-मोह-प्रवर्तकः ॥
मूल-काल-गुण-द्रष्टा नयनानन्द-भाजनम् ॥१५५॥
वसुदेव-सुभाषिधश्य देवकी-नयनामृतम् ॥
पितृमातृ-स्तुतः पूर्व-सर्ववृत्तान्त-बोधकः ॥१५६॥
गोकुलागति-लीलाप्त-वसुदेव-कर-स्थितिः ॥
सर्वेशत्व-प्रकटनः माया-व्यत्यय-कारकः ॥१५७॥

ज्ञान-मोहित-दृष्टेशः प्रपंचास्मृति-कारणम् ॥
 यशोदानन्दनो नन्द-भाष्यभू-गोकुलोत्सवः ॥१५८॥
 नन्द-प्रियो नन्द-सूनुः यशोदायाः स्तनन्धयः ॥
 पूतना-सुपयःपाता मुग्ध-भावाति-सुन्दरः ॥१५९॥
 सुन्दरी-हृदयानन्दो गोपी-मन्त्राभिमन्त्रितः ॥
 गोपालाश्रय्यरसकृत् शकटासुर-भंडनः ॥१६०॥
 नन्द-व्रज-जनानन्दी नन्द-भाष्य-महोदयः ॥
 तृणावर्त-वधोत्साहो यशोदा-ज्ञान-विग्रहः ॥१६१॥
 बलभद्र-प्रियः कृष्णः संकर्षण-सहायवान् ॥
 रामानुजो वासुदेवः गोष्ठांगण-गति-प्रियः ॥१६२॥
 किंकिणी-रव-भाव-ज्ञो वत्स-पुच्छावलम्बनः ॥
 नवनीत-प्रियो गोपी-मोह-संसार-नाशकः ॥१६३॥
 गोप-बालक-भाव-ज्ञः यौर्य-विद्या-विशारदः ॥
 मृत्स्नाभक्षणुलीलास्य-माहात्म्य-ज्ञानदायकः ॥१६४॥
 धरा-द्रोण-प्रीति-कर्ता दधि-भांड-विभेदनः ॥
 दामोदरो भक्त-वश्यो यमलार्जुन-भंजनः ॥१६५॥
 बृहन्न-महाश्रय्यः वृन्दावन-गति-प्रियः ॥
 वत्स-धाती बाल-केलिः अकासुर-निषूदनः ॥१६६॥
 अरण्य-भोक्ताप्यथवा बाल-लीला-परायणः ॥

પ્રોત્સાહ-જનકશ્યૈવમ્ અઘાસુર-નિષૂદનઃ॥૧૬૭॥
 વ્યાલ-મોક્ષ-પ્રદઃ પુષ્ટો બ્રહ્મ-મોહ-પ્રવર્ધનઃ॥
 અનન્તમૂર્તિઃ સર્વાત્મા જંગમ-સ્થાવરાકૃતિઃ॥૧૬૮॥
 બ્રહ્મ-મોહન-કર્તા ય સ્તુત્ય આત્મા સદા-પ્રિયઃ॥
 પૌગંડ-લીલાભિરતિઃ ગોચારણ-પરાયણઃ॥૧૬૯॥
 વૃન્દાવન-લતા-ગુલ્મ-વૃક્ષ-રૂપ-નિરૂપકઃ॥
 નાદ-બ્રહ્મ-પ્રકટનો વયઃ-પ્રતિકૃતિ-સ્વનઃ॥૧૭૦॥
 બર્હિ-નૃત્યાનુકરણો ગોપાલાનુકૃતિ-સ્વનઃ॥
 સદાચાર-પ્રતિષ્ઠાતા બલશ્રમ-નિરાકૃતિઃ॥૧૭૧॥
 તરુમૂલકૃતાડશેષ-તલ્પશાયી સખિસ્તુતઃ॥
 ગોપાલસેવિત-પદઃ શ્રીલાલિત-પદામ્બુજઃ॥૧૭૨॥
 ગોપ-સમ્પ્રાર્થિત-ફલ-દાન-નાશિત-ધેનુકઃ॥
 કાલીયફણિમાણિક્ય-રંજિત-શ્રીપદામ્બુજઃ॥૧૭૩॥
 દષ્ટિ-સંજીવિતાશેષ-ગોપ-ગો-ગોપિકાપ્રિયઃ॥
 લીલાસમ્પીત-દાવાગ્નિઃ પ્રલમ્બવધ-પંડિતઃ॥૧૭૪॥
 દાવાગ્ન્યાવૃત-ગોપાલ-દષ્ટ્યાર્થાદન-વહ્નિપઃ॥
 વર્ષાશરદ્વિભૂતિ-શ્રીઃ ગોપી-કામ-પ્રબોધકઃ॥૧૭૫॥
 ગોપી-રત્ન-સ્તુતાડશેષ-વેણુવાદ્ય-વિશારદઃ॥
 કાત્યાયનીવ્રત-વ્યાજ - સર્વભાવાશ્રિતાંગનઃ॥૧૭૬॥

सत्संगति-स्तुति-व्याज-स्तुत-वृन्दावनांघ्रियः ॥
 गोपक्षुब्धान्तिसंव्याज-विप्रभार्याप्रसादकृत् ॥ १७७ ॥
 हेतु-प्राप्तेन्द्र-यागस्व-कार्य-गोसव-बोधकः ॥
 शैल-रूप-कृताऽशेष-रस-भोग-सुभावः ॥ १७८ ॥
 लीला-गोवर्धनोद्धार-पालित-स्व-व्रजप्रियः ॥
 गोपस्वच्छन्दलीलार्थ-गर्गवाक्यार्थ-बोधकः ॥ १७९ ॥
 र्धन्द्र-धेनु-स्तुति-प्राप्त-गोविन्देन्द्राभिधानवान् ॥
 व्रतादिधर्म-संसक्त-नन्द-क्लेश-विनाशकः ॥ १८० ॥
 नन्दादि-गोप-मात्रेष्ट-वैकुण्ठ-गति-दायकः ॥
 वेणुवाद्यस्मर-क्षोभ-मत्त-गोपी-विमुक्तिदः ॥ १८१ ॥
 सर्व-भाव-प्राप्त-गोपी-सुख-संवर्धन-क्षमः ॥
 गोपीगर्व-प्रणुशार्थ-तिरोधान-सुख-प्रदः ॥ १८२ ॥
 कृष्ण-भाव-व्याप्त-विश्व-गोपी-भावित-वेषधृक् ॥
 राधाविशेष-सम्भोग-प्राप्त-दोष-निवारकः ॥ १८३ ॥
 परम-प्रीति-संगीत-सर्वाद्भुत-महागुणः ॥
 मानापनोदनाकन्द-गोपी-दृष्टि-मद्योत्सवः ॥ १८४ ॥
 गोपिका-व्याप्त-सर्वांगः श्री-सम्भाषा-विशारदः ॥
 रासोत्सवमहासौख्य-गोपीसम्भोगसागरः ॥ १८५ ॥
 जल-स्थल-रति-व्याप्त-गोपी-दृष्ट्यभिपूजितः ॥

शास्त्रानपेक्ष-कामैक-मुक्ति-द्वार-विवर्धनः॥१८६॥
 सुदर्शन-महासर्प-ग्रस्त-नन्द-विमोचकः॥
 गीतमोहितगोपी-धृक्-शंभयूऽ-विनाशकः॥१८७॥
 गुण-संगीत-सन्तुष्टिः गोपी-संसार-विस्मृतिः॥
 अरिष्ट-मथनो दैत्य-बुद्धि-व्यामोह-कारकः॥१८८॥
 केशी-घाती नारदेषुः व्योमासुर-विनाशकः॥
 अकूरभक्ति-संराद्ध-पाद-रेणु-महानिधिः॥१८९॥
 रथावरोह-शुद्धात्मा गोपी-मानस-हारकः॥
 हृद-सन्दर्शिता-ऽशेष-वैकुण्ठाकूर-संस्तुतः॥१९०॥
 मथुरा-गमनोत्साहः मथुरा-भाग्य-भाजनम्॥
 मथुरा-नगरी-शोभा-दर्शनोत्सुक-मानसः॥१९१॥
 द्रुष्ट-रंजक-घाती य वायकार्थित-विग्रहः॥
 वस्त्रमाला-सुशोभांगः कुब्जा-लेपन-भूषितः॥१९२॥
 कुब्जा-सुरूप-कर्ता य कुब्जा-रति-वर-प्रदः॥
 प्रसादरूप-सन्तुष्ट-हर-कोदंड-भंडनः॥१९३॥
 शकलाहृत-कंसाप्त-धनू-रक्षक-सैनिकः॥
 ज्ञात्रत्स्वप्न-भयव्याप्त-मृत्युलक्षण-बोधकः॥१९४॥
 मथुरा-मल्ल ओजस्वी मल्ल-युद्ध-विशारदः॥
 सद्यः कुवलययापीऽ-घाती यागूर-मर्दनः॥१९५॥

लीला-हत-महामल्लः शल-तोशल-धातकः॥
 कंसान्तको जितामित्रो वसुदेव-विभोयकः॥१८६॥
 ज्ञात-तत्त्व-पितृज्ञान-मोहनामृत-वाङ्मयः॥
 उग्रसेन-प्रतिष्ठाता यादवाधि-विनाशकः॥१८७॥
 नन्ददि-सान्त्वन-करः ब्रह्मचर्यव्रते स्थितः॥
 गुरु-शुश्रूषण-परः विद्या-पारमितेश्वरः॥१८८॥
 सान्दीपनिमृतापत्य-दाता कालान्तकादिजित्॥
 गोकुलाश्वासन-परः यशोदा-नन्द-पोषकः॥१८९॥
 गोपिका-विरह-व्याज-मनो-गति-रति-प्रदः॥
 समोद्भव-अमरवाक् गोपिका-मोह-नाशकः॥२००॥
 कुब्ज-रति-प्रदो-ऽकूर-पवित्रीकृत-भू-गृहः॥
 पृथा-दुःख-प्रणोता य पांडवानां सुखप्रदः॥२०१॥

दशमस्कन्धोत्तरार्धनामानि

(निरोध लीला)

जरासन्ध-समानीत-सैन्य-धाती विचारकः॥
 यवन-व्याप्त-मथुरा-जन-दत्त-कुशस्थलिः॥२०२॥
 द्वारकाद्भुत-निर्माण-विस्मापित-सुरासुरः॥
 मनुष्यमात्रभोगार्थ-भूम्यानीतेन्द्र-वैभवः॥२०३॥
 यवन-व्याप्त-मथुरा-निर्गमानन्द-विग्रहः॥

मुयुकुन्द-महाबोध-यवन-प्राण-दर्य-॥२०४॥
 मुयुकुन्द-स्तुताशेष-गुण-कर्म-महोदयः॥
 इलप्रदान-सन्तुष्टिः जन्मान्तरित-मोक्ष-दः॥२०५॥
 शिव-ब्राह्मण-वाक्याप्त-जय-भीतिविभावनः॥
 प्रवर्षणप्रार्थिताग्नि-दान-पुण्य-महोत्सवः॥२०६॥
 रुक्मिणी-रमणः काम-पिता प्रद्युम्न-भावनः॥
 स्यमन्तकमणिव्याज-प्राप्तजम्भवतीपतिः॥२०७॥
 सत्यभामा-प्राणपतिः कालिन्दी-रति-वर्धनः॥
 मित्रविन्दापतिः सत्या-पतिः वृष-निषूदनः॥२०८॥
 लद्रा-वांछित-भर्ता य लक्ष्मणा-वरण-क्षमः॥
 ईन्द्रादि-प्रार्थित-वध-नरकासुर-सूदनः॥२०९॥
 मुरारिः पीठ-हन्ता य ताम्रादि-प्राण-हारकः॥
 षोडश-श्री-सहस्रेशः छत्र-कुंडल-दानकृत्॥२१०॥
 पारिजातापहरणः देवेन्द्र-मह-नाशकः॥
 रुक्मिणीसम-सर्वश्री-साध्यभोग-रतिप्रदः॥२११॥
 रुक्मिणी-परिहासोक्ति-वाक्तिरोधान-कारकः॥
 पुत्र-पौत्र-महाभाग्य-गृह-धर्म-प्रवर्तकः॥२१२॥
 शम्बरान्तक-सत्पुत्र-विवाह-हत-रुक्मिकः॥
 उषापहतपौत्र-श्रीः बाण-बाहु-निवारकः॥२१३॥

शीत-ज्वर-भय-व्याप्त-वर-संस्तुत-षड्गुणः॥
 शंकर-प्रति-योद्धा य द्रुद्ध-युद्ध-विशारदः॥२१४॥
 नृग-पाप-प्रभेत्ता य ब्रह्मस्व-गुण-दोष-दक्॥
 विष्णुभक्ति-विरोधैक-ब्रह्मस्व-विनिवारकः॥२१५॥
 बल-भद्राहित-गुणः गोकुल-प्रीति-दायकः॥
 गोपीस्नेहैकनिलयः गोपी-प्राण-स्थितिप्रदः॥२१६॥
 वाक्यातिगामि-यमुना-उलाकर्षण-वैभवः॥
 पौंड्रकत्याजित-स्पर्धः काशी-राज-विभेदनः॥२१७॥
 काशी-निदाह-करणः शिव-भस्म-प्रदायकः॥
 द्विविद-प्राण-धाती य कौरवाभर्व-गर्व-नुत्॥२१८॥
 लांगलाकृष्टनगरी-संविग्नाऽभिल-नागरः॥
 प्रपन्नाभयदः साम्बप्राप्तसन्मानभाजनम्॥२१९॥
 नारदाविष्ट-यरणः भक्त-विक्षेप-नाशकः॥
 सदाचारैक-निलयः सुधर्माध्यासितासनः॥२२०॥
 जरासन्धावरुद्धेन विशापित-निजकुलमः॥
 मन्त्र्युद्धवादि-वाक्योक्त-प्रकारैक-परायणः॥२२१॥
 राजसूयादि-मज-कृत् सम्प्रार्थित-सहायकृत्॥
 र्छन्द्रप्रस्थप्रयाणार्थ-महत्सम्भार-सम्भृतिः॥२२२॥
 जरासन्ध-वध-व्याज-मोयिताऽशेष-भूमिपः॥

सन्मार्गबोधको यज्ञ-क्षिति-वारण-तत्परः॥२२३॥
शिशुपाल-हृतिव्याज-जय-शाप-विमोचकः॥
दुर्योधनाभिमानाब्धि-शोष-भाण-वृकोदरः॥२२४॥
महादेव-वर-प्राप्त-पुर-शास्त्र-विनाशकः॥
दन्तवक्त्र-वध-व्याज-विजयाधौध-नाशकः॥२२५॥
विदूरथ-प्राण-हर्ता न्यस्त-शस्त्रास्त्र-विग्रहः॥
उपधर्म-विलिप्तांग-सूत-घाती वर-प्रदः॥२२६॥
अल्वल-प्राण-हरण-पालितर्षि-श्रुति-क्रियः॥
सर्वतीर्थाध-नाशार्थ-तीर्थ-यात्रा-विशारदः॥२२७॥
ज्ञान-क्रिया-विभेदेष्ट-इल-साधन-तत्परः॥
सारथ्यादिक्रिया-कर्ता भक्त-वश्यत्व-बोधकः॥२२८॥
सुदामा(म?)रंक-भार्यार्थ-भूम्यानीतेन्द्र-वैभवः॥
रविग्रह-निमित्ताप्त-कुरुक्षेत्रैक-पावनः॥२२९॥
नृप-गोपी-समस्त-स्त्री-पावनार्थाभिलक्षियः॥
ऋषिमार्ग-प्रतिष्ठाता वसुदेव-मज्जकियः॥२३०॥
वसुदेव-ज्ञान-दाता देवकी-पुत्र-दायकः॥
अर्जुन-स्त्री-प्रदाता य अहुलाश्व-स्वर्पदः॥२३१॥
श्रुतदेवेष्ट-दाता य सर्व-श्रुति-निर्णयितः॥
महादेवाद्यतिश्रेष्ठो भक्ति-लक्षण-निर्णयः॥२३२॥

वृक-ग्रस्त-शिव-त्राता नाना-वाक्य-विशारदः॥
 नर-गर्व-विनाशार्थ-हृत्-ब्राह्मण-बालकः॥२३३॥
 लोकालोक-परस्थान-स्थित-बालक-दायकः॥
 द्वारकास्थमहाभोग-नाना-स्त्री-रतिवर्धनः॥२३४॥
 मनस्तिरोधान-कृत-व्यग्र-स्त्री-यित्त-भावितः॥

अेकादशस्कन्धनामानि

(मुक्ति लीला)

मुक्तिलीलाविहरणः भौशल-व्याज-संहतिः॥२३५॥
 श्रीभागवत-धर्मादि-बोधको भक्ति-नीतिकृत्॥
 उद्धव-ज्ञान-दाता य पंचविंशतिधा गुरुः॥२३६॥
 आचारभक्ति-मुक्त्यादि-वक्ता शब्दोद्भव-स्थितिः॥
 हंसो धर्म-प्रवक्ता य सनकाद्युपदेशकृत्॥२३७॥
 भक्ति-साधन-वक्ता य योग-सिद्धि-प्रदायकः॥
 नाना-विभूति-वक्ता य शुद्ध-धर्मावबोधकः॥२३८॥
 मार्गत्रय-विभेदात्मा नाना-शंका-निवारकः॥
 भिक्षु-गीता-प्रवक्ता य शुद्धसांख्य-प्रवर्तकः॥२३९॥
 मनो-गुण-विशेषात्मा ज्ञापकोक्त-पुङ्गवः॥
 पूजाविधिप्रवक्ता य सर्व-सिद्धान्त-बोधकः॥२४०॥
 लघु-स्वमार्ग-वक्ता य स्वस्थान-गति-बोधकः॥

यादवांगोप-संहर्ता सर्वाश्रय-गति-क्रियः॥२४१॥

द्वादशस्कन्धनामानि

(आश्रय लीला)

काल-धर्म-विभेदार्थ-वर्ण-नाशन-तत्परः॥

बुद्धो गुप्तार्थवक्ता य नाना-शास्त्र-विधायकः॥२४२॥

नष्ट-धर्म-मनुष्यादि-लक्षण-ज्ञापनोत्सुकः॥

आश्रयैक-गति-ज्ञाता कल्किः कलि-मलापहः॥२४३॥

शास्त्र-वैराग्य-सम्बोधः नाना-प्रलय-बोधकः॥

विशेषतः शुक-व्याज-परीक्षिञ्जान-बोधकः॥२४४॥

शुक्रेष्ट-गति-इपात्मा परीक्षिद्-देह-मोक्ष-दः॥

शब्दइपो नादइपो वेदइपो विभेदनः॥२४५॥

व्यासः शाखा-प्रवक्ता य पुराणार्थ-प्रवर्तकः॥

मार्कंडेय-प्रसन्नात्मा वट-पत्र-पुटे-शयः॥२४६॥

माया-व्याप्त-महामोह-दुःख-शान्तिप्रवर्तकः॥

महादेव-स्वइपश्य भक्तिदाता कृपानिधिः॥२४७॥

आदित्यान्तर्गतः कालः द्वादशात्मा सुपूजितः॥

श्रीभागवत-इपश्य सर्वार्थ-इल-दायकः॥२४८॥

ईतीदं कीर्तनीयस्य हरेर्नाम-सहस्रकम्॥

पंचसप्ततिविस्तीर्णं पुराणान्तर-भाषितम्॥२४९॥

गीर्णं पुराणोनां पंचोतेर भगवान्ना नामोनो अधिक विस्तार जेमां

થયેલો છે એવાં કીર્તન કરવા યોગ્ય સમસ્ત દુઃખોનો નાશ કરનારા શ્રીહરિ-
શ્રીકૃષ્ણનાં એક હજાર નામોનો આ સંગ્રહ સમાપ્ત થયો.

**ય એતત્ પ્રાતરુત્થાય શ્રદ્ધાવાન્ સુસમાહિતઃ॥
જપેદ્ અર્થાહિતમતિઃ સ ગોવિન્દપદં લભેત્ ॥૨૫૦॥**

આ પુરુષોત્તમસહસ્રનામ સ્તોત્રનો પ્રભાતમાં ઉઠીને જે મનુષ્ય
શ્રદ્ધાસાથે, એકાગ્ર ચિત્તથી તેમજ અર્થના અનુસન્ધાનમાં પોતાની બુદ્ધિને
બરાબર સ્થાપીને જપ કરે તેને ગોવિન્દ(ગાય-બ્રાહ્મણ વગેરેના ઈન્દ્ર)
શ્રીગોવર્ધનધારી પ્રભુનાં ચરણકમલોની પ્રાપ્તિ થશે.

**સર્વધર્મ-વિનિર્મુક્તઃ સર્વસાધન-વર્જિતઃ॥
એતદ્ધારણ-માત્રેણ કૃષ્ણસ્ય પદવીં વ્રજેત્ ॥૨૫૧॥**

સર્વધર્મથી વિહીન હોય, સર્વ સાધનોથી વિમુખ થયેલો હોય તો પણ આ
સ્તોત્રના ધારણ માત્રથી શ્રીકૃષ્ણનાં ચરણકમલોની પ્રાપ્તિ મનુષ્ય કરશે.

**હર્યાવેશિત-ચિત્તેન શ્રીભાગવત-સાગરાત્ ॥
સમુદ્ધૃતાનિનામાનિ ચિન્તામણિનિભાનિ હિ ॥૨૫૨॥**

શ્રીહરિ-શ્રીકૃષ્ણમાં ચિત્તને બરાબર પરોવીને શ્રીભાગવતરૂપી
મહાસાગરમાંથી આ નામો સુન્દર રીતે પ્રકટ કર્યા છે. આ નામો
ચિન્તામણિની જેમ મનુષ્ય જે વસ્તુની ઈચ્છા કરે તે પદાર્થની પ્રાપ્તિ કરાવવા
સમર્થ છે.

**કંઠસ્થિતાન્યર્થદીપ્ત્યા બાધન્તે-ડજ્ઞાનજં તમઃ ॥
ભક્તિંશ્રીકૃષ્ણગદેવસ્ય સાધયન્તિવિનિશ્ચિતમ્ ॥૨૫૩॥**

આ નામોનો પાઠ-જપ કરે તો તે નામો પોતાના અર્થના પ્રકાશવડે
અજ્ઞાનથી પ્રકટ થયેલા અન્ધકારને દૂર કરે છે અને પરબ્રહ્મ પરમાત્મા

ભગવાન્ શ્રીકૃષ્ણની ભક્તિને નિશ્ચય પૂર્વક સિદ્ધ કરે છે.

કિં બહૂક્રતેન ભગવાન્ નામભિઃ સ્તુત-ષડ્ગુણઃ॥

આત્મભાવં નયત્યાશુ ભક્તિં ચ કુરુતે દદામ્॥૨૫૪॥

વિશેષ શું કહેવું? આ સ્તોત્રનાં નામોવડે છ ગુણવાળા ભગવાન્ શ્રીકૃષ્ણની સ્તુતિ કરવામાં આવે તો તેઓ પાઠ કરનારને થોડા સમયમાં જ નિજસ્વરૂપની પ્રાપ્તિ કરાવે છે અને નિજ ભક્તિને દદ કરે છે. અથવા આ સ્તોત્રનો પાઠ કરનારને ભગવાન્ પોતાનો ગણીને અતિશીઘ્ર પોતાની પરમ પ્રેમલક્ષણાભક્તિ આપશે.

યઃ કૃષ્ણભક્તિમિહ વાંછતિ સાધનોઘૈઃ ।

નામાનિ ભાસુરયશાંસિ જપેત્ સ નિત્યમ્॥

તં વૈ હરિઃ સ્વપુરુષં કુરુતેતિશીઘ્રમ્ ।

આત્માર્પણં સમધિગચ્છતિ ભાવતુષ્ટઃ॥૨૫૫॥

અનેક સાધનોથી શ્રીકૃષ્ણની ભક્તિની ઈચ્છા કરતો હોય તેણે અન્ય સાધનોમાં ન પડતાં શ્રીકૃષ્ણ પુરુષોત્તમનાં તેજસ્વી યશવાળાં આ નામોનો નિરન્તર જપ કરવો. આ પ્રમાણે જપ કરનારને સર્વ દુઃખોનું હરણ કરનારા શ્રીહરિ તત્કાલ જ અને ખાત્રીપૂર્વક નિજજન બનાવે છે અને જપ કરનારાના ભાવથી પ્રસન્ન થયેલા ભગવાન્ તેને પોતાના સ્વરૂપનું દાન કરે છે.

શ્રીકૃષ્ણ! કૃષ્ણસખ! વૃષ્ણિ-વૃષાવનિધૃક્-

રાજન્યવંશ દહનાનપવર્ગ-વીર્ય।

ગોવિન્દ! ગોપ-વનિતા-વ્રજ-ભૃત્યગીત!

તીર્થશ્રવઃ શ્રવણમંગલ પાહિ ભૃત્યાન્॥૨૫૬॥

હે આનન્દસ્વરૂપ શ્રીકૃષ્ણ! હે કૃષ્ણ સખા અર્જુનના પ્રિય મિત્ર! હે વૃષ્ણિઓમાં શ્રેષ્ઠ અથવા ‘વૃષ્ણિ’ એટલે વસુદેવ વગેરે યાદવો, ‘વૃષ’ એટલે ધર્મ અને ‘અવનિ’ એટલે પૃથ્વી તેમનો દ્રોહ કરનારા અધર્મીરાજાઓના વંશો-રાજકુલોનો નાશ કરવામાં જેમનું અતુલ-અપરિમિત પરાક્રમ છે એવા હે ગોવિન્દ! હે ગોપાંગનાઓ, બીજા પ્રજવાસીઓ અને સેવકજનો-ભક્તજનો વડે ગાન-સ્તુતિ કરાયેલાં! હે પવિત્ર કીર્તિવાળા પ્રભુ! શ્રવાણદ્વારા જ પરમમંગલ-પરમકલ્યાણ કરનારા પરમેશ્વર! આપશ્રી નિજ ભક્તજનો-સેવકોનું સંરક્ષણ-પાલન કરો।।૨૫૬।।

।।ઈતિ શ્રીભાગવતસારસમુચ્ચયે વૈશ્વાનરોક્તં
શ્રીપુરુષોત્તમસહસ્રનામસ્તોત્રં સમ્પૂર્ણમ્।।

।। ત્રિવિધનામાવલી।।

નામાવલી પ્રવક્ષ્યામિ કેશવસ્યાતિવલ્લભામ્।।
યસ્યાઃ સંકીર્તનાદ્ વિષ્ણુઃ આત્માનં સમ્પ્રયચ્છતિ।।૧।।

શ્રીકૃષ્ણને અત્યન્ત પ્રિય નામાવલીને હું ઉત્કર્ષપણે કહું છું જેનું સંકીર્તન કરવાથી વિષ્ણુ પોતાના સ્વરૂપાનન્દનું દાન કરે છે.

શ્રીકૃષ્ણાય નમઃ।।૧।।

નરાકૃતયે નમઃ।।૨।।

પરબ્રહ્મણે નમઃ।।૩।।

યદુ-કુલ-ચૂડામણયે નમઃ।।૪।।

વસુદેવ-નન્દનાય નમઃ।।૫।।

ભૂમિ-ક્લેશ-ભાર-હારાય નમઃ ॥૬॥
 પુણ્ય-શ્રવણ-કીર્તનાય નમઃ ॥૭॥
 કલિમલ-સંહતિ-કલન-યશઃપુંજાય નમઃ ॥૮॥
 ભક્તિ-માર્ગ-પ્રવર્તકાય નમઃ ॥૯॥
 ભક્ત-જન-કલ્પ-વૃક્ષાય નમઃ ॥૧૦॥
 દેવકી-નન્દનાય નમઃ ॥૧૧॥
 વસુદેવ-દેવકી-પુણ્ય-પુંજ-ફલાય નમઃ ॥૧૨॥
 દેવકી-મનઃ-પ્રમોદ-જનકાય નમઃ ॥૧૩॥
 બ્રહ્માદિ-ભક્ત-વાક્ય-પરિપાલકાય નમઃ ॥૧૪॥
 શેષાદિ-ભક્ત-સેવિત-ચરણાય નમઃ ॥૧૫॥
 કાલિન્દી-વેગ-હર્ત્રે નમઃ ॥૧૬॥
 યોગ-માયાધિપતયે નમઃ ॥૧૭॥
 ગોકુલપતયે નમઃ ॥૧૮॥
 ગોપીજન-વલ્લભાય નમઃ ॥૧૯॥
 ગોકુલોત્સવાય નમઃ ॥૨૦॥
 અખિલાશા-પૂરકાય નમઃ ॥૨૧॥
 યશોદા-સ્તનન્ધયાય નમઃ ॥૨૨॥
 નન્દ-મનો-મોદકાય નમઃ ॥૨૩॥
 પૂતનાન્તકાય નમઃ ॥૨૪॥

सुकृतज्ञाय नमः ॥२५॥
 पूतनामोक्षदात्रे नमः ॥२६॥
 भक्त-मनो-रोधकाय नमः ॥२७॥
 गोकुलाभयदान-चरित्राय नमः ॥२८॥
 भक्त-प्रपंच-विस्मारकाय नमः ॥२९॥
 शकट-भेदन-बाल-चरित्राय नमः ॥३०॥
 तृणावर्त-विमर्दकाय नमः ॥३१॥
 भक्ति-स्वासक्ति-जनकाय नमः ॥३२॥
 यशोदा-मोह-नाशकाय नमः ॥३३॥
 रामानुजाय नमः ॥३४॥
 कृष्णाय नमः ॥३५॥
 वासुदेवाय नमः ॥३६॥
 अनन्त-गुण-गम्भीराय नमः ॥३७॥
 अद्भुत-कर्मणो नमः ॥३८॥
 गोकुल-चिन्तामणये नमः ॥३९॥
 गोप-गोकुल-नन्दनाय नमः ॥४०॥
 भक्त-सर्व-दुःख-निवारकाय नमः ॥४१॥
 मदानुभावाय नमः ॥४२॥
 अचिन्त्य-गुण-कर्मणो नमः ॥४३॥

नारायणाय नमः ॥४४॥

ब्रह्मंगण-रिंगण-शतु-चरणारविन्दाय नमः ॥४५॥

ब्रह्म-पङ्कग-लेपनाय नमः ॥४६॥

भक्त-परीक्षा-परिपालकाय नमः ॥४७॥

ब्रह्म-हीर-मणये नमः ॥४८॥

गोकुल-धूर्त-चरित्राय नमः ॥४९॥

भक्त-वशीकरण-चरित्राय नमः ॥५०॥

नवनीत-लवाडाराय नमः ॥५१॥

दधि-दुग्ध-प्रियाय नमः ॥५२॥

क्षीर-कण्ठावलीढ-मुष्णारविन्दाय नमः ॥५३॥

मृत्स्ना-भक्षण-भीत-यशोदा-ताडन-सन्त्रास-

नयनार -विन्दाय नमः ॥५४॥

सर्वविमोहकाय नमः ॥५५॥

माहात्म्य-प्रदर्शकाय नमः ॥५६॥

परब्रह्मत्व-बोधकाय नमः ॥५७॥

सर्वजनीन-माहात्म्याय नमः ॥५८॥

दधि-भांड-भेत्त्रे नमः ॥५९॥

यौर्य-विशङ्कितेक्षणाय नमः ॥६०॥

भक्ताधीनाय नमः ॥६१॥

दामोदराय नमः ॥६२॥
 यमलार्जुन-भंजनाय नमः ॥६३॥
 भक्त-वाक्य-परिपूरकाय नमः ॥६४॥
 भक्तिदात्रे नमः ॥६५॥
 सर्वेश्वराय नमः ॥६६॥
 सर्वाय नमः ॥६७॥
 नन्द-विमोचित-अन्धनाय नमः ॥६८॥
 उपनन्दप्रियाय नमः ॥६९॥
 मातूरुत्संग-गताय नमः ॥७०॥
 वृन्दावन-क्रीडा-रताय नमः ॥७१॥
 वत्स-वाट-थराय नमः ॥७२॥
 वत्सासुर-हन्त्रे नमः ॥७३॥
 अक-विदारणाय नमः ॥७४॥
 वृन्दावन-थारिणे नमः ॥७५॥
 धेनुकासुर-भंडनाय नमः ॥७६॥
 उत्ताल-ताल-भेत्त्रे नमः ॥७७॥
 सर्व-प्राणि-सुख-संथार-कर्त्रे नमः ॥७८॥
 गोकुल-सुख-वासाय नमः ॥७९॥
 गोरजःशृणित-कुन्तलाय नमः ॥८०॥

વેણુવાદ-વિશારદાય નમઃ ॥૮૧॥
 વન-કુસુમાવલી-રચિતાકલ્પાય નમઃ ॥૮૨॥
 અનુગ-ગીયમાન-યશઃપુંજાય નમઃ ॥૮૩॥
 ગોપી-તાપ-હારકાય નમઃ ॥૮૪॥
 ગોપી-નયનારવિન્દાર્ચિતાય નમઃ ॥૮૫॥
 લૌકિક-લીલા-પ્રદર્શકાય નમઃ ॥૮૬॥
 વિષમૂર્ચ્છિત-ગો-ગોપાલ-જીવન-દૃષ્ટયે નમઃ ॥૮૭॥
 ભક્ત-પરીક્ષકાય નમઃ ॥૮૮॥
 કાલિયકૃણિમાણિક્ય-રંજિત-શ્રીપદામ્બુજાય નમઃ ॥૮૯॥
 નાગપત્ની-સમર્ચિતાય નમઃ ॥૯૦॥
 ભક્તાશ્રય-જલ-સ્થલ-વિશોધકાય નમઃ ॥૯૧॥
 નાનાવિધ-ક્રીડા-રતાય નમઃ ॥૯૨॥
 પ્રલમ્બ-ઘાતકાય નમઃ ॥૯૩॥
 દાવાગ્નિ-પતિત-ગોકુલ-રક્ષકાય નમઃ ॥૯૪॥
 અગ્નિમુખાય નમઃ ॥૯૫॥
 સર્વર્તુ-ક્રીડા-વિલાસાય નમઃ ॥૯૬॥
 ગોકુલ-ચારુ-વિચિત્ર-ચરિત્રાય નમઃ ॥૯૭॥
 ગોપિકા-ધૈર્ય-વિમોચક-વેણુનાદાય નમઃ ॥૯૮॥
 ગોપિકા-નયન-પાનૈક-પાત્રાય નમઃ ॥૯૯॥

श्रुतिरूप-गोपिकावर्णित-निजिलगुणाय नमः॥१००॥

गोपकन्या-व्रत-इलाय नमः॥१०१॥

जलक्रीडासमासक्त-गोपीवस्त्रापहारकाय नमः॥१०२॥

मुक्तोपसर्पकाय नमः॥१०३॥

वृन्दावन-बोधकाय नमः॥१०४॥

यज्ञभोक्त्रे नमः॥१०५॥

यज्ञ-भाग-भुजे नमः॥१०६॥

धर्म-रक्षकाय नमः॥१०७॥

यज्ञपत्नी-प्रसादकाय नमः॥१०८॥

सर्वाज्ञान-निवारकाय नमः॥१०९॥

ईति बाल-यरित्रस्य नाम्नाम् अष्टोत्तरं शतम्॥

कृष्ण-भक्ति-हृदानन्दि कीर्तनाद् भक्ति-बोधकम्॥१॥

आ प्रमाणे श्रीकृष्णानी भक्तिथी हृदयमां आनन्द आपनारां
बालयरित्रनां अकसो आठ नामो कीर्तन करवाथी भक्तिनो उपदेश करनारां
छे अेम समञ्जुं॥१॥

॥ईति बालवीवा नामावली॥

॥ अथ प्रौढलीलानामानि ॥

नामान्यथ प्रवक्ष्यामि यैः सन्तुष्यति केशवः॥

वक्ष्यामि भक्त-हृदये परमानन्द-दायकः॥१॥

હવે જે નામોથી ભક્તજનના હૃદયમાં બાહ્ય અને આન્તર બન્ને પ્રકારે
પરમાનન્દનું દાન થાય તેમજ બ્રહ્મા-શંકરને મોક્ષ આપનાર ભગવાન્
શ્રીકૃષ્ણ સન્તુષ્ટ થાય તેવાં નામોને હું કહું છું.

અદ્ભુત-બાલકાય નમઃ ॥૧॥

અમ્બુજેક્ષણાય નમઃ ॥૨॥

ચતુર્ભુજાત્ત-ચક્રાસિ-ગદા-શંખાદ્યાયુધાય નમઃ ॥૩॥

શ્રીવત્સ-લક્ષ્મણે નમઃ ॥૪॥

કૌસ્તુભાભરણ-ગ્રીવાય નમઃ ॥૫॥

પીતામ્બર-ધારિણે નમઃ ॥૬॥

નીલ-મેઘ-શ્યામાય નમઃ ॥૭॥

નાના-કલ્પ-વિરાજિતાય નમઃ ॥૮॥

આત્મવિસ્માયક-માનુષવેષ-સૌન્દર્ય-નિધયે નમઃ ॥૯॥

રમા-લાલિત-પાદ-પન્નાય નમઃ ॥૧૦॥

ભક્ત-હિતોપદેશકાય નમઃ ॥૧૧॥

હવિર્મન્ત્ર-દેવતા-મૂલ-બોધકાય નમઃ ॥૧૨॥

કૃત-વેષ-મોહિત-દેવ-પરીક્ષકાય નમઃ ॥૧૩॥

એકદેશવૃષ્ટિ-વાયુદેવતા-ક્ષોભ-જનકાય નમઃ ॥૧૪॥

સર્વરૂપાય નમઃ ॥૧૫॥

વેદમાર્ગ-રક્ષકાય નમઃ ॥૧૬॥

ભક્તિમાર્ગ-પ્રવર્તકાય નમઃ ॥૧૭॥

गोवर्धनोद्धरण-धीराय नमः॥१८॥
 सर्वजनीन-माहात्म्य-बोधकाय नमः॥१९॥
 भक्त-विस्मापकाय नमः॥२०॥
 मोहनप्रबोधोत्पन्नरक्षकाद्भुत-चरित्राय नमः॥२१॥
 लोक-वेदोल्लंघनकर-प्रपन्नभक्त-सर्वदुःख-
 निवारकाय नमः॥२२॥
 ईन्द्र-सुरभी-प्रसादकाय नमः॥२३॥
 गोविन्दाय नमः॥२४॥
 अत्यन्त-भक्त-निरोधकाय नमः॥२५॥
 वरुणादि-देव-प्रबोधकाये नमः॥२६॥
 व्यापि-वैकुण्ठ-प्रदर्शकाय नमः॥२७॥
 वैकुण्ठ-स्थित्यधिक-भक्त-गृहस्थिति-बोधकाय नमः॥२८॥
 मदन-गोपालाय नमः॥२९॥
 अनादि-ब्रह्मचारिणे नमः॥३०॥
 कन्दर्प-कोटि-लावण्याय नमः॥३१॥
 सर्वोपनिषत्-तात्पर्य-गोचराय नमः॥३२॥
 गोपिका-रमणाय नमः॥३३॥
 सकल-योगाधिपतये नमः॥३४॥
 अलौकिक-पूर्णा-काम-जनकाय नमः॥३५॥

आशा-पूरक-सत्यात्मकाम-दीपकाय नमः॥३६॥
 शृंगार-विभावादि-युक्ताय नमः॥३७॥
 सत्यवाये नमः॥३८॥
 कामोन्मत्त-गोपांगना-मुक्ति-दात्रे नमः॥३९॥
 मुक्त्यधिक-इल-गोपी-मनो-मोहकाय नमः॥४०॥
 लोकवेद-सर्वधर्म-परित्यक्त-गोपी-सेवित-
 यरुणार-विन्दाय नमः॥४१॥
 भक्त-प्रतिबन्ध-निवारकाय नमः॥४२॥
 अलब्धरासगोपी-सद्योमुक्ति-दायकाय नमः॥४३॥
 परीक्षित-गोपवधू-सेवित-यरुणाय नमः॥४४॥
 निजजन-स्मय-ध्वंसन-स्मिताय नमः॥४५॥
 कायिक-तिरोभाषित-गोपी-पुंजय नमः॥४६॥
 राधा-सहयराय नमः॥४७॥
 विरहव्याकुल-गोपांगनान्वेषित-मार्गाय नमः॥४८॥
 ज्ञान-तुल्य-भक्त-भ्रान्ति-जनकाय नमः॥४९॥
 निकट-स्थिति-बोधकाय नमः॥५०॥
 गोपी-वर्णित-निषिल-गुणाय नमः॥५१॥
 भक्त-शुद्धि-विलम्बनाय नमः॥५२॥
 दीन-कृपा-प्रकटित-रूपाय नमः॥५३॥

सर्व-मनो-नयनाङ्गलादकाय नमः॥५४॥
 गोपिका-वाक्य-विचारकाय नमः॥५५॥
 सर्वधर्म-निर्धारकाय नमः॥५६॥
 सर्वरसाभिज्ञाय नमः॥५७॥
 रास-मंडलाऽनेक-रूपाय नमः॥५८॥
 उद्दीप्त-कामरस-पूरकाय नमः॥५९॥
 अतिक्रान्त-मर्यादाय नमः॥६०॥
 भक्तदैन्य-निवारकाय नमः॥६१॥
 यमुना-कीर्ति-जनकाय नमः॥६२॥
 सुदर्शन-भोगकाय नमः॥६३॥
 बलदेवाभीष्ट-दात्रे नमः॥६४॥
 शंभयूऽ-घातकाय नमः॥६५॥
 गोपी-क्लेश-नाशक-गुणार्णवाय नमः॥६६॥
 स्व-समान-गुणाय नमः॥६७॥
 सर्व-वशीकरण-द्वादशविध-यरित्राय नमः॥६८॥
 वृषभासुर-विध्वंसिने नमः॥६९॥
 नारदादि-भोषिताक्लिष्ट-कर्मणो नमः॥७०॥
 दृष्ट-दुर्बुद्धि-नाश-उत्तवे नमः॥७१॥
 शिष्ट-ज्ञान-दीपकाय नमः॥७२॥

કેશ્યાદિ-મહાદુષ્ટ-નિબર્હણાય નમઃ ॥૭૩॥
 નારદાદિ-વન્દિત-ચરણાય નમઃ ॥૭૪॥
 વ્યોમાદિ-દુષ્ટ-પીડિત-ગોપગોપીરક્ષકાય નમઃ ॥૭૫॥
 સદ્-ભક્તિ-હેતવે નમઃ ॥૭૬॥
 અકૂરાદિ-ભક્ત-મનોરથ-પરિપૂરકાય નમઃ ॥૭૭॥
 નન્દાદિગોપ-મથુરાગમનોત્સવ-હેતવે નમઃ ॥૭૮॥
 ભક્તદુઃખ-મૂલોચ્છેદકાય નમઃ ॥૭૯॥
 ગોપિકા-મનઃ-કાર્પણ્ય-શીલ-હેતવે નમઃ ॥૮૦॥
 ગોપિકા-વિરહ-નાશક-વાક્ય-પુંજાય નમઃ ॥૮૧॥
 ભક્ત-સંશયચ્છેદકાય નમઃ ॥૮૨॥
 વ્યાપિવૈકુંઠ-વાસિને નમઃ ॥૮૩॥
 અકૂરાદિ-ભક્તસ્તુતાનન્ત-ગુણાય નમઃ ॥૮૪॥
 સત્યપ્રતિજ્ઞાય નમઃ ॥૮૫॥
 સ્વગુણ-પ્રતિબોધકાય નમઃ ॥૮૬॥
 મથુરા-દર્શનોત્સુકાય નમઃ ॥૮૭॥
 સ્વાધાર-વૈકુંઠ-સ્થાપકાય નમઃ ॥૮૮॥
 પૌર-પુરન્દ્રી-પુણ્ય-જનકાય નમઃ ॥૮૯॥
 રજકાદિ-દુષ્ટ-નાશકાય નમઃ ॥૯૦॥
 વસ્ત્રાદ્યનેકાકલ્પ-ભૂષિત-રૂપાય નમઃ ॥૯૧॥

વાયક-સુદામ-ભક્તાલંકૃતાય નમઃ ॥૯૨॥
 અત્યુદારાય નમઃ ॥૯૩॥
 કુબ્જાનુલેપાલંકૃતાય નમઃ ॥૯૪॥
 કુબ્જાદિ-ભક્ત-સહજ-દોષ-દૂરીકરણાય નમઃ ॥૯૫॥
 સ્વલીલૌપયિક-રૂપાભિવ્યંજકાય નમઃ ॥૯૬॥
 મથુરા-મહોત્સવાય નમઃ ॥૯૭॥
 દૈત્યધર્મ-નિવારકાય નમઃ ॥૯૮॥
 ધનુર્ભંગ-બોધિત-કાલાય નમઃ ॥૯૯॥
 અતિસામર્થ્ય-બોધિતાક્ષિષ્ટકર્મચરિત્રાય નમઃ ॥૧૦૦॥
 મૃત્યુધર્મ-બોધકાય નમઃ ॥૧૦૧॥
 કુવલયાપીડ-ઘાતકાય નમઃ ॥૧૦૨॥
 ગજદન્ત-વરાયુધાય નમઃ ॥૧૦૩॥
 નિખિલજન-મનો-નયનાહ્લાદકાય નમઃ ॥૧૦૪॥
 સર્વરસાવિર્ભાવકાય નમઃ ॥૧૦૫॥
 નિખિલ-કામિની-પ્રેમાવલોકિતાય નમઃ ॥૧૦૬॥
 ચાગૂરાદિ-મહામલ્લદૈત્યગર્વ-નિબર્હણાય નમઃ ॥૧૦૭॥
 કંસ-ઘાતકાય નમઃ ॥૧૦૮॥
 વસુદેવ-દેવકી-દુઃખ-વિદારકાય નમઃ ॥૧૦૯॥
 યદુકુલ-નલિની-વિકાશકાય નમઃ ॥૧૧૦॥

કાલદુઃખ-નિવારકાય નમઃ ॥૧૧૧॥
 પ્રદર્શિત-સદાચારાય નમઃ ॥૧૧૨॥
 સાન્દીપનિ-મૃતાપત્ય-દાત્રે નમઃ ॥૧૧૩॥
 નન્દાદિ-જ્ઞાન-બોધકાય નમઃ ॥૧૧૪॥
 યશોદા-સ્નેહ-રક્ષકાય નમઃ ॥૧૧૫॥
 ગોપિકાદિ-લૌકિકભાવદોષ-દૂરીકરણાય નમઃ ॥૧૧૬॥
 ઉદ્ધવાદિ-મધ્યમભાવ-બોધકાય નમઃ ॥૧૧૭॥
 સ્વનિષ્ઠ-મનો-દોષ-નાશકાય નમઃ ॥૧૧૮॥
 કુબ્જાદિ-મનોરથ-પૂરકાય નમઃ ॥૧૧૯॥
 અકૂરાદિ-ભક્ત-સન્માન-હેતવે નમઃ ॥૧૨૦॥
 ભક્ત-હિત-ચિન્તકાય નમઃ ॥૧૨૧॥
 પાંડવ-સ્થાપકાય નમઃ ॥૧૨૨॥
 કુન્તી-પ્રીતિ-હેતવે નમઃ ॥૧૨૩॥
 પ્રૌઢ-લીલાવબોધકાય નમઃ ॥૧૨૪॥
 ભક્તપક્ષ-બોધકાય નમઃ ॥૧૨૫॥
 ધૃતરાષ્ટ્ર-જ્ઞાન-બોધકાય નમઃ ॥૧૨૬॥
 ઈચ્છા-વાદ-સ્થાપકાય નમઃ ॥૧૨૭॥
 માયા-પ્રવર્તકાય નમઃ ॥૧૨૮॥
 સર્વાભિવન્દિત-ચરણારવિન્દાય નમઃ ॥૧૨૯॥

એવં શ્રીકૃષ્ણનામાનિ પ્રૌઢલીલાવબોધને ॥

કીર્તિતાન્યતિપુણ્યાનિ શતં વિંશતિરષ્ટ યા ॥૧॥

આ પ્રમાણે પ્રૌઢલીલાનું બોધન કરવામાં અર્થાત્ પ્રૌઢલીલાનો ઉપદેશ કરનારા, સમજાવનારાં શ્રીકૃષ્ણના એકસો અઠાવીસ પવિત્ર નામોને કીર્તન કહ્યાં.
॥ઈતિ પ્રૌઢલીલા નામાનિ॥

॥ અથ રાજલીલાનામાનિ ॥

અતઃ પરં પ્રવક્ષ્યામિ રાજલીલામ્ ઉપાશ્રિતઃ ॥

કૃતવાન્ યાનિ કર્માણિ તાનિ નામાનિ મુક્તયે ॥૧॥

હવે પછી રાજલીલા તરીકે શ્રીકૃષ્ણે જે-જે કર્મો કર્યાં તે-તે કર્મોને પ્રકાશ કરનારાં નામોને મુક્તિ પ્રાપ્ત કરવામાટે તે-તે અધિકારના ભેદથી આનન્દ મેળવવામાટે હું કહું છું ॥૧॥

ક્ષાત્ર-ધર્મ-પ્રવર્તકાય નમઃ ॥૧॥

દિવ્ય-યુદ્ધ-વિશારદાય નમઃ ॥૨॥

જરાસન્ધ-સમાનીત-સૈન્ય-ઘાતકાય નમઃ ॥૩॥

દ્વારકા-પુર-નિર્માણ-હેતવે નમઃ ॥૪॥

ભક્તાચિન્ત્ય-સુખ-દાત્રે નમઃ ॥૫॥

યવનાન્તકાય નમઃ ॥૬॥

મુચુકુન્દ-પ્રસાદકાય નમઃ ॥૭॥

સર્વદેવતા-મનોરથ-પૂરકાય નમઃ ॥૮॥

શિવ-બ્રાહ્મણ-વાક્ય-પરિપાલકાય નમઃ ॥૯॥

दैत्य-भोलन-चरित्राय नमः ॥१०॥

रुक्मिणी-मनोरथ-पूरकाय नमः ॥११॥

रुक्मिणी-गान्धर्व-विवाहाय नमः ॥१२॥

रुक्मिणी-प्राणपतये नमः ॥१३॥

रुक्मि-प्रभृति-दृष्ट-मानस-दुःखदाय नमः ॥१४॥

रुक्मिणी-विवाह-प्रदर्शित-गृहस्थधर्माय नमः ॥१५॥

त्रिविध-विवाह-कर्त्रे नमः ॥१६॥

काम-जनकाय नमः ॥१७॥

शम्बर-धातक-प्रद्युम्नाय नमः ॥१८॥

शम्भवती-प्राणपतये नमः ॥१९॥

लोक-निर्मित-सर्वार्थ-ज्ञापकाय नमः ॥२०॥

सत्यभामा-वल्लभाय नमः ॥२१॥

सत्राजित्-स्वर्ग-हेतवे नमः ॥२२॥

स्यमन्तक-मणि-हर्त्रे नमः ॥२३॥

शुद्ध-कीर्ति-स्थापकाय नमः ॥२४॥

अकूरादि-भक्त-दोष-निवारकाय नमः ॥२५॥

कालिन्दी-पतये नमः ॥२६॥

पांडव-राज्य-स्थापकाय नमः ॥२७॥

मित्रविन्दा-पतये नमः ॥२८॥

सत्या-पतये नमः॥२८॥
 भद्रा-पतये नमः॥३०॥
 लक्ष्मणा-पतये नमः॥३१॥
 रोहीण्णी-पतये नमः॥३२॥
 षोडश-सहस्र-नायिकाधिपतये नमः॥३३॥
 मुरारये नमः॥३४॥
 नरकान्तकाय नमः॥३५॥
 वसुधा-पूजित-चरणाय नमः॥३६॥
 सर्वजनीन-सुख-हेतवे नमः॥३७॥
 पारिजतापहरणाय नमः॥३८॥
 महेन्द्रादि-दृष्टबुद्धि-निवारकाय नमः॥३९॥
 सर्वरत्नकोशादि-पूरित-गृहाय नमः॥४०॥
 रुक्मिण्यादि-स्त्री-मनः-परीक्षकाय नमः॥४१॥
 लौकिक-लीला-वाक्य-विशारदाय नमः॥४२॥
 श्रुत्यर्थ-प्रतिपादक-दशदश-पुत्राय नमः॥४३॥
 कलिधर्म-प्रतिपादक-वंशादि-कर्त्रे नमः॥४४॥
 आण्णासुर-बलान्त-कर्त्रे नमः॥४५॥
 महादेवादि-सम्मान-हेतवे नमः॥४६॥
 ज्वरादि-दोष-नाशकाय नमः॥४७॥

પ્રહ્લાદાદિ-ભક્તવંશ-રક્ષકાય નમઃ ॥૪૮॥
 દાનાદિધર્મ-બોધકાય નમઃ ॥૪૯॥
 નૃગ-મોક્ષ-હેતવે નમઃ ॥૫૦॥
 બ્રહ્મણ્યાય નમઃ ॥૫૧॥
 પુષ્ટિમાર્ગ-પ્રવર્તકાય નમઃ ॥૫૨॥
 યમુના-કર્ષણ-હેતવે નમઃ ॥૫૩॥
 સ્પર્ધાદિ-દુષ્ટ-વિમોચકાય નમઃ ॥૫૪॥
 પૌંડ્રક-કાશી-રાજ-હન્ત્રે નમઃ ॥૫૫॥
 દેવતાન્તર-વર-દપ્ત-ગર્વ-નાશકાય નમઃ ॥૫૬॥
 કાશી-દાહકાય નમઃ ॥૫૭॥
 દુષ્ટ-નિવાસ-દોષ-નાશકાય નમઃ ॥૫૮॥
 મુક્તિ-હેતવે નમઃ ॥૫૯॥
 દુઃસંગ-દપ્ત-દ્વિવિદાદિ-વધ-હેતવે નમઃ ॥૬૦॥
 રાજ્યાદિ-દપ્ત-કૌરવ-ગર્વ-નાશકાય નમઃ ॥૬૧॥
 મર્યાદાભક્તિ-દપ્ત-ભક્ત-મોહનાશકાય નમઃ ॥૬૨॥
 જીવાધિકાર-શાસ્ત્ર-ગર્વ-નાશકાય નમઃ ॥૬૩॥
 સુધર્માલંકૃત-ચરણાય નમઃ ॥૬૪॥
 ભક્તાપેક્ષાવભાસ-હેતવે નમઃ ॥૬૫॥
 ઉદ્ભવાદિ-બુદ્ધ્યાદિ-બુદ્ધ્યનુસારિણે નમઃ ॥૬૬॥

श्रव-धर्मावलोकनाय नमः ॥६७॥
 हीन-धर्मावलम्बन-श्रवकार्य-कर्त्रे नमः ॥६८॥
 भक्तज्ञान-हेतवे नमः ॥६९॥
 पुष्टि-निमित्त-ज्ञापकाय नमः ॥७०॥
 राजसूयादि-प्रवर्तकाय नमः ॥७१॥
 शिशुपालादि-भक्त-वैकुण्ठ-प्राप्ति-हेतवे नमः ॥७२॥
 दुर्योधनादि-दृष्ट-मान-भंग-हेतवे नमः ॥७३॥
 युधिष्ठिरादि-भक्त-गर्व-नाशकाय नमः ॥७४॥
 प्रद्युम्नादि-यादव-गर्व-प्रहारकाय नमः ॥७५॥
 तपस्यादि-दप्त-शाल्वादि-घातकाय नमः ॥७६॥
 पुण्यादि-हीन-धर्म-ज्ञापन-हेतवे नमः ॥७७॥
 मुष्य-सिद्धान्त-प्रवर्तकाय नमः ॥७८॥
 दन्तवक्त्र-विदूरथादि-मुक्ति-हेतवे नमः ॥७९॥
 क्षत्रिय-धर्म-नाट्योपसंहारकाय नमः ॥८०॥
 न्यस्त-शस्त्राय नमः ॥८१॥
 बलदेव-तीर्थयात्रा-प्रवर्तकाय नमः ॥८२॥
 सूत-घातकाय नमः ॥८३॥
 पार्थ-सारथये नमः ॥८४॥
 अव्यक्त-गीतामृत-महोदधि-प्रवर्तकाय नमः ॥८५॥

कौरव-बलान्त-कर्त्रे नमः॥८६॥
 धृतर-पक्षपात-नाशकाय नमः॥८७॥
 सुदामारंकभार्यार्थ-भूम्यानीतेन्द्र-वैभवाय नमः॥८८॥
 उेतुस्थापकाय नमः॥८९॥
 देश-कालादि-धर्म-उेत्वनुसारिणो नमः॥९०॥
 यात्रोत्सव-प्रवर्तकाय नमः॥९१॥
 अखिल-नयनामृताब्धि-पूरकाय नमः॥९२॥
 गोपिकादि-साक्षात्कार-उेतवे नमः॥९३॥
 रुक्मिण्यादि-भक्ति-स्थापकाय नमः॥९४॥
 सन्मार्ग-स्थापकाय नमः॥९५॥
 वसिष्ठादि-सेवित-यरुणाय नमः॥९६॥
 वसुदेव-महोत्सव-कर्त्रे नमः॥९७॥
 वसुदेव-ज्ञान-बोधकाय नमः॥९८॥
 देवकी-मनः-पीडापनोदकाय नमः॥९९॥
 देवादि-भक्तशापादि-दोष-नाशकाय नमः॥१००॥
 देवकी-मृतापत्य-दात्रे नमः॥१०१॥
 देवकी-स्तनन्धयाय नमः॥१०२॥
 भक्ताश्रित्य-सुख-दात्रे नमः॥१०३॥
 सुभद्रा-विवाह-उेतवे नमः॥१०४॥

જનકાદિ-જ્ઞાનિ-મનોરથ-પૂરકાય નમઃ ॥૧૦૫॥
 શ્રુતદેવાદ્યુપાસક-સન્માર્ગ-બોધકાય નમઃ ॥૧૦૬॥
 અખિલ-નિગમ-નિજજન-સંસ્તુતાય નમઃ ॥૧૦૭॥
 સર્વાગમ્ય-સ્વરૂપાય નમઃ ॥૧૦૮॥
 ઐશ્વર્યાદિ-ષડ્ધર્મ-સ્થાપકાય નમઃ ॥૧૦૯॥
 ભક્તદુષ્ટ-વૈભવ-નાશકાય નમઃ ॥૧૧૦॥
 ભક્તસંકટ-નિવારકાય નમઃ ॥૧૧૧॥
 વૃકાદિ-દુષ્ટઘાતકાય નમઃ ॥૧૧૨॥
 બ્રહ્મશિવાદિ-વન્દિત-ચરણાય નમઃ ॥૧૧૩॥
 સર્વોત્કર્ષ-બોધકાય નમઃ ॥૧૧૪॥
 વિપ્ર-મૃતાપત્ય-દાત્રે નમઃ ॥૧૧૫॥
 અર્જુનાદિ-ગર્વ-પ્રહારકાય નમઃ ॥૧૧૬॥
 દ્વારિકા-નાયકાય નમઃ ॥૧૧૭॥
 નાના-વિલાસ-વિલસિત-સુખાર્બ્યે નમઃ ॥૧૧૮॥
 નિખિલનિજજનપ્રપચ્ચવિસ્મારકાય નમઃ ॥૧૧૯॥
 ઈત્યેવં રાજલીલાયાં નામ્નામ્ અષ્ટાદશં શતમ્ ॥
 નિરોધલીલામ્ આશ્રિત્ય ભક્ત્યૈ ભક્તે નિરૂપિતમ્ ॥૧॥

આ પ્રમાણે રાજલીલામાં એકસોને અઠાર નામો નિરોધ લીલાનો આશ્રય કરીને ભગવદીય જનમાં ભક્તિનું સ્થાપન કરવા-ભક્તિ પ્રાપ્ત થવા માટે નિરૂપણ કરવામાં આવ્યાં.

બાલલીલા-નામપાઠાત્ શ્રીકૃષ્ણે પ્રેમ જાયતે ॥
 આસક્તિઃ પ્રૌઢલીલાયા નામપાઠાદ્ ભવિષ્યતિ ॥૨॥
 વ્યસનં કૃષ્ણચરણે રાજલીલાભિધાનતઃ ॥
 તસ્માન્ નામત્રયં જાપ્યં ભક્તિપ્રાપ્તીચ્છુભિઃ સદા ॥૩॥

બાલલીલાના નામોનો પાઠ કરવાથી શ્રીકૃષ્ણમાં પ્રેમ ઉત્પન્ન થાય છે.
 પ્રૌઢલીલાનો પાઠ કરવાથી શ્રીકૃષ્ણમાં આસક્તિ થશે. અને રાજલીલાનાં
 નામોનો પાઠ કરવાથી શ્રીકૃષ્ણચન્દ્રના ચરણારવિન્દમાં વ્યસન સિદ્ધ થશે.
 તેથી ત્રણે પ્રકારના નામોનો જપ ભક્તિ પ્રાપ્ત કરવાની ઉત્કંઠા રાખનારે
 અવશ્ય નિરન્તર કરવો જોઈએ ॥૨-૩॥

॥ ત્રિવિધલીલાનામાવલી સમ્પૂર્ણા ॥

શ્રીવલ્લભાચાર્ય ટ્રસ્ટ, માંડવી - કચ્છ

ગ્રન્થ

પ્રકાશનસંહાય

સામ્પ્રદાયિક પરીક્ષાની પાઠ્યપુસ્તકો

૧. પ્રવેશિકા લેખક :	ગોસ્વામી શરદ્ (ગુજરાતી)	૧૦
૨. પ્રવેશિકા, લેખક :	” ” (હિન્દી)	નિ:શુલ્ક
૩. પ્રવેશિકા, લેખક :	” ” (અંગ્રેજી)	નિ:શુલ્ક
૪. પુષ્ટિપ્રવેશ-૧, લેખક :	ગોસ્વામી શરદ્ (ગુજરાતી)	૧૦
૫. પુષ્ટિપ્રવેશ-૨, લેખક :	” ” (ગુજરાતી)	૧૦
૬. પુષ્ટિપ્રવેશ ૧-૨, લેખક :	” ” (હિન્દી)	૨૦
૭. પુષ્ટિપથ, લેખક :	ગોસ્વામી શરદ્ (ગુજરાતી)	૨૦
૮. પુષ્ટિપથ, લેખક :	ગોસ્વામી શરદ્ (હિન્દી)	૨૦
૯. પ્રમેયરત્નસંગ્રહ, લેખક :	ગોસ્વામી શરદ્ (ગુજ.)	૨૫

૧૦. Manual of the devotionalpath of Pushti.

(પુષ્ટિપ્રવેશ ૧-૨ તથા પુષ્ટિપથનો અંગ્રેજી અનુવાદ) ૬૫

તત્ત્વદર્શનવિષયક રાષ્ટ્રીય સેમિનારમાં પ્રસ્તુત થયેલ

વિભિન્ન શોધપત્રો તથા ચર્ચા નો સંગ્રહ (સંસ્કૃત-હિન્દી-અંગ્રેજી)

૧૧. શબ્દખાણીયા વિદ્રત્પરિચર્યા	૨૦૦
૧૨. અન્યખ્યાતિવાદીયા વિદ્રત્સંગોષ્ઠી	૧૫૦
૧૩. કાર્યકારણભાવમીમાંસા વિદ્રત્સંગોષ્ઠી	૨૦૦
૧૪. પ્રત્યક્ષપ્રમાણ વિદ્રત્સંગોષ્ઠી	૧૫૦
૧૫. વાલ્લભવેદાન્ત નિબન્ધસંગ્રહ, લેખક : ગો. શ્રીશ્યામ મનોહરજી	નિ:શુલ્ક
૧૬. અન્ધકારવાદીયા વિદ્રત્પરિચર્યા	૨૦૦

સામ્પ્રદાયિક વિચારગોષ્ઠીમાં પ્રસ્તુત થયેલા

વિભિન્ન શોધપત્રો તથા તેના ઊપર થયેલ ચર્ચા નું સંકલન

૧૭. વાર્તાપરિચર્યા	૧૫
૧૮. અધિકારપરિચર્યા	૧૦૦
૧૯. સાધનાપ્રણાલી	૫૦
૨૦. પુષ્ટિભક્તિમાં કથા-ગુણગાન સાધના	૫૦
૨૧. શરણાગતિ વિચારગોષ્ઠી	૫૦
૨૨. શરણાગતિ વિચારગોષ્ઠી એક પૂરક પ્રશ્નોત્તરી	નિ:શુલ્ક

૨૩. સેવા-સમર્પણ વિચારગોષ્ઠી	૫૦
૨૪. પુષ્ટિ ભક્તિ અને પ્રપત્તિમાં પ્રતિબન્ધ	૧૦૦
૨૫. જઘન્યાધિકાર સંગોષ્ઠી	૮૦
૨૬. પુષ્ટિક્લમીમાંસા વિચારગોષ્ઠી	૧૦૦

નિત્યસ્તોત્રપાઠ

૨૭. પુષ્ટિપાઠાવલી (ગુજરાતી) પાકું બાઈંડિંગ	૨૦
૨૮. પુષ્ટિપાઠાવલી (હિન્દી)	૧૦
૨૯. પુરુષોત્તમસહસ્રનામ-ત્રિવિધલીલાનામાવલી (અનુવાદ સહિત)	૨૦

સન્દર્ભગ્રન્થો

૩૦. પુષ્ટિવિધાનમ્ પાદાનુક્રમણિકા	૧૦
૩૧. Summary of Shuddhadvait Vangmay, By Sharad Goswami	૧૫

અધ્યયનોપયોગી ગ્રન્થો

૩૨. શાસ્ત્રાર્થપ્રકરણમ્(વ્રજભાષાટીકા)સાધારણ/રાજસંસ્કરણ	૫૦/૭૦
૩૩. સર્વ નિર્ણયપ્રકરણમ્(વ્રજભાષાટીકા)સાધારણ/રાજસંસ્કરણ	૮૦/૧૦૦
૩૪. પુષ્ટિવિધાનમ્-૨(વ્યાકરણ)	
પદચ્છેદ-શબ્દપરિચય-સમાસવિગ્રહ-સંધિવિગ્રહ-અન્વય સહિત	૧૦૦
૩૫. પુષ્ટિવિધાનમ્-૩ (વ્રજભાષાવિવૃત્તિ)	૮૦
૩૬. શ્રીભાગવત મહાપુરાણ (ગુજરભાષાનુવાદ)	૪૦૦
૩૭. ગૃહસેવા અને વ્રજલીલા,(ગુજ.)વિવેચક:ગો.શ્રીશ્યામ મનોહરજી	નિ:શુલ્ક
૩૮. ગૃહસેવા ઓર વ્રજલીલા,(વ્રજભાષા) વિવેચક : " "	નિ:શુલ્ક
૩૯. પુષ્ટિપ્રવાહમર્યાદાભેદ,	વિવેચક : " " નિ:શુલ્ક
૪૦. રસદષ્ટિની તરફેણમાં,	લેખક : " " નિ:શુલ્ક
૪૧. સેવાકૌમુદી-નવધાભક્તિ(હિન્દી) વિવેચક : " "	નિ:શુલ્ક
૪૨. સિદ્ધાન્તનું આચમન(પ્રશ્નોત્તરી) ઉત્તરદાતા :	" " નિ:શુલ્ક
૪૩. બ્રહ્મવાદભૂમિકા (હિન્દી),	લેખક : " " નિ:શુલ્ક
૪૪. વિશોધનિકા ભાગ-૪(ગુજ.અનુવાદ),	લેખક : " " નિ:શુલ્ક
૫૫. ભક્તિવર્ધિની,	વ્યાખ્યાતા : " " નિ:શુલ્ક
૫૬. સેવા(ઋતુ-ઉત્સવ-મનોરથ)હિન્દી, વ્યાખ્યાતા :	" " નિ:શુલ્ક
૫૭. સેવા(ઋતુ-ઉત્સવ-મનોરથ)ગુજ., વ્યાખ્યાતા :	" " નિ:શુલ્ક
૪૮. જિન શ્રીવલ્લભરૂપ ન જાન્યો,	

(ગો.શ્રીશ્યામ મનોહરજી લિખિત સર્વોત્તમસ્તોત્રની વિસ્તૃત ભૂમિકાનો ગુજરાતી

અનુવાદ, શ્રીવલ્લભાષ્ટક, સપ્તશ્લોકી, શ્રીવલ્લભસ્તોત્રો, પંચશ્લોકી, શિક્ષાશ્લોકી
આદિ ગ્રન્થોપર વિવેચન નું ૪૫૦ થી વધુ પાનામાં સંકલન.) ૭૦

૪૯. કૃષ્ણાશ્રય, શ્રીકલ્યાણરાયજી લિખિત સંસ્કૃત ટીકાનો ગુજ.અનુવાદ ૭

૫૦. અમૃતવચનાવલી(ગુજરાતી)પ્રાચીન-અર્વાચીન-આધુનિક ગોસ્વામી
આચાર્યોની સિદ્ધાન્તોક્તિનો રંગીન ચિત્રો સહિત સંગ્રહ નિ:શુલ્ક

૫૧. અમૃતવચનાવલી(હિન્દી)પ્રાચીન-અર્વાચીન-આધુનિક ગોસ્વામી
આચાર્યોની સિદ્ધાન્તોક્તિનો રંગીન ચિત્રો સહિત સંગ્રહ નિ:શુલ્ક

૫૨. ભગવદ્ગીતા, અનુવાદક : શ્રીનાનુલાલ ગાંધી.
પદચ્છેદ, અન્વય, શબ્દપરિચય, વૃત્તિપરિચય, શબ્દાર્થ, શ્લોકાર્થ, વિવેચન,
પાદાનુક્રમણિકા, ગીતાતાત્પર્ય તથા ન્યાસાદેશવિવરણ ગુજરાતી અનુવાદ સાથે. અપ્રાપ્ય

૫૩. શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતા, ગો.વા.શ્રીનાનુલાલ ગાંધી લિખિત અનુવાદ-વિવેચન સહિત ૫૦

૫૪. પુષ્ટિઅસ્મિતા સંવર્ધક શિબિર, રાષ્ટ્રીય સંમેલન-ભણ્ય, વિસ્તૃત અહેવાલ ૨૫

૫૫. ષોડશગ્રન્થગત ઉપદેશો અને તેમની ૨૮ વાર્તાઓ,
લેખક : શ્રીભૂપેન્દ્રભાઈ ભાટીયા ૪૦

૫૬. ષોડશગ્રન્થગત ઉપદેશો અને તેમની ૬૪ વાર્તાઓ,
લેખક : શ્રીભૂપેન્દ્રભાઈ ભાટીયા ૫૦

૫૭. પુરુષોત્તમગ્રન્થાવલી-૫, (અપરાધનિરૂપણવિવૃત્તિ, દ્રવ્યશુદ્ધિ તથા
ઉત્સવપ્રતાન) હિન્દી-ગુજરાતી અનુવાદ સહિત ૧૦૦

૫૮. દ્રવ્યશુદ્ધિ (શુદ્ધિ-અપરસ-સદાચાર નિરૂપક ગ્રન્થ) ગુજરાતી ૨૦

ઈતિહાસ

૫૯. આધુનિક ન્યાયપ્રણાલી અને પુષ્ટિમાર્ગીય સાધનાપ્રણાલી નો આપસી ટકરાવ,
લે. : ગો. શ્રીશ્યામ મનોહરજી (ગુજરાતી) નિ:શુલ્ક

૬૦. આધુનિક ન્યાયપ્રણાલી ઔર પુષ્ટિમાર્ગીય સાધનાપ્રણાલી કા આપસી ટકરાવ,
લે. : ગો. શ્રીશ્યામ મનોહરજી (હિન્દી) નિ:શુલ્ક

૬૧. શ્રીગોપીનાથપ્રભુચરણ, શ્રીગોપીનાથજીના વિષયમાં ઉપલબ્ધ (ચિત્રજી,
હસ્તાક્ષર, પદ, ઈતિહાસ, રચના વગેરે) તમામ માહિતિનો સંગ્રહ.(ગુજ.-હિન્દી) ૨૫

૬૨. શ્રીકૃષ્ણચરિત્ર, ભાગવતના દશમસ્કન્ધનો ભાવાનુવાદ, લેખક : શ્રીનાનુલાલ ગાંધી ૮૦

શુદ્ધાદ્વૈત પુષ્ટિભક્તિમાર્ગીય વાઙ્મય :

શુદ્ધાદ્વૈત પુષ્ટિભક્તિમાર્ગના આધારભૂત સંસ્કૃત-બ્રજ-ગુજરાતી વગેરે ભાષામાં

લિખિત મૂળ ગદ્ય-પદ્ય ગ્રન્થસાહિત્ય, તેનો અનુવાદ તેમજ તેના પર લિખિત વિવેચન વગેરે (સામ્પ્રદાયિક શબ્દકોશ, સામ્પ્રદાયિક વચનાનુક્રમણિકા, ભગવદ્ગીતાપાદાનુક્રમણિકા વગેરે અધ્યયનોપયોગી) સાહિત્યનો જૂલ્ત સંગ્રહ. ડાઉનલોડ અને માર્ગદર્શન માટે લિંક :

<http://www.pushtimarg.net/pushti/pushti-vangmay.html>

હાલમાં નીચે મુજબ ગ્રન્થો તેના પરની સંસ્કૃત ટીકાઓ અને અનુવાદ સહિત વાણ્મયમાં ઉપલબ્ધ છે:

ષોડશગ્રન્થ, શિક્ષાપદ્યાનિ, તત્ત્વાર્થદીપનિબન્ધ, બ્રહ્મસૂત્રાણુભાષ્ય, મધુરાષ્ટકમ્, પરિવૃઢાષ્ટકમ્, પુરુષોત્તમનામસહસ્રમ્, ત્રિવિધનામાવલી, સુબોધિની (સ્કન્ધ ૧-૨), સેવાશ્લોકાઃ, વિદ્વન્મંડનમ્, સૌન્દર્યપદ્યમ્, સાધનદીપિકા, પુરુષોત્તમપ્રતિષ્ઠાપ્રકાર, ભાગવતપુરાણ (૧ થી ૭, ૧૦ અને ૧૧ સ્કન્ધ નો ગુજરાતી-હિન્દી અનુવાદ), હરિરાયવાણ્મુકતાવલી (૫૫ ગ્રન્થો) દ્રવ્યશુદ્ધિ, ૮૪-૨૫૨ વૈષ્ણવોની વાર્તા, પ્રસ્થાનરત્નાકર, અવતારવાદાવલી ખંડ ૨-૩, વાદાવલી, ભગવદ્ગીતામૃતતરંગિણી, વલ્લભાષ્ટકમ્, સર્વોત્તમસ્તોત્રમ્

શ્રીવલ્લભાચાર્ય વિદ્યાપીઠ : ટુંક સમયમાં કાર્યતર થવા જનાર આ વિદ્યાપીઠ અધ્યયનોપયોગી ગ્રન્થાલય, અધ્યયનકક્ષ, નિવાસ, ભોજન, અધ્યાપક વગેરે અત્યાવશ્યક સુવિધાઓથી સુસજ્જ હશે. વધુ માહિતિ માટે :

<http://www.vallabhacharyavidyapeeth.org/>

પુષ્ટિસ્વાધ્યાય : અઠવાડીયાના લગભગ બધા દિવસ આબાલ-વૃદ્ધ બધા પુષ્ટિમાર્ગીઓ માટે સમ્પ્રદાયના મૂળ ગ્રન્થોનું અધ્યાપન વિદ્વાન્ આચાર્યવંશજો દ્વારા ત્રણ માધ્યમથી કરવામાં આવે છે:

૧. ટેલિફોનિક કોન્ફરન્સ્
૨. ઈન્ટર્નેટ દ્વારા લાઈવ ઑડિયો
૩. ઈન્ટર્નેટ દ્વારા લાઈવ વીડીયો કોન્ફરન્સ્.

વધુ માહિતિ માટે ફોન સમ્પર્ક :

યોગેન્દ્રભાઈ:(+91) 9323733796

પિનાકીનભાઈ:(+91)9726444515

નીરજભાઈ(અમેરિકા): +7325424165.

ઈમેલ્ સમ્પર્ક : pushtiswadhyay@gmail.com.